

Politseileht

KOHVIK „HARJU“

Tallinn, Vabadusväljak 7

Telefon 441-00

*ON MUGAVAIM KOHVIK TALLINNAS
MUUSIKA IGAPÄEV KELLA 17.30—23.30*

Samas oma kondiitritööstus ja -äri. (Äri telefon 414-01)

PIIMAÜHINGUTE
KESKLIIT

„Dõieksport“

TALLINNAS, SUUR KARJA 23

Politseileht

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 3/4 (530/31)

TALLINNAS, 22. VEEBRUARIL 1939

XVIII aastakäik

KÄESOLEVAS NUMBRIS LEIATE: Vabariigi President K. Päts 65-aastane. Sõjav. ülemjuhataja kindr. J. Laidoner 55-aastane. — Suurte tähtpäevade aasta — Joh. Animägi. — Laskehaavad kriminaalstlõikus praksises — prof. G. Rooks. — Rahvastiku üve — olemasoluküsimus — A. Tomberg. — Gaasitorbik — H. Arro. — Jälgede konserveerimisest erilise kautšukmassi abil — A. Lüt. — Tallinna linna uus tuletõrjehoon. — Korra alalhoidmine, kohalik vaatlus ja side (KVS) — R. Vaharo. — Välisdokumentide hinnangust — N. Lender jm.

Vabadusmonument
(Kalevipoeg)
illumineerituna,
Tartus

Riikliku iseseisvuse

kolmandas aastakümnes

Kakskümmend üks aastat tagasi otsustas eesti rahvas oma edaspidist teed käia iseseisvana. Ja kui võõras võim ja mõttemaailm püüdis summutada ja matta eesti rahva riikliku eneseteostuse tungi, siis ütles tolle aegne pea- ja sõjaminister, praegune Vabariigi President Konstantin Päts: „Jõuga ja relvaga vastu igapähele, kes tungib vägivalgaga Eesti pinnale.” Et need sõnad olid kogu rahva vabadusiha ja seesmise tunde avaldus, tõendas meie riikliku iseseisvuse rajamine kangelasliku vabadussõja kaudu.

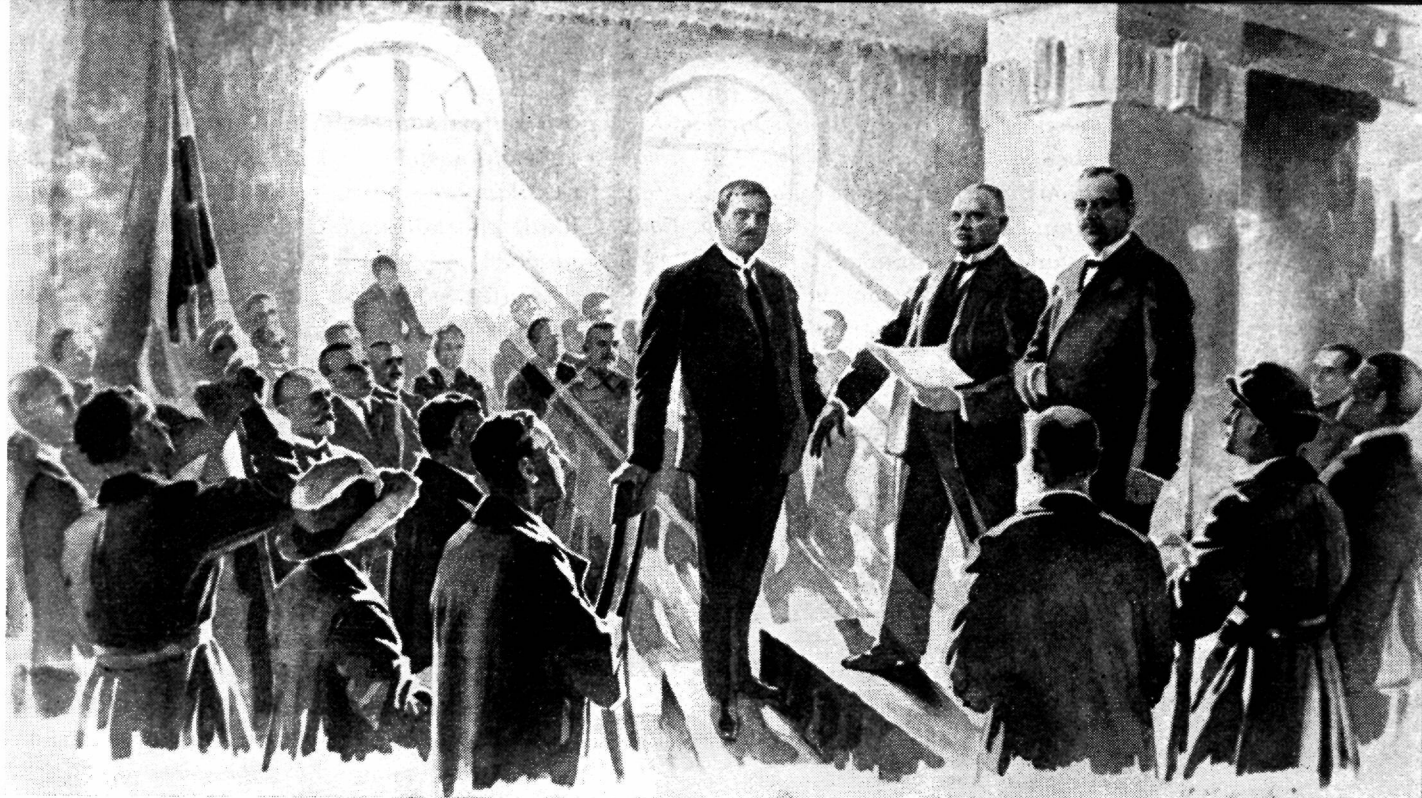
Kuid need sangarlikud võitlusajad taanduvad järjest kaugemale minevikku, muutudes aastakümnete kaugevaatuses riikliku mõtte hindamise ja süvendamise üheks tugevaks kõlbliseks aluseks. Sest iseseisval rahval peab olema vältimatu tung — olla vaba, kaitseda oma iseseisvust ja rippumatust. Õnnelik on see rahvas, kellele saatus on annud võimaluse seda tegelikult ka näidata ja teha. Ning seepärast peame esimese mõtte oma riiklikul sünnipäeval pühendama neile, kes meie riiki rajasid võitluses, aga eriti neile, kes meile rahvuslikku vabadust tõid oma vere kaudu.

Pühitsedes oma Vabariigi põhjendamise esimest aastat kolmandast aastakümnest, võime ja peame oma mõtted suunama tihedamini ka neile ülesandeile, mis on antud täita ja teha igale meie rahvuse liikmele riigi ja rahva elukorralduse alal. Sest riiklik nähtus pole ükski vorm ja teda ei suudeta hoida kõigile aatelisile tekkelugudele vaatamata, kui mingit ajaloolist missiooni, kui ei kesta võitlus ja looming riikliku elu korraldamisel, majandusliku elu ülesehitamisel ja kultuurilise elu süvendamisel. Ning selles osas võime täie teadlikkusega nentida rida saavutisi viimaseist aastastiki, mis kõnelevad meie rahva teovõimest tänapäeva ülesannete raamides.

Möödunud aasta suur ajalooline tähtsus seisab selles, et teostus lõplikult uue põhiseaduse jõustumine. Aasta tagasi, 24. ja 25. veebruaril valiti Riigihoidja väljakuulutuse alusel rahvaesinduse I koja — Riigivolikogu liikmed. Sellega lõpetati meil aastaid kestnud põhiseaduse kriis ja loodi võimalus kogu ulatuses asuda seadusandlikule tööle rahvaesindusega. Riikliku korralduse tähtsama nähtena seati 23. aprillil üles ja valiti Vabariigi esimeseks Presidendiks Konstantin Päts, meie rahvuse eest võitleja ja Eesti uuestisünni isa ja riikliku mõtte kandja. Kui arvestada, et esimene Valitsuse esitatud seadus uuele rahvaesindusele oli Amnestia seadus poliitiliste süütegude alal, siis võime tähistada möödunud aasta vaatluses kindla riigikorra elluviimist, poitititises efus normaafsete olukordade tekkimist ja eelduste loomist kõigi endiste poliitiliste vaheseinte kaotamiseks ühise ülesehitava koostöö nimel.

Aga kõik need reformid ja korraldused riiklikus elus poleks täielikud, kui need ei ulatuks igakülgsele meie riigi organismi ja administratsiooni. Selles mõttes on tähelepandavamaid saavutisi möödunud aastal valdade reformi teostamine. Kuna Eesti valdade piirid olid rajatud mitmed inimpõlved tagasi ja praegusist sootuks erinevais poliitilises, majanduslikes ja kultuurilises oludes, siis oli elujõulise kohapealse administratsiooni loomiseks vajalik ümberkorralduste teostus. Selle ümberkorraldusega on loodud kohapealsele omavalitsusele senisest soodsamad võimalused oma ülesannete arendamiseks ja täitmiseks laiemas ulatuses.

On loomulik, et neid riiklikke ja administratiivseid uuendusi peab saatma ka uus vaimus. Selles mõttes on tähelepandav meil järjest süvenev ja kasvav huvi rahvuslike küsi-

ISESEISVUSE VÄLJAKUULUTAMINE 24. VEEBR. 1918

M. Maksolly maal.

muste ja rahvusega seoses olevate probleemide vastu. Neile küsimusile on juhitud tähelepanu ja antud moraalset ning ainelist toetust ka riigivõimu esindajate poolt. Meenutatagu siin neid suurejoonelisi pidustusi möödunud suvel Vabariigi 20. aastapäeva tähistamiseks, kus rahva ürgne kunstitunne, kokkukuuluvus ja ühismeel leidis väljendust lau-lupeona ja kümnete tuhandete kaitseliitlaste kokkutulekuna neile pidustusile. Meenutatagu siin meie nimede eestistamise suurejoone-list teostust, kodukaunistamise ja -korraldamise laialdast kõlapinda, rahvarõiva taaselus-tamise levikut. Kõik need algatused ja nähted kõnelevad aina kasvavast rahvuslikust meelsusest ja sellest, et meie seisame uue elureformi teel.

Kogu rahvuslike elureformide ja eestlusele tuleviku kindlustamine on nõudnud riigilt suuresti tähelepanu pööramist neile asutusele ja üritusile, kes kannavad ja viljeldavad rahva vaimuelu ja haridust. Selles mõttes on möödunud aastal saavutatud erakordsetki. Tuletatagu meelde Eesti Teaduste Akadeemia seadust, mille tegelik teostus kuulub möödunud aastasse. Akadeemia ülesandeks on üldise ja eriti Eestit käsitleva teaduse arenda-

mine. Lähtekohana selle asutuse tegevusele kujuneb tegeliku elu vajadusist välja-kasvanud küsimuste lahendamine ja meie rahvuslikku teaduslikku tööd koordineeriv ja juhtiv suund. Samuti nimetatagu Tallinnas kõrgema kunstikooli ellukutsumist, kes alustas oma õppetöoga möödunud aasta sügisel. Kui arvesse võtta veel rida nähteid möödunud aastast, nagu väliseestlaste kongressi kokkutsumist suurema sideme loomiseks väliseestlaste ja kodumaa vahel, kapitali asutamist, millest antakse toetust neile väliseest-lasile, keda võõrsil on tabanud raskused, Eesti-Soome sõpruspäevade nähteid Soome ja meie riigitegelaste tihenendud külaskäikude puhul — siis saame kujutluse sellest, kui-võrd aktiivseks on muutunud meie vaimuelu küsimused ja rahvusliku kultuuri nähted.

Arusaadavalt peab tugema meie riiklik ja vaimne elu korraldatud majanduslikule alusele. Siin on riigi keskvoim ja eraalgatus arendanud ühistööd rahvusliku majanduselu kindlustamiseks ja arendamiseks. Ka möödunud aastal on tehtud tähelepandav samm edasi Eesti maapõue varade rakendamiseks. Rajati ju valmis riiklikus põlevkivitööstuses uus õlivabrik, millega saavutati riikliku põ-

levkivitööstuse muutmist kõige suurema toodanguvõimega õlitööstuseks Eestis. Kehra sulfaattselluloosivabriku töösse rakendamine andis riiklikul algatusel uue suurtööstusharu, millega suudetakse kodumaist metsamaterjali töödelda kõrgeväärtusega väljaveokaubaks. Eesti kaubalaevastiku arenguks loodi Vabariigi Valitsuse poolt väljaarendamise soodustuseks soodsad eeltingimused uute määruste kaudu. Ja meie rahva peaelatisala — põllumajanduse — süvendamiseks ja toodangu tõstmiseks on tehtud riiklikul toetusel ulatuslikke parandustöid, maaharimiseks kõlvuliste maa-
de ülesharimisi, loodud soodustavaid eeldusi põllutöö ratsionaliseerimiseks ja maa varustamiseks põllutöölisega. Ühtlasi on töötatud põllumajandusliku hariduse mitmekesise süvendamise suunas. Asundustegevuse kõrval on astunud silmapaistvalt just intensiivsema, süvenenema põllumajandusala väljaarendamine.

Kõik need eelnimetatud nähted on vaid

osa sellest suurest ja tihedast tegevusest, mida meie aasta kestel oleme võinud näha oma riiklikus, seesmisel elus. Sellega on loomulikult kooskõlastatud ka Eesti suhtlemine väljapoole.

Selles mõttes on ka Eesti välispoliitiline seisund möödunud aastal kujunenud täielikult iseseisvaks ja võtnud erapooletuse kursi kõigi suurriikide suhtes. Aga samal ajal oleme valmis oma erapooletust tarvilisel korral jõugagi kaitsema. Kaitsevalmis erapooletus, oma riikliku elu igakülgne korraldamine, oma rahvuslike probleemide lahendamine — selle põhimõtte on võtnud omaks Eesti riigijuhid, kes korduvalt on kinnitanud: Eestil tuleb olla kaitsevalmis nii relvastuse, majanduse kui ka kultuuri aladel. Meie isetegevuse ja saavutiste meenutamine sel riiklikul tähtpäeval võib aina kinnitada usku eesti rahvuse osasse teiste rahvaste peres ja tiivustada meis tugevat töötahet edaspidises ülesehitavas töös.

ÕPPURSÕDURID TULE ÄÄRES

Vabariigi President

K. Päts

65-aastane

Vabariigi aastapäeva eelpäeval, 23. veebruaril, pühitseb Vabariigi President Konstantin Päts oma 65. sünnipäeva. Nagu saatuse määramisel langeb imepäraselt tema sünniaeg kokku Eesti riigi sünnipäevaga.

Eesti riigimeeste hulgas on väljapaistvaimaks kujuks Konstantin Päts, mees, kes pidas võõraste võimudega Eesti vabaduse eest pikka ja rasket võitlust, kelle juhtimisel 1917.—1918. aastate tormikeerises loodi Eesti riik ja kes targalt juhib eesti rahva saatust õnneliku käega.

Konstantin Pätsi elulugu on eesti rahva ajalugu viimase poolsajandi vältel. Niivõrd tihedalt on ta isikliku elu sündmused olnud läbi põimitud Eesti vabadusvõitlusega, iseseisvuse saamislooga ja hilisema riigi ülesehitamise suure tööga.

Veel ei ole kirjutatud Eesti uuem ajalugu ja seepärast ei ole leidnud ka täit valgustust ja hinnangut meie tähtsama rahvajuhhi K. Pätsi elutöö. Vaevalt meie, kaasaegsed, olemegi võimalised seda tegema, sest meie ei saa äsja-möödunud aega ja selle tegelasi vaadata tarvilisest kaugusest, et saada neist õiget ning kõigekülgset kujutlust. Seda võivad teha alles tulevased ajaloo-uurijad, kes siis ka kahtlemata leiavad, et meie riigi loojad eesotsas K. Pätsiga on sooritanud suurema töö, kui meie tänapäeval seda suudame mõista. Praegugi võib vastuvaidlematult kinnitada, et Konstantin Pätsi isikus on meil tegemist praegusa aja suurima eestlasega, kes on raiunud oma nime kustumatute tähtedega Eesti ajalukku.

Konstantin Päts on olnud maaharijaks riigipõllul. Ta on pidanud sooritama kõik selle töö rasked järgud algusest peale. Ta valmistas pinna, millele külvas Eesti riikluse seemne ja millest Kõigevägevama õnnistusel on võrsunud hea lõikus kogu Eestile käesolevas põlves ning kaugele tulevikku.

Ta on nurisemata kannud oma õlul vastutusrohket ja pingutavat maaharimistö vaeva. Lõi-

Eesti Vabariigi President
K. PÄTS

kuse on ta rõõmuga pühendanud oma isamaale ja rahvale. Teadlikuna sellest suurest teenest ja kindlas usus Konstantin Pätsi riigimehe võimeisse, valis eesti rahvas suures üksmeeles oma Päästekomitee juhi ja esimese peaministri vabadussõja päevilt ka uue Põhiseaduse alusel oma esimeseks Presidendiks.

Astunud eesti poliitilise võitleja konariikule teele 1901. a., võis noor õigusteadlane K. Päts „Teataja“ toimetajana vaevalt küll aimata, mis-sugused kuristikud ja ohud on sel teel ja mis-suguseile kõrgusile ta viimaks välja viib. Ta elukäik on olnud haruldaset dramaatiline ja vaheldusrikas. Alustades rahva äratajana ja organiseerijana oma julget võitluskäiku, näeme teda 1904. aastal Tallinna linnaomavalitsuse vallutaja osas eestlaste juhina ja järgneval aastal Tallinna linnaomavalitsuse uuendajana. Edasi on ta surmamõistetud poliitiline pagulane, omavalitsuse teoreetik ja põhjapanevate sotsiaal-

poliitiliste tööde autor. 1909.—1910. a. vaevleb ta oma rahva eluõiguste eest võitlejana ja kannatajana poliitilise vangina tsaarivalitsuse türmis. Kõrvale tõrjutud omavalitsuse tööst, kui isik, kes on kaotanud poliitilised õigused, töötab ta andunult kavade koostajana kodumaa olukorra parandamiseks. Suur maailmasõda paiskab ta ohvitserina sõjaväljale, Vene tsaaririigi lagunemisel korraldab ta juhtiva jõuna võitlust Eesti autonoomia eest, on Eesti rahvusluse koondaja võitluses enamlusega, Eesti sõjavägede organiseerija, Eesti Maavalitsuse esimees ja vang enamlaste vanglasis. 1918. a. valitakse ta Eesti Päästekomitee juhatajaks, edasi Eesti Ajutise Valitsuse peaministriks, kus ta organiseerib põranda all vastupanu Saksa okupatsioonivõimudele, millele järgneb ta vangistamine ja vintsutamine vangina saksa koonduslaagris. Eestile raskemal päevil 1918.—1919. a. on K. Päts vabadussõja ajal Ajutise Valitsuse pea- ja sõjaministriks, esimeseks Eesti riigi korraldajaks ja sõjaväe loojaks. Järgnevalt näeme ta suuri vaimuandeid ja võimeid põllumeeste erakonna juhina, korduvalt riigivaneamana, Kaubandus-tööstuskoja ja Põllutöökoja asutajana. 1933. aastast kuni tänapäevani seisab ta vahetpidamatult Eesti riigi tüüril, kus ta on üles näidanud oma rahvale hindamatuid teeneid riigi päästjana ähvardavast kodusõjast, majandusliku kriisi lahendajana, demokraatliku riigikorra kaitsjana ja taaselustajana, Eesti rahvusliku mõtte ja südametunnistuse kehastajana, rahvaelu ümberkorraldajana, Riigihoidja ametis Põhiseaduse uuendajana ja alates 24. aprillist 1938. a. esimese Eesti Vabariigi Presidendina.

Need on vaid kuivad ja kõige konspektiivsemad katkendid selle suure eestlase elutööst. Selle pika aja kestel on olnud hetki, millal kogu rahva silmad on pöördunud temale kui päästjale ja vabastajale ootuse ja lootuse pinevuses. On olnud ka ajavahemikke, kus ta nagu oleks jäetud unustusse. Kuid päris üksi ei ole ta olnud iialgi. Tal on ikka olnud veendunud pooldajaid ja truid sõpru. K. Päts ei ole seadnud oma samme selle järele, kas rahvahulgas temale hõiskavad või temast vaikides mööduvad. Tema on kuulnud oma geeniuse ja südametunnistuse käsku. Tema ei ole rahvast meelitanud ega rahvale pettepilte silme ette maalinud. Tal on olnud julgust öelda tõtt kõigile — vaenlasile, sõpradele ja rahvale. Ta on käinud otsest rada ja see tee on viinud ta rahva südamesse. K. Päts on praegu populaarseim, armastatuim ja austatuim isik riigis.

Käesolev sajand on olnud maailma ajaloos haruldaselt vaheldus- ja sündmusrikas. Tõusud ja mõonad, sõjad ja revolutsioonid, riikide lagunemised ja uuestisünnid märgivad kilomeetripo-

tidena seda käidud teed. Muutunud on rahvaste töökspidamised ja muudetud on riigikorrad. Muutunud on Euroopa poliitiline kaart. Eriti suured muudatused on läbi elanud neil aastakümnel eesti rahvas. Senine tundmatu väikerahvas astus maailma ette aktiivse poliitilise tegurina, näidates oma haruldast loomisvõimet, elujõudu, võitlusindu ja töötahet. Ta vabastas enese alluvuse kütkestest, lõi riigi ja korraldas selle nii, et ta võib uhkesti seista samaväärsena vanade kultuurrahvaste peres. Meie põlv on üle elanud raskeid väliseid ja seesmisi heitlusi, aga samuti ka kauneid aegu, nii kauneid, kui seda saab osaks rahvaile vahest sajandite kestel. See on nõudnud kogu rahvalt suurt pingutust ja energiakulutust, palju armastust, usku ja lootust. Aga kõik see oleks olnud asjatu, kui meil poleks olnud suuri juhte. Saatuse suurimaks kingituseks rahvastele on, et ta annab neile suurel ajal suured juhid.

Eesti rahva suurimaks juhiks on Kostantin Päts. Tema on seisnud rahva ja riigi eesotsas saatuslikel silmapilgel — riigi loomisel ja kriiside lahendamisel, rahva elujõu äratamisel ja taaselustamisel. Üksikud rahvaliidmed, seisku nad kui kõrgel kohal tahes, on olnud riiklikus organismitis rakuksiks, aga K. Päts on olnud riigi ajuks ja selle organismi juhtivaks keskuseks. Meie, harilikud tööinimesed, elame, töötame, võitleme ja kaome, muutudes mullaks, millest ofeme võetud, ja etu läheb üle meie haudade päevakorras edasi. Rohi kasvab meie kalmudele ja matab pea ka mälestused meist. Aga rahvas ei kao. Ta elab edasi. Ei kao ka suurte juhtide elutöö, vaid kestab põlvest põlve.

Nii ei kao ka K. Pätsi elutöö. See jääb elama ja kestab seni, kuni elab eesti rahvas. Tema nimi ja mälestus püsib seni, kuni kõlab eesti keel. See tuli, mille tema on sütitanud, ei kustu niikaua, kui eesti noorsugu on veel vastuvõtlik kõrgeile aateile, kuni tema juured püsivad kindlasti kodumaa mustas mullas.

Pühitsedes üle maa oma riigi aastapäeva, tuletab kogu eesti rahvas lugupidavalt meelde eestlaste suurima poja, Vabariigi Presidendi K. Pätsi sünnipäeva ja tema tulvil võitlusi elukäiku. See elukäik on lugu suurest isamaa-armastusest. Ta kõneleb igale eestlasele suurest eestlasest. Ta räägib mehest, kes võrsununa rahva seast on pühendanud oma elu rahvale.

Sõjavägede ülemjuhataja
kindral
J. Laidoner
55-aastane

Eesti rahva minevik õigustab pidama meie rahvast võitlejaks rahvaks. Eesti riikliku iseseisvuse taassaavutamise ei sündinud diplomaatiliste nõupidamiste kombineerivas miljöös, vaid toimus tulises heitluses kogu rahva sangarlike pingutuste viljana. Vabadussõda oli eesti rahvale vabaduse ning iseseisvuse taotlustes viimaseks prooviks ja karastuseks. Vabadussõja võit on ülimalt tunnustuseks eesti mehe ja naise vaprust, kui ka sellest, et meie rahvas on võimeline sünnitama juhte, kellele ükski olukord ei ole küllalt raske selleks, et tulla võitjaks.

Eesti vabadussõja pingutusrikkad ja võidukad päevad on eriti tihedalt seotud vabadussõjaaegse ja praeguse Sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri isikuga.

Kindral J. Laidoner pühitses 12. skp. oma 55. sünnipäeva. Vabaduspäev meenutab elavalt kindral J. Laidoneri suurt ja kustumatut osa Eesti riigi loomisel ja arendamisel.

1917. a. hakkasid Vene vägedes teenivad eestlasest ohvitserid ja sõdurid koonduma kodumaale, kuna oli saadud Vene võimudelt luba eesti rahvuslike väeosade loomiseks. Aasta lõpul oli jõutud juba niikaugele, et meie rahvuslikest väeosist võidi kujundada Eesti diviis. Meie rahvuslikku diviisi asus juhtima kindral (sel ajal kol.-ltn.) J. Laidoner. Diviisiülemana rakendas ta kogu oma energia väeosade seemise tubliduse tõstmisele. Kuigi revolutsiooniajad ka eesti rahvuslikele väeosile olid jätnud tugeva jälje, siiski suutis J. Laidoner koos oma lähemate kaastöölisega kujundada Eesti diviisi selleks aluseks, millel kiirelt taas sündis vabadussõja raskeil algpäevil meie praegune sõjavägi. 19. veebruaril 1918. a. likvideerus 1. Eesti diviis. Kol. J. Laidoner siirdus Ajutise Valitsuse teadmises Venemaale. Ajutine Valitsus oli sunnitud Saksa okupatsioonivõimude eest taganema pööranda alla, ning avaldas ennast ainult välissaatkondade kaudu. Venemaal oli Ajutise Valitsusega alalises ühenduses Eesti Komitee, kelle tegevusest ka J. Laidoner võttis innukalt osa. J. Laidoneril kui ohvitseril tuli töötada väga raskeis ja ohtlikes tingimustes. Ta organiseeris Venemaal viibivate eesti sõjaväelaste koondamist ning nende suunamist Arhangelskisse ja Muurmanisse Briti väeosade juurde. Koos J. Seljamaaga püüdis ta saavutada Nõukogude Vene võimude juures Eesti iseseisvuse tunnustamist. Enamik Venemaal teotsevaist eesti tegelast oli arvanud, et Eesti iseseisvus on leib täiel määral rahvusvahelisest tunnustusest, ning selle saavutamiseks tuleb kõik jõud kokku võtta. J. Laido-

Sõjavägede ülemjuhataja
kindral J. LAIDONER

ner pidas rahvusvahelise tunnustuse saavutamist väheseks, öeldes: „Ükski rahvas pole seni võitnud kätte riiklikku iseseisvust deklaratsioonide ja manifestidega; ka meil tuleb iseseisvus jõuga kätte võidelda.” Tal oli õigus. Liitlaste võidukus läänerialal sundis Saksa okupatsioonivägesid Eestist tagasi tõmbuma. Nõukogude Venemaa ei nõustunud tunnustama Eesti iseseisvust, vaid saatis oma väed vallutama meie maad.

Algas vabadussõda 28. novembril 1918. a.

J. Laidoner ruttas Soome kaudu kodumaale. Ta jõudis Tallinna 8. detsembri hommikul 1918. a. Sõjaline ja sisepoliitiline olukord oli tol korral väga raske. Sõjaväge ei jõutud veel organiseerida. Saksa okupatsiooniväed olid rikkunud ja hävitanud needki vähesed relvad, mis olid saadud varem muretseda. Punaväele oli vastu suudetud saata ainult väikesi puudulikult relvastatud salku. Seetõttu lähenes vaenlane maad vallutades kiirel sammul pealinnale. Maailmasõja- ja revolutsiooniajad olid

kurnanud rahva ning käristanud ta töökspidamisilt mitmeks. Ei olnud jõudnud veel rahva seas targata usk oma võimeisse ja tulevikku. Välisabi lootused olid nurjunud: Tallinna suunatud Inglise laevastik oli pöördunud teelt tagasi.

J. Laidoner ruttas peastaapi, et saada olukorrast ülevaadet. Ta avaldas mõtet, et lootsid, kes passiivselt ootasid Inglise laevastikku Osmussaare juures, tuleks saata Inglise laevastikule Liibavisse vastu. Peaminister K. Päts tegi talle ettepaneku sõita Eesti Ajutise Valitsuse esindajana koos lootsidega Liibavisse, et uuesti paluda abi inglasilt. Veel samal ööl asus kol. J. Laidoner teele. Meri oli tormine. 9. detsembri öhtul muutus torm niivõrd tugevaks, et kapten ei riskinud enam edasi sõita. Ööseks jäädgi ankrusse kusagile saarte varju. 10. detsembri hommikul otsustati sõitu jätkata, vaatamata suurele tormile, sest tuli kiirustada. Oli karta, et Inglise laevastik Liibavist võib välja sõita kodusadamate sihis. 11. detsembril enne lõunat jõuti Liibavisse. Inglise laevastik oli veel seal. Kol. J. Laidoneril õnnestus vendada laevastiku juhti admiral E. A. Sinclair'i Inglise laevastik tuli meile appi.

Enamlised väed üha lähenesid Tallinnale. 23. detsembril 1918. a. määrati kol. J. Laidoner Sõjavägede ülemjuhatajaks. Okupatsioonial Venemaal viibimine oli kol. J. Laidonerile annud hea ülevaate Venemaast, sisekorra, majandusliku olustiku kui ka sõjaliste võimete seisukohalt. Ülemjuhatajana kol. J. Laidoner tundis seetõttu väga hästi oma vastast.

Vabadussõja esimesed kuud olid juhtimise seisukohalt äärmiselt rasked. J. Laidoner Sõjavägede ülemjuhatajana pidi hoolitsema sõjaliste jõudude organiseerimise eest, pidi aga ka tagalas korra looma ja rinnete juhtimise kõrval võitlema mitmesuguste sisepoliitiliste lahkarvamustega oma autoriteedi maksmapanemiseks. J. Laidoner tuli oma ülesandega hiilgavalt toime. Vaevalt kahe nädalaga oli ta jõudnud niikaugemale, et meie vägede taandumine lõppes, ning algas üldine võidukas pealetung.

Kindral J. Laidoneri erakorraline meelegekindlus ja usk eesti rahva võimeisse ning tulevikku osutus päästjaks.

Punaväed paisati Eesti piirest välja. Nende

meeleheitlikud pingutused Narva all ja lõunarindel ei annud tulemusi. Eesti vapper malev oli saavutanud võimsa võidu, mille krooniks oli Tartu rahuleping.

Kindral J. Laidoner täitis ka selle kohustuse Eesti maa ja rahva vastu, mille täitmisel langes Lembit. Nagu 700 aasta eest, nii püüdis meie ajalooline vaenlane uuesti maale tungida, et taas hävitada Eesti iseseisvust. Kindral J. Laidoner viis oma väed kindla otsuse ja vankumatu võitlustahtega tugeva ja hästi relvastatud landesveeri vastu. Viimane sunniti häbistatult taanduma ja ta pääses lõplikult hävinemisest ainult liitlaste vahelesegamise tõttu.

Kindral J. Laidoneri juhtimisel saavutas Eesti rahvavägi väerika vastutasu kunagise kaotuse eest Paala kaldail. Landesveeri löömine sirutas lõplikult eestlase selja. Võit endise võitja üle andis eesti rahvale uut kindlust ja usku oma võimeisse.

Mitte ainult vabadussõja päevil, vaid iseseisvuse kestelgi on kindral J. Laidoner osutanud Eesti riigile kustumatuid teeneid nii sõjamehena kui ka poliitikuna. Meenutagem vaid kindral Laidoneri teeneid tõsise ja süvenenud parlamendi tegelasena ja tema tööd Eesti esindajana Rahvasteliidus.

Riikliku ohu aegadel, kui on tarvilik olnud Sõjavägede ülemjuhataja võim ja autoriteet, on kindral J. Laidoner nurisemata võtnud oma õlule Sõjavägede ülemjuhataja suured ja vastutusrikkad ülesanded. Nii oli see 1. detsembril 1924. a., kui kindral J. Laidoneri nimetamine ülemjuhatajaks andis rahvale tagasi enesekindluse tunde. Nii on see ka praegu. Suure ja raske riikliku reformi algpäeval 12. märtsil 1934. a. asus kindral J. Laidoner ülemjuhatajana oma mõju ja autoriteediga K. Pätsi kõrval. Kindral J. Laidoner on aidanud kanda kõik raskused, mis on olnud ühenduses meie õnneliku ja eduka riigi uuenduse käiguga.

Kindral J. Laidonerile tema 55. sünnipäeva puhul kannab kogu rahvas oma südamlikumad õnnesoovid. Eesti rahvas on alati tänulik oma ülemjuhatajale, kelle tarkus ja meelegekindlus viis Eesti maleva vabadussõjas võidule. Iga eesti mees ja naine kannab uhkusega südames lahingute raskusis karastatud vabadusvaimu ning on alati valmis, kui isamaa kutsub.

JOH. ANIMÄGI

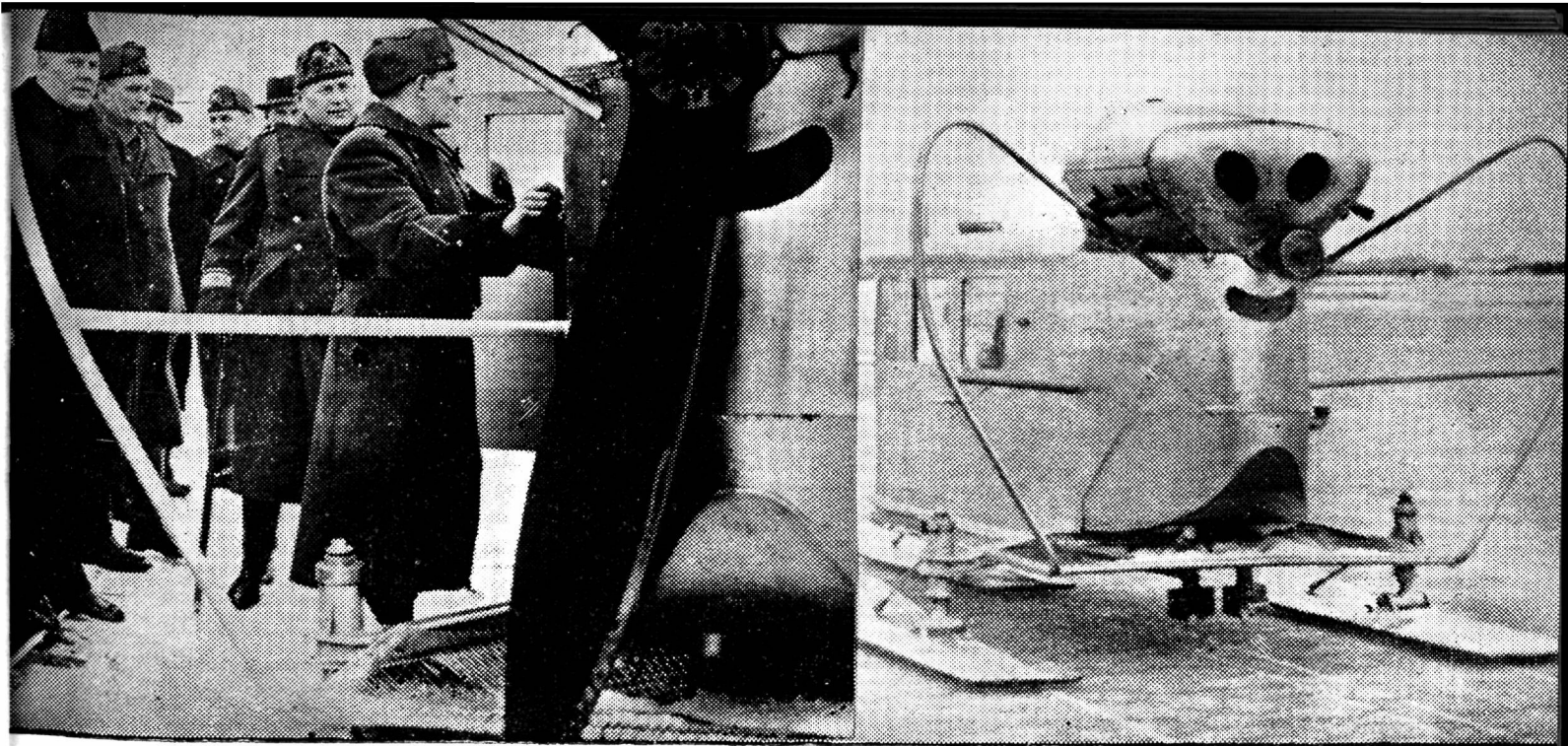
Suurte tähtpäevade aasta

Nii võiks liialduseta nimetada käesolevat aastat, millest iga päev on seotud mõne tähtsa sündmusega 20 aasta eest. Niivõrd kui 1918. a., eriti tema lõppkuud, kui algas võitlus riikliku olemasolu eest, oli meile „Hiio pi sõnumite“ ajastuks, seevõrd osutus 1919. aasta suurte tegude aastaks. Sellal, 20 aastat tagasi, kirjutati 1. jaan. 1919. a.: „Eelolev aasta saab tegude aasta olema. Sõnadest tegudele — see peab meil 1919. a. hüüdsõnaks olema.“¹⁾

¹⁾ „Päevaleht“ nr. 1 — 1. jaan. 1919.

See oli prohvetlik sõnastus — aasta kujunes tööpoolest tegude aastaks, millele võib tagasi vaadata põhjendatud heameele ja uhkustundega. Kui me 29. nov. 1918. a. võisime murelikult lugeda Narva vallutamisest Idast tulnud vaenlase poolt, 30. nov. samal aastal Petseri, 8. dets. Jõhvi ja Võru, 16. dets. Rakvere, 17. dets. Valga, 22. dets. Tartu, 24. dets. Tapa langemisest ning vaenuliste jõudude saabumisest Tallinna külje alla Kehra joonele, siis 1919. a. jaanuar tõi hoopis teissuguseid sõnumeid.

Meie väeosade taandumine pandi seisma.

PIIRIVALVE SAI UUE MOODSA MOOTORSAANI

Vasakul: siseminister R. Veermaa koos piirivalve juhtidega uut mootorsaani vaatamas
Paremal: mootorsaan proovisõidul

Oma direktiivis 2. jaanuarist nõudis ülemjuhataja aktiivset kaitset kõigil kaitsejoontel. Selgitades lähemalt aktiivse kaitse lahingu vajadust, ütles ülemjuhataja tolaeegse teise diviisi ülemale: „Kui meie oma väikeste jõududega vaenlast ootama jääme, siis läheb initsiatiiv tema kätte ja meie peame taganema.” Selles olukorras, kus veel puudus kindel rinne ja kus kumbki pool ei omanud tugevat tulejõudu, oli võimalik pidada aktiivset kaitse lahingut, kasutada ootamatuse elementi palju suuremal määral, kui seda võimaldavad normaalsed lahingulolud, ja seeläbi saavutada tähelepandavat edu, mis passiivse kaitse lahingu juures poleks olnud võimalik.²⁾

Sellest aktiivsest kaitsest mindi 6. jaan. üle vastupealetungile, mis kohe esimesil päevil andis häid tulemusi. 8. jaan. võeti punaseilt tagasi Mõisaküla ja 9. jaan. Tapa, Rakvere, Ruhja ja Jõgeva. Need võidud tiivustasid, tõstsid kõrgele meie väeosade võitlusmoraali. Algatus läks meie vägede kätte ja see kandis head vilja.

Juba 14. jaanuaril langes Tartu meie vägede, soomusrongide ja kuperjanovlaste kätte. Ägedaim lahing löödi Tähtvere mõisa väljal. Sellest lahingust kirjutati sellal:

„Tähtvere mõisast antakse meie peale kuulipildujaist ja püssidest tuld, kuna Tartu vaksali juurest 4½-tolliline suurtükk meid laseb. Kuid kindlalt liigub meie kett mõisa peale. Ron-

gilt minnakse automaat-püssidega appi. Kuid paigast palju edasi ei saa. Üksikud punased paugutavad isegi puude otsast. Meie sanitarid lähevad haavatut ära tooma, satuvad ootamata tule alla, mis esialgu teadmata, kust tuleb. Iga põõsa, iga mätta tagant antakse tuld. Soomusrong avab kõigist kuulipildujaist tuld. Suurtükk saadab schrapnelli schrapnelli peale, mis mõisa õues ja pargis lõhkevad. Kuid kõigist hoolimata läheb meie edasitungimine võrdlemisi visalt. Lahing kestab üle tunni juba. Kuid lõppeks hakkab vastane ikkagi linna poole liikuma, kusjuures meie peale tuleandmine põrmugi vähemaks ei jää. Järeleandmatalt liigub meie kett edasi. Juba kuulub laskmine linna servast majade vahelt. Paugud jäävad ikka õredamaks ja õredamaks. Soomusrongid on laskmise juba ammu lõpetanud ja liiguvad aeglaselt vaksalihoone poole, kuna lahingutes läbi lastud ja tuulte käes ära rebenenud Eesti lipud uhkelt vaguni nurgal lehivad. Ümberkaudu uutisatelt kuulduvad aga püssipaugud. Seal ajavad meie mehed veel punaseid taga. Paugutamise liigub Karlova eeslinna poole.

Laskmisest hoolimata jooksevad tartlased vaksali poole. Lehitavad uhkelt ettesõitvale soomusrongile ninarättidega, pilluvad mütse õhku, karjuvad üksteise võidu vaimustatult hurraa, kuna paljudel enestel pisarad silmis.

„Elagu soomusrongid! Elagu Eesti sõjamehed! Päästetud! Tartu on päästetud!” karjuvad nad vaksali poole joostes naerdes ja nuttes ühel ajal“ („Pvl.“ — 17. jaan. 1919).

²⁾ Koguteos Johan Laidoner.

Neli päeva hiljem, 18. jaan., võetakse tagasi Narva. Operatiivstaap teatab 19. jaan. õhtul: „Narva sihil langes Narva linn meie kätte. Narva all võitles Soome pataljon eestlastega käsi-käes. Meie kätte langes suur sõjasaak: suurtükid, moonavoorid, soomusrong, diviisi ja polkude staabid ja palju vangisid. Trotski, kes isiklikult vastupanemisele kihutanud, on ühes Anveldiga ära põgenenud.”

Narva taasvallutamise puhul märgitakse seljal ajakirjanduses, et meie vägede ilmumine tulnud kui välk selgest taevast ja tekitanud niisugust paanikat, et „seltsimehed“ esimese ehmatuses hoos pole põgenedagi mõistnud, vaid kui peata kanad ringi joosnud.

Raamatus „Eesti Vabadussõda 1918—1920. a.” öeldakse Narva operatsioonist:

„Narva-Jõesuu ja Narva linna vallutamine on meie I diviisi ja laevastiku ühine suurvõit Vabadussõjas. Silmapaistvat osa selle võidu saavutamisel etendas aga Ekströmi Soome vabatahtlike pataljon. Soome sõduri ja juhi kõrged sõjalised omadused — julgus, mehisus, otsustavus ja teotsemise kiirus — ilmnesis siin täiel määral. Soomlastega võistlesid selles meie desantsosad koos Narva koolipoiste salgaga.”

Vahepeal oli meie lõunarindel tekkinud olukord, mis nõudis löögi andmist Valga, Võru ja Petseri suunas, ning nende tähtsate punktide vabastamist vastaste käest. Viivitamata algab *pealetung Tartust Valgale*. Sellest pealetungist võtab koos J. Kuperjanovi partisanidega osa ka Soome „Põhja Poegade“ rügement eestlasest juhi oberst H. Kalmiga, kes elas Soomes ja seal moodustas vabatahtlike väeosa Eesti abistamiseks.

31. jaanuaril löödi Paju mõisa all üks vihasemaid ja verisemaid vabadussõja lahinguid. Kaotused olid suured nii meil kui „Põhja Poegadel“. Surmavalt sai haavata partisanide juht leitn. Julius Kuperjanov, kes suri Tartus 2. veebruaril 1919. a. Kuid Paju lahing otsustas Valga saatuse: 1. veebruaril langes Valga meie vägede kätte. Samal päeval vallutas Tallinna kaitsepataljon Võru ning 4. veebruaril langes ka Petseri meie teise polgu osade kätte.

Pärast Valga, Võru ja Petseri vallutamist tekkis meie pealetungis lõunarindel ajutine seisak. Pidades silmas saavutatud edu, avaldas ülemjuhataja kindral J. Laidoner ja rinde juhataja tänu mainitud rinde vägedele. Rinde juhataja lausub oma päevakäsus muuseas: „Lõuna väerinna sõjamehed näitasid viimase operatsiooni ajal, mis võib teha ka väike rahvas, kes õiguse eest välja astub, rahvas, kes muud ei taha, kui oma kodukoilet päästa ja võidetud vabadust verrega hirmsa vägivallega eest kaitseb?”

Seisak mainitud rindel ei kestnud kuigi kaua. Poliitilised ja sõjalised kaalutlused nõudsid pea-

letungi kogu rindel kolmes suunas: Pihkva, Marienburgi ja Riia suunas. Ülemjuhataja direktiiv pealetungi jätkamiseks ilmus 8. veebruaril 1919. a., kuna pealetung algas 14. ja 15. veebruaril ja juba 16. veebruaril olid meie väed oma eelosadega Pihkva suunas jõudnud praeguse riigipiiri lähedusse. 21. veebruaril vallutasid „Põhja Pojad“ Marienburgi alevi verise lahinguga. Vastane kaotas ainult surnutena 267 meest. Soomlaste kaotusi loeti 16 surnule.

Kuna pealetung ka Riia suunas arenes edukalt, siis võis ülemjuhataja 20 aasta eest Eesti iseseisvuse esimese aastapäeva eelõhtul läkitada Ajutisele Valitsusele järgmise telegrammi:

„Eesti iseseisvuse aastapäevaks on minul au Ajutisele Valitsusele kõigi Eesti vabariigi sõjavägede, meie noore laevastiku ja vahvate Soome vabatahtlike nimel teatada, et vaenlane on piirini aetud ja Eestimaa on vaenlasest vaba.

Tema uued suured pealetungimised Volmaari, Pihkva ja Narva sihil on meie vägede poolt tagasi löödud.

Loodan, et meie vahvad väed ka edaspidi oma kodumaad, Eesti demokraatlikku vabariiki, niisama kindlalt kaitsevad, kui nad seda senini on teinud.”

Kakskümmend aastat tagasi peeti Peetri platsil, nüüdsel Vabadusväljakul, 24. veebruaril esimene iseseisvusaegne sõjavägede ja organisatsioonide paraad. Kuidas nägi välja see paraad? Laseme kõnelda toleaeegsel ajakirjandusel.

„Keset platsi on juba kõrgemaid ohvitseri näha. Ja nüüd hakkab muusika kostma. Üksteise järele tulevad sirgetes ridades sõjaväe ja Kaitse-Liidu üksikud rühmad. Ei tea nende nimetusi. Kuuled, et need seal valgetes poollaskates ja raudkiivrites, kes nõtkete ja energilise sammuga tulevad, „Kalevi“ siinolev osa on. Näed jalaväe osi, kel uued mundrimütsid on ja kes tagavara-pataljoni mehed olevat. Tuleb ratsamehi. Näed mereväe roodu, hästi marssides. Komandod täidetakse igal pool täpipealselt. Kuulda ainult püstpärade ja komandovõtete energilisi löökisid, metallilist lõginat. Ja ikka tuleb neid juurde, muusika ees. Peetri platsi ümbrus on neid juba täis. Kindral Pödder tervitab neid, igaihest rühmast mööda sammudes. „Tervist!“ kõlab igast rühmast vastu.

Peetri samba ümber koguvad valitsuse- ja seltskondliste asutuste esitajad ning võõrad saadikud. Nende seas on Inglise attaché näha, teiste riikide konsulid, Soome riigi esitaja dr. Louhivuori, Eesti Soome saadik dr. Kallas.

Esimeseks kõneleb pea- ja sõjaminister K. Päts, kes kokkuvõetult kirjeldab neid raskusi, mis eestlastel vaba rahvaste enesemääramise

põhjusemõtte peale toetades oma riiklist iseseisvust ehitades tulnud üle elada. Kõneleja tähendab, et meile keegi ei ole midagi annud, et meile armutalt on vastu töötatud. Kõik, mis saadud, oleme ise endi kätega võtnud ja maksuma pandud. Eestlastel ühemeelne tahtmine oli olla iseseisev, vaba, mitte kellegist ärarippuv. Ja see suur tung sinneroole andiski meile erakorraliselt suure jõu, millega vaenlase Eestist välja lööme, kusjuures suguvennad soomlased meile abiks olid.

Soome valitsuse ja rahva nimel tervitab senator dr. Louhivuori eestlasi, alla kriipsutades Eesti ja Soome kultuurilise ja majanduslise koostöötamise tähtsust ja tulevasi ühiseid ülesandeid.

Pikema kõnega esineb ka vägede ülemjuhataja (nimi on tšensori poolt kustutatud. J. A.), kes sõjaliselt seisukohalt neid raskusi kirjeldab, mis meie vägede loomisel läbi tuli elada ja millest hoolimata meie ikkagi Soome suguvendadega kõrvuti võideldes hiilgavaid võituseid oleme saanud, nii et ühtki vaenlast Eestis enam pole. Lõpuks laseb kõneleja elada Eesti ja Soome sõjamehi, mõlemaid rahvaid ja mõlemate rahvaste iseseisvaid riikisid" („Pvl." 25. veebr. 1919).

Edasi järgnes paraadmarss. — Seda kõike vaatas oma kõrgelt pjedestaalilt pealt Peeter Suur ja vististi ta pronksist kulunud tõmbusid tusaselt kipro.

Jah, Põhja-Eesti puhastati 12 päevaga vaenlasist, kuna selle vallutamiseks kulus nelikümmend päeva. See juba ütleb midagi! Lõuna-Eesti puhastamiseks kulus rohkem aega.

Kuid vaenlane ei tahtnud leppida tekkinud olukorraga ega oma kavatsuste nurjumisega, vaid ta alustas uut pealetungi Eesti taasvallutamiseks, sihtides pealöögi Pihkvast Petseri ja Võru suunas. See vaenlase pealetungiperiood kestis 16. veebruarist kuni 24. maini ning lõppes tulemusteta: mais oli Eesti oma üldjoontes vaenlasist niisama vaba kui veebruariski.

Juba 1919. a. kevadel, nagu järeldub eelpooltoodust, oli meie ülemjuhatause põhimõtteks, et sõda tuleb Eesti piirest välja viia, mis lubas sõjalisi ja poliitilisi paremusi. Tolle põhimõtte teostamiseks alustasid Eesti väed 24. mail pealetungi Pihkva suunas ja vallutasid selle linna hoogsa löögiga 26. mail. Samal ajal, kui võeti ette pealetung Pihkvale, algas Marienburgi-Jakobstadi operatsioon, mis kestis 6. juunini ja mille tulemuseks oli Põhja-Läti vabastamine ning suuremate võimaluste andmine naabrile enese kogumiseks ja organiseerimiseks.

Eesti oli puhastatud vaenulisist vägedest, ja 30. mail võidi Asutavas Kogus ette lugeda ülemjuhataja telegramm, milles teatati, et Marienburgi võtmiseks on meie vabariik vaenlasist

lõplikult puhastatud ja et meie väed lõunarindel on ühendusse astunud Läti valitsuse vägedega.

Kuid ega seepärast saanud jääda puhkama loorbereile. Senise vaenlase kõrvale, kes varitses Eesti piiride taga, kerkis uus — Balti landesveer ja temale appi tulnud Saksa nn. raudne diviis. Landesveeri kujundasid vabatahtlikud Balti sakslased, raudse diviisi — mäsamahakanud Saksa 8. armee vabatahtlikud. — Kui landesveer, tänu meie vägede löökidele, kerge vaevaga vallutas Riia, kust enamlased põgenesid, ei pöördunud ta idasse, et taga ajada enamlasi, vaid liikus hoopis põhja poole, siis tõi ta sellega avalikkuse ette oma Läti vallutamise kavatsuse, millele kahtlemata pidi järgnema ka löök Eestile.

2. juunil 1919. a. jõudsid landesveeri eelsojad juba Ramotskisse ja alustasid liikumist Võnnu suunas. Nüüd nõudis meie vägede ülemjuhataja, et landesveer tõmbuks lõuna poole Ramotski-Alt-Schwaneburgi raudteed. Landesveer omalt poolt vastas nõudmisega, et Eesti väed lahku Põhja-Lätist. Kui meie soomusrong 5. juunil sõitis vaatama, kas Ramotski on vabastatud, avati temale tuli, ja landesveer hakkas tungima Võnnu peale, mille vallutas 6. juunil. Veel ei muutunud see kokkupõrge sõjaks, sest 10. juunil sõlmiti Võnnus liitlaste sobitusel vaherahu, mida aga landesveer rikkus 18. juunil, alustades uuesti sõjategevust. Landesveerlased lootsid kerge vaevaga saada jagu meie vägedest, kuid nad ei arvestanud tolle aja meeoleolu, mis valitses meie ridades: „Eesti vägedes tõusis ennenägemata kõrguseni meeoleolu saksa parunitele 700 aastat kannatatud ülekohtu kätte maksta" (J. Soots — „Eesti maa, rahvas, kultuur"). Ehkki landesveeril oli algul veidi edu, löödi ta ühes Saksa raudse diviisiga Võnnu lahingus 23. juunil puruks ja Eesti väed seisid 26. juunil Riia all. Tehti ettevalmistusi Riia vallutamiseks, kuid 3. juulil hakkas maksuma liitlaste soovil sõlmitud vaherahu ja Riia võtsid eneste alla Eesti ülemjuhatause all olevad Läti väeosad, ühtlasi vabanedes Eesti ülemjuhatause alt.

Vahepeal tekkis Pihkva rindel olukord, mille tagajärjel Eesti väed loobusid koostööst vene Loode armeega. 31. mail anti Pihkva üle Bulak-Balahovitschi vägedele. Viimased ei suutnud linna hoida, vaid lasksid enamlasil sellele läheneda 4—7 km kauguseni. Eesti vägede abil tõrjuti vaenlane eemale, kuid siis tekkis tüli Loode armee võimumeeste vahel, ja kuna need võimumehed ajasid Eesti-vaenulist poliitikat, siis käskis ülemjuhataja Eesti vägedel lahkuda Pihkva positsioonelt ning tõmbuda tagasi Veliikaja läänekaldale. Venelasist ei saanud rinde pidajat ning Pihkva langes 26. augustil punavägede kätte.

Pärast Pihkva langemist sai Eesti valitsus

Laskehaavad

kriminalistlikus praksises

Laskehaavad mitmesuguste muude kehavigastuste hulgas evivad oma sageduselt võrdlemisi tähtsa koha. Tihti tuleb nendega kokku puutuda ka politseil. Väga oluline, eriti surmavate laskehaavade puhul, on selgitada küsimust, milline haavadest on olnud kuuli sisenemisavauseks ja milline kuuli väljumisavauseks, resp. laskesuunda, samuti milliselt distantsilt lask oli toimunud, et kaasa aidata küsimuse lahendamisele, kas tegemist on olnud õnnetuse, enesetapmise või tapmisega.

Kuuli sisenemisavause kindlakstegemine tuleb üldiseid küsimusse eeskätt siis, kui tegemist on läbistava laskehaavaga või kui esinevad mitmed laskehaavad. Nii on näit. haava puhul rinnas ja seljas väga tähtis kindlaks teha, kumb

neist on kuuli sisenemishaavaks ja kumb väljumishaavaks, samuti haavade puhul, milledest üks asetseb näit. kuklas ja teine otsmikul. Sisenemisavause kindlakstegemine ja seega kuuli suuna määramine toob siin enesega palju selgust ka küsimusele, kas lask oli toimunud enese või võõra käe läbi.

Käesolevas kirjutises puudutan lühidalt neid tunnuseid laskehaavade juures, mis lasevad eristada sisenemishaava väljumishaavast, ja ühtlasi neid, mis lubavad seisukohta võtta lasu distantsi küsimuses.

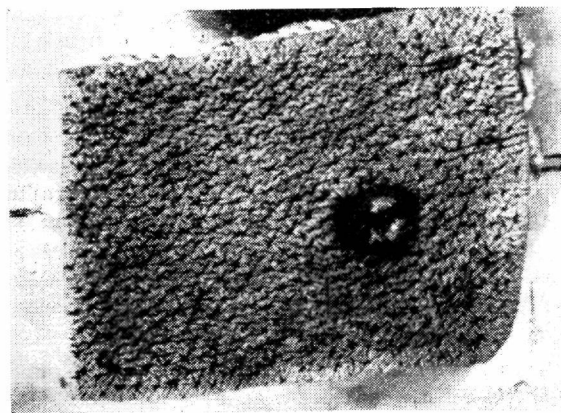
Sisenemishaava üheks iseloomustavaks tunnuseks peetakse selle marrastunud ääri. Marrasknahk on siin haava ümber 1—2 mm ulatuses pühkunud, selle kohal võib täheldada punakat niisket alusnahka, mis kuivades moodustab haava ümber kitsast pruunjat vööndit. Seda kitsast marrastusvööndit sisenemisavause ümber nimetatakse ka kontusioon-ääriks (vt. joon. 1).

Nõukogude valitsuselt ettepaneku astuda rahuläbirääkimisisse. Ettepanek võeti vastu ja 17. septembril avati Pihkvas rahuläbirääkimised. Nood ei annud meist mitte olenevat põhjustit tulemusi.

Septembri lõpul ja oktoobri algul algas venelaste Loode armee oma suurt pealetungi Pihkva ja Petrogradi suunas. Algul oli pealetungijail edu, nad seisis kord isegi Petrogradi väravais, kuid siis algas taganemine. Ühenduses selle pealetungiga võeti ka meie poolt ette mõningaid operatsioone, nagu Pihkva-Pötalovo ja Krasnaja Gorka operatsioonid, kuid need lõpetati Loode armeelaste taganemisel, kes 14. novembril jõudsid Luuga jõe kallastele ning tahtsid tulla varju Eesti vägede selja taha. See soov ei läinud täide: meie tagalasse lubati tulla ainult relvadeta mehi. Suurem osa Loode armee pani siis ka relvad maha.

Meil algas raske Narva kaitsemise operatsioon. Vaenlane tungis peale suurte jõududega ka siis, kui Tartus 2. dets. 1919. aastal algasid rahuläbirääkimised. Pealetungidega rindel tahti mõjutada rahukonverentsi käiku. Kuid kõik rünnakud meie rindele varisesid kokku meie sõjameeste tule all, kuni 31. detsembril Tartus sõlmiti vaherahu meie soovide kohaselt. Tollele vaherahule järgnes 2. veebruaril 1920. aastal rahulepingu allakirjutamine.

1919. aastal ajas väike Eesti rahvas oma selja mehiselt ja otsustavalt sirgu ega paindunud enam kuni tänaseni ühegi katsumise ees.

Joon. 1. Kuuli sisenemishaav seljanahas. Kitsas tumedam vöönd haava ümber on kontusioon-ääris, kus kuulist on ära pühitud marrasknahk

Kontusioonääris on moodsete automaat-käsitulirelvade puhul haavade ümber üldiselt aga nõrgemini välja kujunenud kui revolverist lastes, seepärast ei anna kontusioonääris sisenemis- ja väljumishaava eristamisel igakord tagajärgi, seda eriti juhtumel, kui luukillud või muud ollused ka väljumishaava servadelt olid erandlikult marrasknaha osaliselt eemaldanud, mida siin tavaliselt ei toimu. Neil juhtumel

tuleb jälgida veel muidki eristustunnuseid.

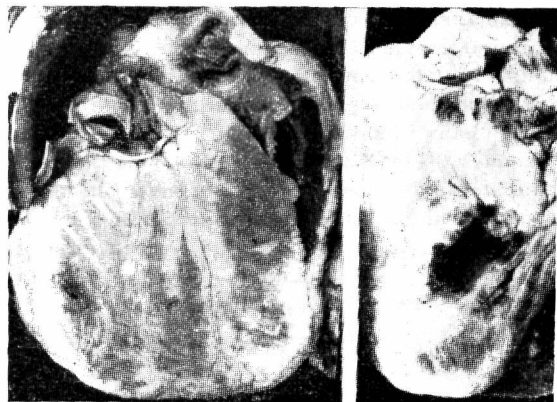
Oli lask toimunud läbi riiete, siis võib sisenemishaavas vahel täheldada ka kuuliga kaasaviidud riidekiusid, mis ei küüni väljumishaavani.

Väljumishaavas (kuuli läbistamise puhul luust) võib vahel täheldada luukilde, mis olid kaasunud kuuliga ja mis siis omakorda märgivad kuuli lennusuunda.

Haava servad sisenemishaavas võivad olla pöördunud sissepoole, väljumishaavas väljapoole; see näht pole alati tüüpiline ja esineda võib ka vastupidine olukord.

Võrdlemisi oluline on sisenemise- ja väljumishaava eristamiseks jälgida ka haavade suurust (mõõte). Sisenemishaav, kaasa arvamata laskudel väga lähidalt, on tavaliselt vähem kuuli kaliibrist, väljumishaav seevastu on aga suurem. Haava kanali suurenemist väljumishaava suunas saab jälgida lahingul eriti ka haavade juures, mis on läbistanud luid ja siseelundeid (vt. joon. 2).

Ülaltoodud tunnuste varal on peaaegu alati võimalik eristada sisenemishaava väljumishaavast. Raskused eristamisel esinevad peamiselt vaid neil üksikjuhtumel, kus kuul oli läbistanud ainult pehmeid osi, kus puudub kontusioonäärne selgemal kujul ja kus pole vahet ka haavade mõõtudes. Neil juhtumel võib sisselasuhaava kindlaks teha vahel veel mikrokeemilisel teel, tõestades sisenemishaavas raua või mõne muu kuuliga sisseviidud metalli (vase jne.) jälgi.

Joon. 2. Kuuli sisenemisavaus südamel (vasemal) ja väljumisavaus (paremal). Viimane on esimesest märgatavalt suurem

On kindlaks tehtud kuuli sisenemishaav, siis on väga oluliseks küsimuseks haaval ka lasudistantsi selgitamine. Kohtuarstiteaduses eristatakse üldiselt ligi- ja kaugelasku. Ligilaskude all mõistetakse sääraseid haavu, kus sisenemishaavale lasust lähedalt distantsilt (ta-

valistel käsitulirelvadel mitte kaugemalt kui 75 sm) jäävad erilised ligilasutunnused (mis tõendavad haava suhtes siis ühtlasi ka sisselasku). Kõiki laskusid, mis toimuvad aga kaugemalt (kus vastavaid ligilasutunnuseid enam ei teki), nimetatakse distantsile vaatamata kauglaskudeks.

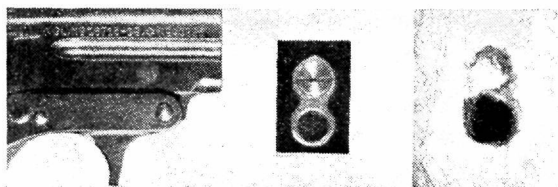
Joon. 3. Kuuli sisenemisavaus lõual. Sisemishaava ümber ligilasutunnused — suitsu-nõevöönd ja laialdane püssirohuterakeste tätuaaz. Kuul on väljunud lõua alt ja uuesti sisse tunginud kaela, läbistades keha kuni parema tuharani. Ligilask. Õnnetusjuht

Ligilasutunnuseist on ligilaskudel tähtsamad: põletusvöönd, suitsu-nõevöönd ja püssirohuterakeste tätuaaz (vt. joon. 3). Esimene neist (põletusvöönd) tekib relva rauaõhnest väljuva leegi toimel ja väljendub eriti juuste ja nahakarvakeste põletamises. Revolvrilaskudel esineb põletusvöönd ligikaudu distantsini 10—15 sm, pistolid aga põletavat efekti ei avalda peaaegu üldse. Suitsu-nõevöönd asetseb mustja õvena konsentriselt või ekstsentriliselt ümber haava, vastavalt sellele, kas toimus lask kehale otse või põiki. Revolvrilaskudel esineb suitsu-nõevöönd ligikaudu distantsilt kuni 30 sm, pistoleil aga kuni 15 sm. Püssirohuterakeste ja nende jäänuste tätuaaz kujutab püssirohuterakeste ja jäänuste tungimist haava ümbruses marrask-

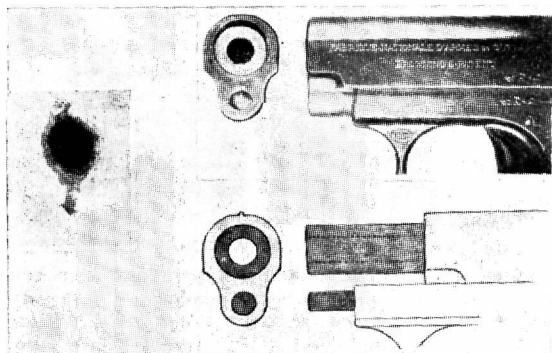
nahasse ja pärisnahka väikeste tähnikeste näol. See ligilasu tunnus võib esineda revolvreil umbes distantsini kuni 50—75 sm ja pistoleil kuni 30 sm.

On ligilask toimunud läbi riiete, siis jäävad vastavad tunnused riideile. Heledamail riietusesemeil on need siis juba palja silmaga tajutavad, tumedamail esemeil võib kasutada ka erilisi keemilisi proove püssirohu ja nende jäänuste kindlakstegemiseks.

Ligilaskude hulgas eristatakse veel haavu, mis on tekkinud keha vastu surutud laskeriistast laskmisel. Neid laske tuntakse absoluutse ligilasu ehk ka kontaktlasu nimetuse all. Sisenemishaav neil juhtumeil (ka

Joon. 4. Vasemal: Steyer-pistol; keskel: selle kuju otsal; paremal: relva otsa jäljend (stantsvigastus) sisenemishaaval

Joon. 5. Paremal üleval: Browning-pistol, kal. 6,35, küljelt ja otsalt vaadatuna; paremal all: lasul tagasipõrkavad relvaosad näidatud heledamana, kuna paigal püsivad tumedamana (viimased on jätnud haavale selgemad kontuurid); vasemal: stantsvigastusega sisenemishaav

juba laskudel alates 1 sm distantsilt) on kuuli kaliibrist suurem ja sageli suurem ka kuuli väljumishaavast. Haava servad on tihti kärisenud, või purustatud koguni ka allolev elund, mis on tingitud laengu plahvatusel tekkinud gaasidest, mis on tunginud koos kuuliga sisenemishaava. Absoluutsele ligilasul esinevad ligilasutunnused — suitsu-nõejäljed ja samuti püssirohuterakesed peamiselt sisenemishaavas, vähem selle ümbruses. Absoluutsele ligilasule ehk kontaktlasule iseloomulikuks tunnuseks on ka nn. stantsvigastused (vt. joon. 4 ja 5), mis kujutavad enesest laskeriista otsa jäljendeid relva surumisest laskmisel vastu keha. Laibas muutuvad need kuivamisega mõne aja möödudes veel selgemaks; need ei esine alati. Nende olemasolu tõendab kindlalt absoluutset ligilasku, mis laseb küsimusse tulla peamiselt enesetapmise. Stantsvigastused võivad evida tähtsust ka relva identifitseerimisel.

Ligilasu kindlakstegemist lubab nimetatud tunnuste kõrval vahel ka relva vaatlus, kui selle rauaõones leidub verd ja purustatud koeosi, mis on pritsinud haavast.

Üksikjuhtumeil, kus vajalik on lasu distantsi määramine haava suhtes väga täpselt, seal tuleb toimetada võrdluseks proovilaske naharibade pihta.

Eelpooltoodud tunnuste jälgimine aitab selgitada mitmeid kriminalistiliselt olulisi küsimusi taskehaavade puhul. Enesetapmise küsimuse diferentsimisel on väga oluline kuuli lennusuuna märkimine, ligilasu resp. absoluutse ligilasu tunnuse olemasolu või puudumise nentimine. Küsimuse selgitamisel tuleb silmas pidada ka võimalike atüüpiliste juhtumite esinemist, nagu neid on ette tulnud meilgi (haav paremas oimus ligilasutunnustega — tapmine; haav kuklas peaaegu ligilasutunnuste puududes — enesetapmine), mis pole kooskõlas tavaliste leidudega. Need juhtumid on üldiselt harukordsed ja ei vähenda seepärast eelnimetatud tunnuste väärtust, seda enam, et nende rakendamine peab toimuma seoses ka muude andmetega, eriti ka juurdlusest.

A. Tomberg

Rahvastiku iive — olemasoluküsimus

Rahvas on üks riigi põhielemente. Sõltuvalt tema kultuurilisest ja majanduslikust arengust ning enesekaitsekorralduse tasemest, otseses ühenduses arvulise suurusega oleneb tema olemasoluküsimus ja kaal rahvusvahelises riikide peres.

Seepärast on arusaadav, miks kõik riigid pööravad suurt tähelepanu rahvastiku-probleemile. Samaselt on see küsimus ka meil aktuaalselt päevakorral juba aastaid, eriti viimasel ajal. Ja selleks on põhjust: meie rahvastiku looduslik iive (kasv) on teistega

võrreldes liiga väike, see täh. sigivus on äärmiselt madal, mis tekitab põhjendatud muret tuleviku suhtes. Meie maa on veel võrdlemisi hõredalt asustatud, 1 km² tuleb vaid 24 inimest; selles mõttes oleme teisist Balti riigest tublisti järel, rääkimata territoriaalselt meist väiksemaist Lääne-Euroopa riigest (Hollandi, Belgia, Taani), kus rahvastiku tihedus on suurem meie omast 4 kuni 12 korda. Tähendab, eluruumi rahvastiku arvu juurdekasvuks Eestis on küllaldaselt, vaja ainult tööd ja kapitali hoogsat tõusu, mis meie maa muudaks palju laiaulatuslikumalt elamiskõlvuliseks. Et rahvastiku kasv toimuks meil kiiremini kui sellele paralleelselt majanduslik areng ja eluruumi juurdevõitmise protsess, ei tarvitseks karta. Lähema sajandi kestel leiduks kindlasti eluruumi veel miljonile inimesele. Küsimuseks on, kust võtta juurdekasvu? Meie praegune sündimuse tase on erakorraliselt madal, umbes 16 vastsündinut igal aastal 1000 el. kohta, suremus aga kõrgeõitu, kusjuures olevast vähesest looduslikust iibest valgub veel väljarändajaina välja igal aastal meie oludes tähelepanav arv inimesi. Kümneaastase keskmisena saame oma looduslikuks iibeks vaid 1,6 tuhande el. kohta, mis iibe määraga koos Prantsusega oleme viimaseid Euroopas ja vist terves maailmas.

Arvestades praegust sigivusmäära ja kui olukord ses küsimuses tunduvalt ei muutu, suureneb meie rahvastiku arv veel pisut kuni 1945. aastani, siis algab alguses pikaldane, hiljem aga kiire kahanemine ja aastaks 2000 oma me oma territooriumil vaid tunduvalt alla 900 000 inimese.

Neist arvutustest võime üllatavalt näha, mis suguse lühikese ajaga võime hakata hääbuma, kui sündimuse määras ega ka suremuses ei sünni midagi olulisemat. Siit peaks kõige lihtsamale vaatelejale olema selge, miks loeme karjuvalt tähtsaks oma riigi ja rahvuse säilitamise seisukohast rahvastiku iibe küsimuse.

Meie rahvastiku demograafilist koostist lähemalt uurides ilmneb selles mõningaid elemente, mis mõjuvad pidurdavalt loodusliku iibe tõusule. Nendeks osutuvad esijoones rahvastiku ebasoodus vanuslik koostis. Raukade osatähtsus rahvastikus, kes sünnituseast juba väljas, on kõrge. Siinjuures maailma- ja vabadusõjaaegse madala sündimuse inimeste täielik sünnitusealiste vanusjärku jõudmine pidurdab edaspidi teataval määral veelgi sündimuse tõusu. Siinjuures võime lohotuda seega, et ka veel halvema vanusliku koostisega rahval, näit. Läti, võib sündimuse tase olla märgatavalt kõrgem.

Samuti ebasoodus on ka rahvastiku sooline vahetõrd, suhteliselt suure naiste ülekaaluga. Õnneks see ei mõju nii tugevasti kui suhe

(mehi 47%, naised 53%) ise näitab, sest naiste suure ülekaalu leiame peamiselt raukade juures.

Edasi tuleb lugeda väga oluliseks sündimust pidurdavaks teguriks liiga vanalt abiellumist, keskmiselt vallalised mehed 29- ja naised 26-aastaselt. On arusaadav, et suguviljakuse iga iseenesest sellega lüheneb. Kui siinjuures arvestada, et laialdaselt praktiseeritakse abielu algul lastest hoidumist elu sisseseadmise põhjusil, siis sigitamisevõimeline iga lüheneb veelgi. Sagedasist hoidumisest, eriti abortidest, sagenevad seda rohkem tervisrikked, mis lastesaamise võimalusi edasiselt veelgi tunduvalt piirab. Siin tuleks kahtlemata mõelda abordivabaduse suuremale piiramisele ja rasedust hoidvate vahendite kättesaadavuse kitsendusele. Edasi oleks vaja mõelda neile korraldusele, mis võimaldaksid inimesil pääseda nooremalt iseseisvale tegevusele ja iseseisva elu rajamisele kõigil ühiskondlikel elualadel, eesotsas põllumajandusega. Meie ei tohi kujuneda raukrahvaks, kus iseseisva elu korraldamise võimalus avaneb alles keskeas. Selline olukord räägib järsult vastu sigimuse tõusule. Selles osas tundub, et tuleks mõelda veel nii mõnelegi ümberkorraldusele, näit. õppeaja lühendamise ja üldhariduslike ainete koormuse vähendamise, pensionivanusmäära alandamine jt., mis suurendavad rahva vitaalsust.

Meie oleme üks neid Euroopa riike, kus valdava osa (üle $\frac{2}{3}$) rahvastikust moodustab maa rahvastik, sellest seisukohast peaks meil olema häid väljavaateid sündimuse tõusule. Meie linnarahvastiku tõeline kasv iseseisvuse esimesel poolteisel aastakümnel ei ole olnud suur, pigemini madal, senini liiga esiletõstetud linnastumise oht kuni 1934. a. oli seega ekslik. Seega sündimuse tõusu loomulikud eeldused on olemas. Aga mis on maaga? Kümne aasta keskmisil (1928—37) andmeil leiame päris hulga valdu, kus rahvastiku looduslik iibe on negatiivne, s. o. suremus on ülekaalus ja sündimusemäär erakorraliselt madal. On kujutlematu, kui aastata-aastalt võidetakse juurde uudismaid, luuakse uusi eluasemeid, kultuurmaapind suureneb, seega eluruum järjest avardub, aga rahvastiku arv maal järjest väheneb, erandi võib teha vaid Võru- ja Petserimaa suhtes. Meie maarahva madal looduslik iibe ei suuda katta alalist loomulikku maalt väljasiirdumist ja maa jääb rahvastikka hõredamaks, selles peitubki mikroskoopilise iibe kurb tõik. Tõsi, linnarahvastiku sigivusmäär on veel kaugelt madalam, kuid see nähtus ilmneb vahest veel reljeefsemaltki ka teisis riiges ja on tulnud ette juba varemmail aegadel.

Muidugi on tähtis, et sündimus tõuseks kõigis

Gaasitorbik

Kõige kergemini ja mõjukamalt võivad satuda sõjagaasid elavorganismi hingamise teel hingamiselundite kaudu. Seepärast on gaasikaitse teostamisel tarvis eeskätt hoolitseda nende kaitsemise eest ja püüda kõrvaldada sissehingatavast õhust osad, mis mõjuvad kahjulikult organismile. Seda on võimalik teha mitmete gaaside puhul päris lihtsalt nn. hädagaasikaitsete abil. Maailmasõjas olid tuntumad hädagaasikaitsete, mida leitutasid sõdurid hädasunnil, siis kui polnud veel gaasitorbikuid, märg rätik, mullaga täidetud põhjata pudel, niiske mulla või tuhaga täidetud taskurätik jne. Nende läbi hingata leiti mõningat kaitset tol ajal tarvitusele olnud sõjagaaside vastu. Suuremaks puuduseks oli siin, et neid hädakaitsmeid tuli kätega suu ees hoida ja nina sõrmedega sulgeda, mis võttis sõduril teotsemisvõimaluse ja seadis üles nõude sellise gaasikaitse järele, mis jätkaks teotsemisel käed vabaks. Nende hädakaitsmete palettega suu ette köitmine ei annud kuigi rahuldavaid tulemusi. Teiseks suureks puuduseks oli siin, et sellised hädakaitsmed suutsid pakkuda kaitset vaid piiratud arvu gaaside vastu, peamiselt nende vastu, mis vee toimele kergesti lagunedes oma mürgised omadused kaotasid, nagu fosgeen, difosgeen j. t. (vt. „Politseileht“ 1937, lk. 535 ja 565).

meie ühiskonnakihtides, kuid riiklikult olulise mad on ulatuslikumad elualad, meie juures peamiselt põllumajanduses teotsevast rahvastik. Seepärast, kui tahetakse keskkõnnimises saavutada tulemusi, siis pööratagu tähelepanu esijoonel maale!

Edasi, meie oludes ei ole ainuüksi sündimuse tõstmine rahvastiku loodusliku iibe oluliseks parandajaks, kuigi tegelikkuses osutub esmajärgulise tähtsusega teguriks. Tähtis osa on ka suremusmääral. Peab nentima, et meie suremus on, vaatamata madalale sündimusele, liigagi kõrge.

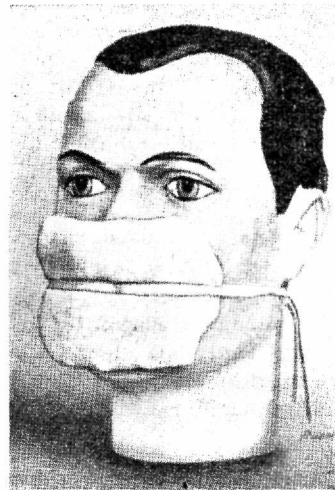
On arusaamatu, miks püsib meie suremus rahulikul ajal, võrreldes Lääne- ja Põhja-Euroopaga, nii kõrgel — 15 in. lähedal 1000 el. kohta? Eriti on suremus kõrge imikute ja täistööealiste meeste juures. Õnnestuks lähemate aastate kestel suremuse taset viia alla 2—3 in. võrra 1000 el. kohta, saavutaksime Lääne-Euroopa riigile lähedase taseme, mis tõstaks iibe 4 in. peale 1000 kohta, vältides seega ähvardavat rahvastiku arvu langust lähema 50 a. kestel.

Peateguriks rahvastiku loodusliku iibe tõstmisel, seega rahvastiku arvu hoogsaks tõusuks jääb ikkagi vaid sündimuse suurenemine, eeskätt abieluliste juures, kelle sigimusmäär senini on olnud tõesti madal. Selle tiheda sigivuse hällina võib kõne alla tulla vaid maa.

Maailmasõjas esmakordselt tarvitusele võetud gaasisõda seadis sõdivad riigid raske probleemi ette, kuidas korraldada tõhusat kaitset. Sest isegi gaasisõda alustanud riik ei olnud mõelnud küllaldaselt määral tema poolt tarvitusele võetud relva (gaasi) kaitseküsimusele. Meie näeme, et seal hingamise kaitsevahendite areng käib läbi sama tee nagu teisteski riikides.

Esimese gaasitorbiku konstrueeris, nagu kirjutab inglise ajakiri „Imperial Institute South Kensington“, inglise keemik dr. Stenhouse juba 1854. aastal. See gaasitorbik koosnes lihtsast näokattest kurnaga. Näokatte ulatus ainult lõuast kuni ninani, sulgedes ka ninasõõrmed. Kurnakest oli valmistatud ülehõbetatud õhukesest vaskplekist ja oli täidetud peenendatud puusöö pulbriga, mida oli võimalik tarbikorral uuendada. Torbik kinnitati näo ette kummipaelte abil. Dr. Stenhouse tõendas siis juba, et värskel puusöel on omadus õhust kinni püüda mürgiseid gaase, mis eralduvad roiskuvaist aineist, ja tema poolt leitud gaasitorbik kõrvaldab (adsorbeerib) sissehingatavast õhust kõik kahjulikud ained, mis võivad tekkida koolera ja katku tagajärjel. Kahjuks, nagu inglise ajakiri märgib, jõuti see ilus leiutus 60 aastaga maailmasõja algpäeviks unustada, ja tuli käia enne pikka teed, kuni jõuti uuesti sõe juurde tagasi.

Esimesed gaasikaitse abinõud maailmasõjast osavõtnud rahvaste juures olid nn. niisked gaasikaitsete, mis valmistati marlist mitmekümnekordse (30—40), suu ette köidetava lapina (pilt nr. 1) ja leotati läbi enne tarvitamist sõjagaase absorbeeriva (kõrvaldava) vedelikuga. Silmade kaitseks kasutati vastavaid tihedalt istuvaid prille. Kuna kaitsete kasutamine ei olnud kuigi lihtis, siis tehti peagi nahast, hiljem immutatud riidest ja kummist näokatteid, mis olid varustatud eelkirjeldatud niisutatava marlist kurnaga (pilt nr. 2). Niiskete gaasikaitsete heaks omaduseks oli nende kergus ja väike hingamistakistus. Kuid seejuures oli nende kaitsevõime nõrk (20—60 min.) ja need tõrjuti varsti kõrvale „kuivade“ täiuslikuma ehitusega gaasikaitsete poolt. Ainult prantslased jäid kauemaks ajaks neile truuks ja võtsid tarvitusele kuivad gaasikurnad alles pärast esimest Verduni lahingut (1917), kus

Pilt nr. 1. Suulapp.

sakslased kasutasid ohtralt aevastusgaasi ja ipriiti.

Kuiv gaasikaitsetorbik põhjeb kuivadel ainetel, millel on omadus enese külge siduda sõjagaase. Need ained, paigutatuna vastavasse nõusse, moodustavad gaasikurna, mille läbi hingates sissehingatav õhk vabaneb igasuguseist kahjulikest aineist. Selliseks tähtsamaks kurna-aineiks on aktiivsüsi. Esimese „kuiva“ gaasitorbiku valmistasi sakslased 1915. aasta algul ja varustasi sellega oma väge juba sama aasta augustikuus. Umbes samal ajal valmistas ka vene prof. Selinski kuiva gaasitorbiku koos ins.

Pilt nr. 2. Niiske gaasitorbik

Kummantiga (näokate), mis võeti tarvitusele vene sõjaväes. Esimese vene „kuiva“ gaasitorbiku konstrueeris mäe-instituudi professorite komisjon eesotsas keemia prof. Schröderiga. Selle torbiku kurna aineks oli algul teraline naatronlubi ja hiljem naatronlubi ja söe segu. Üheks esmajärguliseks omaduseks „kuivade“ gaasitorbikute juures oli see, et tarvitatud gaasikurnade vahetamine *autoga muutus* väga lihtsaks, kurnade vastupanuvõime oli tunduvalt suurem ja torbiku kasutamine palju mugavam kui niiske torbikuga. Siit peale algab gaasitorbikute areng juba selles suunas, nagu seda tänapäeval näeme. Erilisi erinevusi üksikute riikide torbikute vahel ei ole märgata. Väikesi erinevusi pakub vaid konstruktiivne külg nii torbiku näokatte kui kurna juures.

Üldiselt jagunevad gaasitorbikud pendel- ja ventiilhingamisega torbikuteks. Pendelhingamisega gaasitorbikuis sisse- ja väljahingamine toimub läbi kurna, ilma ühegi ventiilita. Ventiilhingamisega torbikuis toimub sissehingamine ainult läbi kurna, kuna väljahingatav õhk eemaldub otsekohe väljahingamise ventiili kaudu. Ventiilhingamisega torbiku paremus seisab selles, et see võimaldab kasutada suurema takistusega kõrgevõimelisi gaasikurne.

Gaasitorbiku põhiosadeks on näokate ja kurn. Kurnad jagunevad suurteks, mis kantakse küljel ja ühendatakse vooliku abil näokattega, ja väikesteks, mis ühendatakse otsekohe gaasitorbiku näokattega.

Näokatted valmistatakse kummist, kummiriidest, nahast, tselloonist jt. gaasitihedatest materjalidest. Näokattede oma suuruselt valmistatakse kolmesuguseid: suur, keskmine ja väike. Keskmise suurusega näokatted üldiselt sobivad 95% inimestele.

Gaasitorbiku akendeks kasutatakse peamiselt killukindlat materjali (tripleksklaasi või tsellofaani). Nägemisväli parematel gaasitorbikutel on 75% normaalsest nägemisväljast. Suuri raskusi tekitab eriti külmemal ajal torbiku-

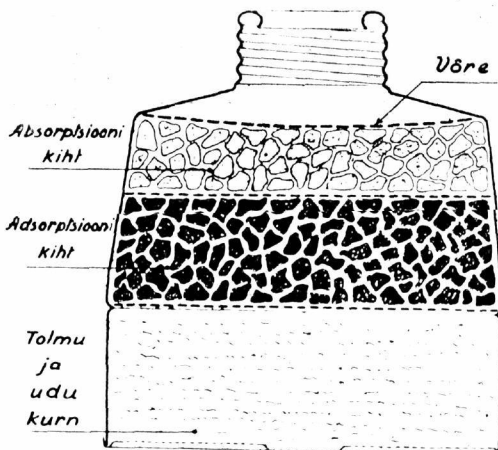
akende higistamise vältimine. Higistamise vältendamiseks parimatel torbikutel sissehingatav õhk juhitakse üle akende ja see annab tunduvalt paremusi. Häid tulemusi annab ka torbiku siseküljelt akende sissehõõrumine glütseriinneebiga. Kanget seepi seks otstarbeks ei tohi kasutada, kuna see muudab aknad tuhmiks.

Näo ja näokatte vahelist ruumala nimetatakse gaasitorbiku surnud ruumiks. Parematel torbikutel on see umbes 150 sm³.

Gaasitorbiku näo ette kinnitamine toimub enamikus päitsete abil. Päitsepaelad on reguleeritavad ja venivad ning neid tuleb nõnda seada, et torbik hästi ja tihedalt istuks. Liialt pinguli paelad võivad põhjustada teravat peavalu ja sundida torbikut maha võtma.

Gaasikurna moodustavad enamikus metallist kest ja sellesse vastavate söelte vahele paigutatud sõjagaase kõrvaldavad ained. Kõrgevõimeline gaasikurn sisaldab harilikult kolm kihti: 1) filterkiht ehk suitsu- ja udukiht, 2) adsorptsioonikiht ehk aktiivsöe kiht ja 3) absorptsioonikiht ehk keemiline kiht (pilt nr. 3).

Kurn

Pilt nr. 3. Gaasikurna läbilõige

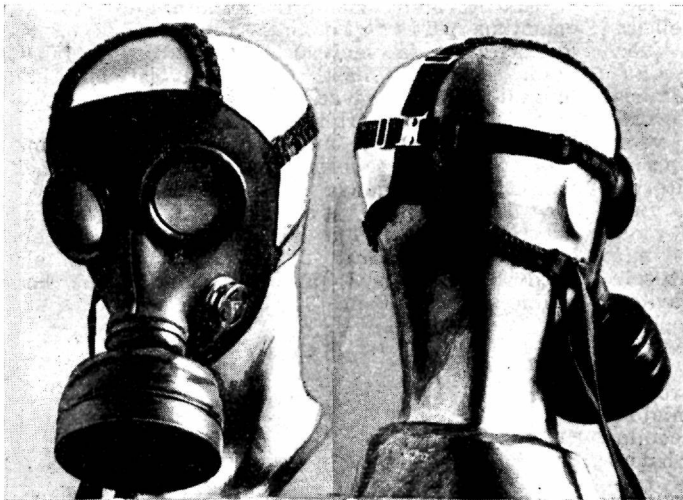
Aktiivsöe kiht, mis on kurna olulisemaks osaks, adsorbeerib (seob pinnale) enamiku sõjagaase, mis auru ja gaasi kujul õhku on juhitud, välja arvatud vingugaas ja aevastusgaasid. Vingu kaitseks tarvitatakse erikurne. Aevastusgaase hoitakse kinni filterkihiga, mis on valmistatud peenendatud puuvillast, puumassist, udusulgedest jne., mida võimsuse tõstmiseks sageli immutatakse läbi vastavate väikeainetega, nagu kampsol jt.

Aktiivsütt valmistatakse puust, turbast, kookspähkli koorest, verest jt. vastava temperatuuri juures söestamisega, et saavutada väikesi söekristallikesi, mis muudetakse veel urbsemaks sobivate keemiliste protsesside läbi, luues seega võimalikult suuremat adsorptsiooni pinda. 1 g aktiivsöe pindala arvestatakse 300—1000 m². Parema aktiivsöe terakeste läbimõõt on 1—2 mm.

Keemiline kiht koosneb tavaliselt mingist poröösainest (diatomiit), mis on läbi immu-

tatud vastavate keemiliste ainetega, nagu potaš või sooda, urotropiin, vase-, tsingi- ja elavhõbedasoolad, millede ülesandeks on hoida keemiliselt kinni need sõjagaasi osad, mis on eelmisist kihtidest läbi pääsenud.

Gaasikurna tegevusiga sõltub kurna suurus, õhus olevast sõjagaasi hulgast, hingamise kiirusest, õhu niiskusest jne. Harilik 450 g gaasikurn, milles aktiivsütt 120 g, keemilist ainet 45 g ja filterkihti 3 sm paksuselt, pakub, sõjagaasi välikoondist arvestades, kaitset

Pilt nr. 4. O.ü. „Delta“ gaasitorbik

mitu tundi. Kui kurn enam ei tööta, tunneb selle kasutaja otsekohe sissehingamisel sõjagaasi lõhna ja see on hoiatuseks, et vana kurn tuleb asendada uuega.

Gaasitorbik täidab oma ülesannet ainult siis rahuldavalt, kui see

- 1) istub tihedalt näol,
- 2) annab hingamiseks tarvilikul hulgal hapnikku, vähemalt 15%,
- 3) võimaldab väljahingatava süsihappegaasi eraldumist,
- 4) ei ületa sisse- ja väljahingamisel lubatud hingamise takistusnorme,
- 5) omab võimalikult väikese surnud ruumi ja
- 6) annab teotsemiseks maksimaalse nägemisvälja.

Eestis on oma gaasitorbikute valmistamine (välja arvatud sõjavägi) seisnud päevakorras juba palju aastaid. Esimesi torbikuid nahast näokattega valmistas (1934) Öhu- ja Gaasikaitse Liidus dr. J. Kuusk, kuid kahjuks ei arendatud seda torbiku tüüpi täiuslikkuseni. Meil valmistas vahepeal tellimise kohaselt Arsenal kummeeritud riidest torbikuid väljajagamiseks rahvale; siin suitsude kinnipidavus jättis soovida. Pealegi oli valmistaja koormatud oma töödega. Siseministeeriumil tuli asuda oma torbiku väljatöötamisele. Selleks peeti eriteadlaste nõupidamisi ja seati üles nõuded, milledele peab vastama meie torbik. Vastavalt neile nõudeile asus o.-ü. „Delta“ Siseministeeriumi eriteadlase kaasabil sobiva torbiku tüübi väljatöötamisele. Aastase tööviljana valmisid möödunud aasta hilissügiseks esimesed proovid, mida katsetati laboratoorselt ja vastavas sõjaväe osas praktiliselt. Pealeselle oli gaasitorbik veel läbivaatamisel vastavaist eriteadlastest moodustatud komisjonis, kus tunnustati esitatud torbiku tüüp vastuvõetavaks. Hiljem ühines selle otsusega ka Kodanliku Õhukaitse Nõukogu, soovitades oma liikmeile hoolitseda selle eest, et vastuvõetav torbik levineks ka rahvas seas.

Kõnesolev gaasitorbik vastab oma materjali omadusilt ja konstruktsioonilt kõrgevõimelisile välismaa gaasitorbikuile (pilt nr. 4). See on ventillhingamisega, näokate on valmistatud kummist, mis varustatud tripleksklaasist akendega ja nende higistamise kaitsevahendiga. Kurn on kõrgevõimeline, sisaldab kolm kihti ja pakub täielist kaitset sõjagaaside ja suitsu vastu (välja arvatud ving). Pätsed on valmistatud roostevaba terasvedru paeltest.

Oleme jõudnud oma torbikuni. Jääks vaid soovida, et see torbik leiaks rahva laialdast poolehoidu ja tungiks kodudesse, nõnda nagu seda näeme välisriikides, kus kogu rahvas peab antud tähtaegadeks varustuma gaasitorbikutega, et olla alati valmis mitte üksnes enese kaitseks, vaid tarbekorral ka võitlemiseks nende õhusõja ohtude vastu tagalas, mida võib pakkuda ootamatult kaasaja sõda.

A. LIIT

Jälgede konserveerimisest erilise kautšukmassi abil

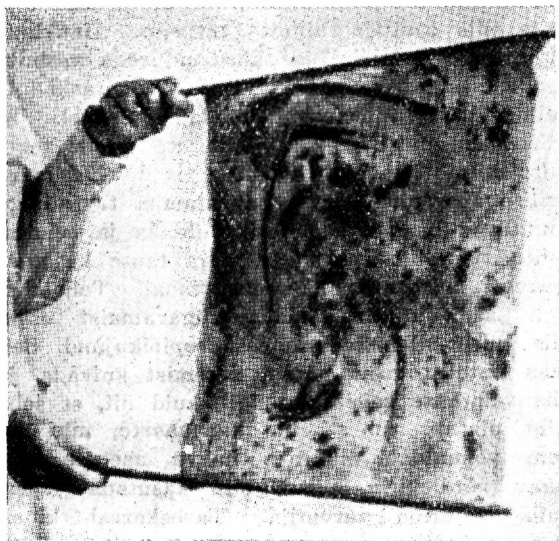
Stokholmi kriminaalpolitsei teaduslik assistent, Karoliini instituudi kohtumeditiini dotsent dr. med. Erik Karlmark koos krim.-ametn. E. Tornbergiga on leiutanud vastse meetodi mõningate kohtumeditiiniliselt ja kriminoloogiliselt tähtsate jälgede täpseks konserveerimiseks, mis Stokholmi kriminaalpolitsei ülema M. Lundqwisti hinnangu järgi, kes mainitud meetodi kirjelduse nende ridade kirjutajale lahkesti

kätte saatis, olevat annud praktilisel käsitsemisel väga häid tagajärgi.

Kuna seda liiki jälgede konserveerimiseks, milleks vastne meetod mõeldud, seni puudusid igas suhtes laitusetud vahendid ja võtted, kui mitte arvestada enamvähem täpset, kuid kallist dr. Polleri meetodit, siis tohiks Karlmark-Tornbergi meetod ka meie politseile huvi pakkuda, mispärast allpool kirjeldan seda lähemalt.

Kõnesolev meetod on kasutatav: a) laiba näo, armide, poomisvao jne., b) haavade, c) pehmetes ja kergesti murduvates substantsides kui ka kõrge väärtusega esemeis leiduvate jälgede, d) vastsündinu nahal leiduvate vigastuste ja näpujälgede (näit. kägistamise puhul), e) poonvahas, pappkarpidel ja taolisil esemeil leiduvate jälgede ning f) määrduva substantsi (vere, õlivärvi jne.) tekitatud jälgede pildistamiseks ja kujundamiseks.

1932.—1934. a. dr. Karlmark uuris vastsündinute nahaomadusi ning avastas muuseas, et kuna vastsündinu nahk on kaetud juustulaadse määrdega, võivad sellele jääda näpujäljed, mida on võimalik kujundada. Selleks kasutas ta

Joon. 1. Copioläratõmme poonitud põrandal leiduvaist jälgedest.

algul dr. Polleri poolt soovitatud negocollit, ainet, mida aga kahjuks enne tarvitamist peab kaunis kõvasti kuumutama. Sama aine kasutamisel kujundite valmistamiseks sügavaist sakiliste äärtega haavadest, osutus, et kujundi väljavõtmisel haavast murdus selle küljest väikesi, kuid sel juhul siiski tähtsaid osakesi. Samal ajal tekkis vajadus jälgede konserveerimiseks poonvahalt, milleks jällegi negocoll oma liiga kõrge sulamistemperatuuri tõttu ei osutunud kõlvuliseks. Seepärast asuti koos E. Tornbergiga otsima kõlvulisemat ainet.

Kõigepealt määrati kindlaks ideaalse kujundamisaine omadused. Leiti, et säärane aine 1) peab võimalikult tihedamalt tungima kujundatava lohu igasse urgu, 2) ei pea vajama kuumutamist, 3) peab võimalikult olema iseregisteriv, s. o. aine välimuse vastava muutumise järgi peab olema võimalik otsustada, millal kujund on küllaldaselt hangunud, 4) ei pea hangunult kleepuma, 5) peab olema küllalt

vastupidav, igatahes sitkem kui negocoll, 6) peab olema hangunud olekus läbipaistev, 7) peab omama konsistenti, mis võimaldaks

Joon. 2. Joon. 1 näilatud copioläratõmbelt läbivalgustamisega pildistatud kontsojalg.

teda hõlpsasti levitada üle kujundatava pinna, 8) peab olema kerge säilitada, 9) peab omama madalat erikaalu.

Arvestades püstitatud tingimusi, valiti otsitava kujundamismassi peaaimeks kummipiim. Ent ükski müügil olevaist kummipiima sortest ei kõlvanud selleks vahetult; tuli muuta nende koostisi ja lisandada katsetamise teel mitmesuguseid kõrvalaineid. Viimaks jõuti massini, mida Skandinaviska Gummi Aktienbolaget Fiskars'is Rootsis nüüd copiolpreparaadi nime all valmistab ja müüb umbes 2,60 rootsi kr. kg.

Copiole käsitlemine sünnib järgmiselt:

Kujundamisele kuuluva naha või jälje pealispinnale valatakse copiole, kusjuures valamist alustatakse jälje lähedalt ning hoidetakse katmast jälge liiga paksu preparaadikihi. Valamist jätkatakse juba copiolikihi kaetud pinna äärel. Copioliga kaetud pind peab olema

Joon. 3. Rasval leiduv näpujalg on kujundatud copioliga ja siis läbivalgustamisega pildistatud.

märksa suurem kui kujundatava jälje pind. Suuremate pindade kujundamisel, mille lähemad küljed on üle 15—20 sm pikad, tuleb lühemate külgede äärde vastakuti asetada puust või traadist kēpikēsēd (nagu seinakaardil) ja ka need copioliga üle valada, mis tunduvalt hōlbustab hangunud copiolirätiku āratōmbamist.

Nūūd lastakse copiolikiht õhu kās kuivada, mille jooksul sulatisained haihtuvad õhku ja mass ise omandab lābipaistva kumminaha kuju. Seejärele võib tekkinud kumminaha āra tōmmata. āratōmbamiseks kergitatakse kummirätiku üks nurk noa abil üles ja sikutatakse esiteks kitsas āär ja siis kogu rätik ettevaatlikult aluspinnalt lahti.

Kui jālگ tungib vāga sūgavalt pinnasesse (sūgavad haavad nāit.), siis ei tarvitse loota, et massis sisalduvad sulatisained suudaksid haihtuda lābi pealispinna ja vōimaldaksid tarduda ka sūgavamal asetseval copiolil. Sel puhul tuleb copiolile lisandada garverini (tarretusaine, mis saadaval eelmainitud rootsi firmalt) ja hāsti pōhjalikult loksutada. Garverin kaotab copiolis sulatisainete mōju.

Edasi vaatame copiola kasutamist mitmesuguseil erijuhtumel.

Kōigepealt juhtumid, millal copiola hangumise kiirendamiseks pole vaja õhu soojendamist. Neil juhtumel piisab eespoolkirjeldatud lihtsast talitusviisist.

Laiba nāo, armide, poomisvao jne. sāilitamine. Laip asetatakse nii, et sāilitamisele kuuluv kehaosa seisaks otse ülespoole. Kui tuleb valmistada kujund kumerast kehaosast, mis enamasti moodustabki ülesande, siis kaetakse see algul ūsna õhukese copiolikihiga ning seejärele, kui esimene kiht on juba pooleldi hangunud, veel uue kihiga. Kui mōlemad kihid on kuivanud ja muutunud lābipaistvaks ja kōvaks, siis valatakse copiolile terves ulatuses kipsist mantel ūmber. Nāomaski vōtmisel on soovitatav sūgavaile, samuti vālja-ulatuvaille kohtadele, seega silmade, suu, nina jne. kohtadele valada 3—5 copiolikihti. Kui kips on tāiesti hangunud, eemaldatakse esiteks kipsmantel ja seejärele copiolmask. Soovitakse valmistada nāost positiivkujund, siis asetatakse copiolmask kipsmantlisse tagasi ja tāidetakse kipsi leemega.

Haavade sāilitamine. Et valmistada haavast kōlvuline kujund, tuleb haav kōigepealt puhastada vōōrkehst (veri, mustus jne.). Vere ja sellega ūhenduses olevate muude vōōrkehade eemaldamisel peab pidama silmas, et 1) ūhes verega ei kōrvaldataks ka naha vālis-pinnal asuvat õhukest rasvakihti, 2) ei rikutaks naha sarvkihti, 3) vere kōrvaldamine ei mōjutaks nahaaluseid kudesid, 4) ūhes verega ei kōrvaldataks sōjariista tarvitamisest nahale

ja haava sattunud osakesi, 5) vere eemaldamine sūnniks lahkamist toimetava arsti juuresolekul.

Haava puhastamiseks verest dr. Karlmark kasutab trypsiini. Trypsiinile sattus dr. Karlmark jārgmiselt. Uurides soolte sisu omadusi, ta pani tēhele, et nahaosadest koosnevad toidurestid, nagu neid leidub sooltes pārast sea-liha sōōmist, olid 12-sōrmesoole alumises ja peensoole ūlemises osas alles vāga puudulikult seeditud. Teisest küljest jālle toidus sisalduv veri (verileib, verivorst) oli 12-sōrmesoole alumises osas ja peensoole ūlemises osas vedelal lahustatud kujul. Sama vōis tēhele panna mao verejooksude puhul. Sellest jāreldas dr. Karlmark, et mainitud soolteosis leiduv seevedelik peab sisaldama verd lahustavat ainet. Seesuguseks vōis osutada ainult trypsiin. Hankinud puhastatud trypsiini ja sulatanud seda vesinik-ionkontsentratsioonis $PH=8$, saavutaski ta sellega hāid tulemusi haavade pesemisel. Et kiirendada puhastamise toimingut, kui on tege-mist mitme haavaga, konstrueeris dr. Karlmark erilise aparāadi. Pārast puhastamist trypsiiniga muutuvad haavad āārmiselt puhtaks ja nendest tehtud ūlesvōtted annavad vāga tāpse kujutuse haava ulatusest naha pealispinnal. Tahetakse aga saada kujutus haava sūgavamaist osist, siis tuleb valmistada sellest copiolikujund. Selleks lastakse haav pārast pesemist kuivada ja siis valatakse sellesse copiola, kuid nii, et selle kiht utaruks tubiti ūle haavaāāarte, mis hiljem vōimaldab māārata haava asetuse. On haav vōrdlemisi sūgav, siis kasutada varem juba mainitud garverini. Tarbekorral kinnitada copiolikiht kipsmantliga.

Jālged temperatuuri-tundelisil, pehmeil, muredail (vōi, puuvili, juust jne.) aineil kaetakse vōrdlemisi õhukese ja ūhtlase copiolikihiga ning kinnitatakse tarbekorral kipsiga.

Edasi juhtumid, millal copiola hangumise kiirendamiseks õhu soojendamine on soovitatav (kuid mitte absoluutselt nōutav).

Jālged vastsūndinu nahal. Arvesse tulevad eeskātt nāpujālged kaelal (kāgistamise puhul) — kogu kaela piirkond valada copioliga ūhetasase õhukese kihina ūle. Copiolāratōmbelt vōib nāpujālgi otsida lābivalgustamise teel, kuna copiolikiht on lābipaistev. Soovikorral vōib copiolāratōmbelt teha hominiidi vōi kipsi abil positiivi ja viimaselt otsida nāpujālgi suurendusklaasi abil. Ūhusoojendamine pole siin just eriti vajaline.

Jālged poonitud pōrandail, pappkarpidel ja taolisil esemeil. Kuna poonvaha omab kalduvust sulada copiolis, kuigi pikkamisi, siis on soovitatav kasutada sel juhul copiola segatult garveriniga. Et veelgi eden-

Tallinna linna uus tuletõrjemaja

Tallinna linna uus tuletõrjehoon — moodseim tuletõrjemaja Balti riikides

Raua t., Tallinna moodseimate elamute rajoonis, kerkib teiste esinduslike hoonete seas esile suur 4-kordne paekivist ehitus — linna uus tuletõrjehoon.

Selle hoon ehituse otsustas Tallinna Linnavalitsus 1935. a.

dada copioli hangumist, tuleb õhk soojendada kuni 20° C.

Vere ja õlivärvi jälgedele kaasa võtmine — jälg pintseldatakse esiteks permutiiniga (saadaval mainitud rootsi firmalt) ja seejärel kaetakse copioliga.

Näpujäljed rasvaga või õliga segatud aineis, näit. lihakarni letil, õli ja tolmuga kaetud masinaosadel jne. kujundatakse õhukese copiolikihiga. Tarbekorral võib külgekleepunud rasva- ja õliosad seebi ja veega maha pesta. Kujundatud näpujälgi võib pildistada läbivalgustamisega.

Esimesel Tuletõrje Korpuse päeval 28. aug. 1937. a. toimus pidulik nurgakivipanek hoonetele tookordselt Riigivanemalt, praeguselt Vabariigi Presidendilt K. Pätsilt.

Ehitustööd alustasid ehitusettevõtjad arhitekt M. Kolk ja V. Kilkmees 15. juulil 1937. a. Tallinna Linnavalitsuse Ehitusosakonna Arhitektuurjaoskonna juhataja arhitekt H. Johanson projekti järgi ja tema järelevalvel. Praegu on hoon ehitus jõudmas lõpule.

Eelarve järgi läheb tuletõrjehoon ehitus maksma Kr. 430.000.—.

Osa hoonest antakse kasutada Eesti Vabatahtliku Tuletõrje Liidule asjaajamise ruumide ja tuletõrjekooli jaoks. Vastav leping on sõlmitud Tallinna Linnavalitsuse ja Tuletõrje Liidu vahel 12. aprillil 1937. a. Selle lepingu järgi võtab Tuletõrje Liit enese kanda tema kasutusse mineva hooneseosa proportsionaalse osa (ca 28%) ehituse ja eksploatatsiooni kulusid. Raha hooneseosa ehituskulude katteks saab Tuletõrje Liit Siseministeriumi kaudu Tuletõrje Kapitalist.

Hoon kubatuur on ümmarguselt 21.000 m³ ja kogu põrandapind 4000 m².

Tuletõrjehoones on ette nähtud järgmised ruumid:

Majakord	Linna osas:	Tuletõrje Liidu osas:
Keldrikorral:	KÕ vahendite laoruum Tuletõrje vahendite laoruum Suitsuruum Keskkütte ja kütteainete ruumid Varjend Voolikute hoiuruum ja parandustöökoda Pesuköök Puukuurid	Tuletõrjekooli söögisaal " köök " toiduainete ladu " dužiruum " voolikute parand.töökoda " riiehoiuruum " riie kuivatis Puukuurid
Esimesel korral:	Autode remontgaraaž Töökodade ruumid KÕ vahendite garaaž Signalisatsiooniruum Majahoidja korter Tuletõrje autode garaaž Elektrivoolu transformatori ruum	Autogaraaž Tuletõrje Liidu kauplusruum " " ladu
Teisel korral:	Tuletõrje kantselei Tuletõrje ülema kabinet Ambulants KÕ vahendite korrastusruum Külaliste tuba Vahtkonna vanema tuba Võimla Tuletõrje meeskonna köök ja söögituba " " päevane viibimis- ruum " " duži- ja riie-ruum " " magamisruum Elektrivoolu transformatori ruum	Tuletõrjekooli meeskonnaruum " pesemisruum " kantselei " instruktore tuba " õpperuum Tuletõrje muuseum
Kolmandal korral:	4 elukorterit tuletõrje juhtidele ja teenijale KÕ vahendite laoruum	Tuletõrje Liidu juhatus tuba " " esimehe kabinet " " bürooruum " " külaliste tuba " " rieteruum
Neljandal korral:	2 elukorterit KÕ ametnikele KÕ auditoorium Riiehoiuruum KÕ laboratoorium	Tuletõrjekooli autojuhi elukorter " juhataja elukorter

Peahoonest eraldi asetseb 32 m kõrgune torn, mida kasutatakse õppetstarbeks ja tuletõrje voolikute kuivatamiseks. Torn on ühendatud peahoonega maa-aluse tunneli kaudu, kus sünnib tuletõrje voolikute pesemine.

Tornist avaneb suurepärase vaade linnale. Oma suuruselt ja ruumidelt on kõnesolev hoonne oma alal suurimaid ja moodsemaid Balti riiges.

K-Ü. „EHITUSKIVI“

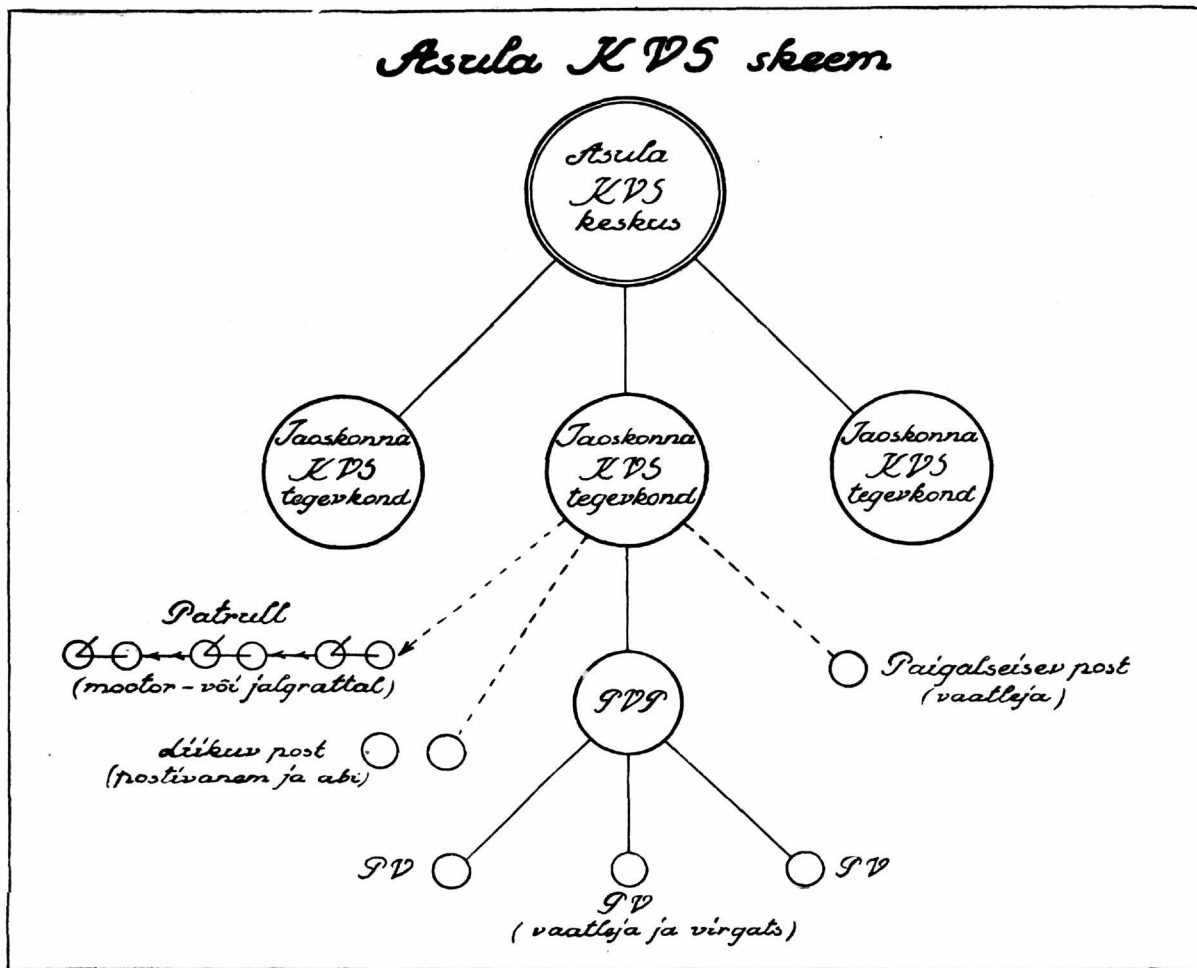
Tallinn, V. Karja 12-1.

Telefon 421-90, 455-30.

MÜÜB: ehitustelliskive,

katusekive, põllutorusid.

Asula KVS skeem

R. VAHARO, major

Korra alalhoidmine, kohalik vaatlus ja side (KVS)

Ülesanded. Korra alalhoidmise, kohaliku vaatluse ja side ülesandeks on:

- 1) valvata õhudistsipliini reeglite täitmise järele;
- 2) hoiatada asutusi, ettevõtteid ja elanikke võimalikust õhukallaletungist ja teostada õhualarmi;
- 3) jälgida õhuvaenlase tegevust ja teatada KÕ juhtidele oma tähelepanekuist ja kahjudest, mis tekkinud õhurünnaku tagajärjel;
- 4) toimetada edasi teateid.

Korra alalhoidmist, kohalikku vaatlust ja sidet korraldab KÕ kohustuslikes asulais asula KÕ juht tema käsutuses olevate KÕ kohustuslike ja vabatahtlike jõududega. Raudteede ad-

ministratiivpiirkonnas korraldab KVS Raudteetalituse direktor raudteepersonaaliga.

Korra alalhoidmise, kohaliku vaatluse ja side jõud koosnevad KÕ korrapidajaist ja side-vaatlejaist. Nende jõudude suurus oleneb KVS tegevuspiirkonnast ja antavaist ülesandest.

KVS organisatsioon asulas.

Korra alalhoidmist, kohalikku vaatlust ja sidet teostavad asulas järgmised organid:

1. Asutuse, ettevõtte või elamu vaatluspost (VP). Asutuse, ettevõtte või elamu vaatlusposti ülesandeid täidab normaalselt KÕ korrapidaja hoone välisruumil (hoovivärvaval, kangiall), kui see pole teisiti määratud asutuse, ettevõtte või elamu KÕ kavas. Kui

VP ülesanded on pandud mõnele teisele KÕ tegevkonklasele, siis peab tema asukohaks valitama niisugune paik, kust tal on ülevaade vaadeldavast hoonest ning selle lähemast ümbrusest ja hõlbus sidepidamise võimalus asutuse, ettevõtte või elamu KÕ juhiga. VP pannakse välja ainult õhualarmi korral ja temale antakse kindel vaatluspiirkond.

VP ülesandeks on eriti:

- a) jälgida teraselt vaadeldavat hoonet ja selle lähemat ümbrust ja teatada viivitamatult asutuse, ettevõtte või elamu KÕ juhile hoonet või tema lähemat ümbrust tabanud õnnetusest (kahjutuli, purustused, keemiline ründaaine, õnnetused inimeste ja loomadega, lõhkemata pommid jne.);
- b) võtta vastu naaber VP-tidelt või muul teel edasiantavad KÕ teated ja signaalid ning teha need teatavaks asutuse, ettevõtte või elamu KÕ juhile;
- c) anda edasi asutuse, ettevõtte või elamu KÕ juhitl saadud teated ning leppemärgid määratud korras;
- d) valvata, et vaadeldava hoone ja tema lähema ümbruse suhtes peetaks kinni õhudistsipliini nõudeist.

2. KVS tegevkonkl. KVS tegevkonklad moodustatakse tarviduse kohaselt rajooni, jaoskonna ja asula KÕ juhtide juures. KVS tegevkonkl saadab välja patrulle ja liikuvaid poste. Tarviduse korral pannakse KVS tegevkonklast välja ka paigal seisvaid poste, nagu määratud sektori või eseme vaatluseks, teede sulgemiseks jne.

Pideva vaatlussüsteemi loomiseks on otstarbekas suuremais asulais, milles kaks või rohkem KÕ jaoskonda, samuti ühe KÕ jaoskonnaga asulais, mille piirid eriti laiad, jagada KÕ jaoskonna piirkond vaatlussektoreiks. Sel juhul moodustab iga vaatlussektor ühe peavaatlusposti (PVP) ja kaks või rohkem vaatlusposti (VP), mis asetatakse nii, et kogu sektor oleks vaadeldav. PVP koosneb: postivanemast, kes on ühtlasi vaatleja, telefonistist ja virgatsist. VP-s on kaks isikut: vaatleja ja virgats. PVP ja VP pannakse välja KVS tegevkonkladest. PVP ja VP ülesanded, vaatluspiirkonnad ja sidepidamise kord määratakse kindlaks postitabelis.

KVS tegevkonkl ülesandeks on eriti:

- a) levitada määratud tegevuspiirkonnas õhualarmi ja lõppalarmi signaale;
- b) anda edasi KÕ juhtidelt antavaid käsked ja korraldusi;
- c) panna tähele oma vaatluse ja liikumise piirkonnas juhtunud õnnetusi, korratusi jne. ning teatada neist määratud korras;
- d) õnnetuste, korratuste või muil puhkudel anda vajalikku abi, seada kord jalule või tarbekorral kutsuda kohale abijõude;
- e) valvata õhudistsipliini, pimedal ajal eriti pimendamise reeglite täitmise järele oma vaatlus- või liikumispiirkonnas.

3. Asula KVS keskus asub normaalselt asula (linna, aleviku, suurtööstusrajooni) KÕ juhi komandopunktis (KP). KVS keskuse tegevust juhivad asula KÕ juht või temait mää-

ratud ametiisik. Asula KVS keskuse juhi käsutuses peab olema tarvilik arv virgatsed ja sideabinõusid.

Asula KVS keskus on selleks paigaks, kuhu tulevad kokku kõik vaatluse teated asulast, samuti kust väljuvad kõik korraldused korraldoidmise, vaatluse ja side alalt. Eriti on asula KVS keskuse ülesandeks:

- a) pidada tihedat kontakti lähemate õhuvatlus-keskpostidega ja kõrgemate KÕ juhtidega;
- b) hoiatada varakult alluvaid KÕ juhte, tähtsamaid asutusi ja suurtööstusi lähenevast õhuohust;
- c) omada täielik ülevaade olukorrast asulas KÕ alal;
- d) levitada alluvate KVS organite kaudu õhualarmi ja lõppalarmi signaale;
- e) teostada ülesandeid, mis puudutavad asulal õhudistsipliini, pimendamise, korraldoidmise, vaatluse ja side aladel.

KÕ sideteenistuse ülesandeks asulas on edasi toimetada kõik teated, mis tulevad vaatluspostidelt ja KVS tegevkonkladelt asula KÕ juhile, samuti korraldused ning teated, mis antakse asula, jaoskonna, rajooni või teistelt KÕ juhtidelt kas otseselt või alluvate järjekorras. Sidepidamise kohustus KÕ juhtide ja KVS organite vahel on mõlemapoolne. Kui katkeb KÕ juhil side KVS organitega, on viimased kohustatud viivitamata ise ühendusse astuma vastavate KÕ juhtidega. KÕ juhtidel ja KVS organitel tuleb sidet luua ka naabritega.

Sidepidamiseks kasutatakse peamiselt mitmesuguseid tehnilisi vahendeid, nagu telefoni, telegraafi, raadiot jne. Pealeselle kasutatakse sideks vaatlejaid, kes oma tähelepanekud annavad edasi signaalide või leppemärkide abil. Tähtsama sidevahendi moodustavad virgatsid.

Sidevahendeist ükski ei vasta täiel määral ülesseatud nõudeile. Iga sidevahend on kõige parem temale sobivas olukorras. Seepärast ei pea lepitama sideloomisel ühe sidevahendi tarvitamisega, vaid side tuleb dubleerida.

Teated kohaliku vaatluse tulemuste kohta antakse normaalselt altpoolt üles, s. o. vaatluspostidelt tõusvat liini mööda asula KÕ juhile. Asutuse, ettevõtte või elamute VP annab oma vaatlustähelepanekud, naaber — VP-ilt või muul teel saadud teated edasi asutuse, ettevõtte või elamu KÕ juhile. Viimane, kontrollitud teate, annab selle edasi alluvuse korras kas rajooni, jaoskonna või asula KÕ juhi komandopunkti, kust teade antakse edasi seatud korras. Vaatluspostid, kes asuvad vaatlussektoreis, annavad teateid edasi PVP-ile ja viimased — KÕ jaoskonna juhile. KVS tegevkonkladest väljasaadetud patrullid ja liikuvad postid annavad saadud teated ja oma tähelepanekud edasi neid väljasaatnud organeile, kui teadete ja tähelepanekute edasiandmiseks pole määratud mõnd teist korda.

Asutuse, ettevõtte või elamu VP annab oma tähelepanekud ja saadud teated edasi suuliselt või leppemärkide abil. Sama teadete edasiandmise viisi kasutavad ka vaatlussektorite VP-id. Patrullid ja liikuvad postid, samuti elamute ja KÕ hoonete grupi juhid kasutavad teate edasiandmiseks lähemat telefoni või mõnd muud käepärast olevat kiiret sidevahendit. Asutuse

Poliitilise Politsei komissar A. Tamm surnud

11. veebruaril s. a. kell 1 suri südameataki tagajärjel Poliitilise Politsei Narva komissar reserv-kapten Artur Tamm. Komissar Tamme surmaga kaotas politseiametkond suurte kogemustega energilise pioneeri riigi sisemise julgeoleku kaitse alal, kaasteenijad — südamliku, õiglase ja õilsahingelise seltsimehe-kaasvõitleja ja perekond — armastaja ning hoolitseja mehe ja isa.

Kogu Vabariigi kestel tema ülesandesse kuulunud pidev ja pingutav võitlus vastutusrikkal riigikaitse töö alal laostas lõppeks selle kohusetruu töömehe tervise.

Komissar Artur Tamm sündis 12. aprillil 1892. a. Porkuni vallas Virumaal. Lõpetanud Narva gümnaasiumi, õppis ta Tartu Ülikoolis kaks aastat arstiteadust.

Maailmasõja puhkemisel mobiliseeriti A. Tamm vene sõjaväkke, kus lõpetas Petrogradis Vladimiri sõjakooli 1. veebr. 1915. a. Teenis vene sõjaväes mitmeis väeosis roodu- ja pataljoniülemana kuni 15. detsembr. 1917. a., lahkudes sealt staabikapteni aukraadis. Vahvuse eest annetati A. Tammele mitu aumärki.

Vabadussõja puhkedes astus A. Tamm Eesti rahvaväkke 18. detsembr. 1918. a. ja määrati soomusrongide väeossa, kus teenis kogu vabadussõja kestel kuulipildujate komando ülemana, dessantpataljoni ülemana, rongiülemana abina ja lõppeks soomusrongi nr. 2 ülemana. Lahkus sõjaväeteenistusest kapteni aukraadis 1. jaan. 1922. a. Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse ja teenete eest määrati kapten A. Tammele tasuta maa normaaltalu suurus ja prii kool.

Politseiteenistusse astus A. Tamm 1. jaan. 1922. a. ja määrati Kaitsepolitsei Narva jaoskonna ülemaks, milline koht hiljem nimetati

ümber Poliitilise Politsei Narva komissari ametikohaks. Sellel postil teenis lahkunu vahetpidamatult kuni surmani. Teenete eest politseiteenistuse kestel annetati komissar A. Tammele Kaitseliidu 3. klassi Kotkarist ja Tuletõrje 1. liigi kuldrist.

Lahkunut jäid leinama abikaasa ja 12-aastane pojake, kellele leinale tunneb siiralt kaasa terve politseipere.

Tubli töömehe maamulda sängitamine toimus 14. skp., millest peale omaste võttis osa politseidirektor J. Sooman, abidirektor K. Kirsimägi, insp. T. Vöhma j. t. ametiisikuid ning suur sõprade-pere.

Rahulikku puhkamist väsinud võitlejale vaba kodumaa mullas.

ja ettevõtte ning KÕ rajooni juhid, samuti PVP-id on neid juhtivate instantsidega telefoni- ja virgatsi-sides. Teadete kiireks edasitoimetamiseks on kasulik varustada virgatsiid mootorsõidukite või jalgratastega.

KÕ jaoskonna juht kasutab sidepidamiseks tema käsutuses olevaid tehnilisi sidevahendeid ja elavsideks — KVS tegevkonnda. On otstarbekohane, et vähemalt 50% virgatsiid oleks varustatud jalgratastega.

Teadete edasiandmise ja vastuvõtmise tehnika.

Iga teade omab väärtuse siis, kui see on selge, sisaldab õigeid andmeid ja jõuab kiiresti määratud kohale. Teade olgu lühike ja sisaldagu vaid olulisi andmeid. Üleliigseid ja ebatäpseid sõnu tuleb vältida. Eriti selgesti märgitagu nimed ja arvud. Kirjaliku teate tekstis on soovitatav arvud välja kirjutada tähtedega.

Suuliselt edasiantavad teated olgu võimalikult lühikesed. Suulise teate edasiandmisel peab teate vastuvõtja kordama teadet. Esiimesel võimalusel kirjutatagu suuline teade üles, ära märkides teate saatja, tooja ja vastuvõtja nimed ning kättesaamise kuupäev ja kellaaeg. KÕ jaoskonna ja asula KP-des tuleb suulised teated igal juhtumil üles kirjutada.

KÕ hoonete grupi ja KÕ rajooni piirkonnis

toimub teadete edasiandmine peamiselt suuliselt — virgatsiid kaudu. Üldiseloomuga teate levitamiseks tuleb igale virgatsiidle anda kindel marsruut ja aadressid (hoonete numbrid), kellele ta peab teate edasi andma. Üldiseloomuga teade antakse normaalselt edasi asutuses, ettevõtte või elamu VP-le, kui teate saatja pole määranud seda teisiti.

Kirjalike teadete koostamisel tuleb silmas pidada allpool toodud vorminõudeid:

Kellele
 Kellelt
 Teade ära saadetud: „.....” 19.....
 kell tund min.
 Teade vastu võetud: „.....” 19.....
 kell tund min.

Andis edasi: Võttis vastu:

Millaal sündmus aset lei-dis (kuupäev ja kellaaeg)	Kus (täppis asukoha nimetus: tänav, plats, majanumber)	Mis juhtus (kahjutuli, purustus, paanika, keemiline ründedaine, õnnetused inimestega jne.)	Kannatanute arv (nimesi, loomi, hooned vigastatud jne.)

Allkiri (nimi ja ametikoht KÕ-s).

Teadete vastuvõtmiseks KÕ juhtide KP-is määratakse vastav isik. Virgatsite kaudu edasiantavate teadete (eriti kirjalike) vastuvõtmisel tuleb silmas pidada, et keemilise ründeaine kasutamises vaenlase poolt, virgats võib olla kulgeb mürgitatud maa-ala ja virgatsi riided ning jalatsid, samuti ka kirjalik teade võivad olla kokku puutunud keemilise ründeainega. Seejärel on otstarbekas, et teadete vastuvõtmine sünniks ruumis, kus pole alaliselt teisi inimesi, või luukavause kaudu. Kahtluse korral teadete vastuvõtja kasutagu kummikindaid.

Asula, samuti KÕ jaoskonna KP-is tuleb saadud teadete andmed kanda kohe vastavate tingmärkidega (näiteks lennupommikujuliste nooltega: fugasspommid — valged, süütepommid — punased, keemiline ründeaine — kollased nooled) asula või KÕ jaoskonna plaanile. Plaan valmistatakse mõõdus 1:1000 kuni 1:5000, olenevalt asula või KÕ jaoskonna pindala suurusest, ja kleebitakse korktahvile või pehmele lauale, mis hoiab nooled kinni. Pärast igakordset õhurünnakut tehakse rünnaku andmeist kokkuvõtte (kui palju ja mis liiki pomme alla heidetud, inimkaotuste arv, materiaalsed kahjud jne.) ja kantakse asula või KÕ jaoskonna päevaraamatusse.

Kirjalikud teated, samuti üleskirjutatud suulised teated ömmeldakse KÕ kausta.

Õhualarm. Asula KVS keskus, saanud õhuvaatlusteinstuse organeilt teate õhuvaenlase lähenemisest, teatab sellest asula KÕ juhi korraldusel alluvaile Kõ juhtidele. Viimased omakorda hoiatavad alluvaid KÕ juhte ja neid asutusi ning ettevõtteid, mille seadmine õhualarmi seisukorda pole kiiresti teostatav, nagu suured käitised, pangad jne. Hoiatusteade antakse edasi tunnussõnaga „ÕHUVAENLANE!“ Hoiatusteadet ei tehta asulas üldiselt teatavaks, et mitte asjatult häirida kodanikke ning katkestada normaalelu, kuna pole teada, kas veel kaugel asuv õhuvaenlane peab kinni eelteates tähendatud lennusuunast.

Hoiatusteade antakse edasi telefoni või telegraafi teel, raadio kaudu või mõne teise kiire sidevahendi abil. On otstarbekohane hoiatusteadet määratud abonentidele edasi anda telefonikeskjaama kaudu üheaegselt.

Kui õhuvaenlane on jõudnud asulale 10 minuti teekonna kaugusele (umbes 40–50 km asulast, arvates pommituslennuki keskmiseks lennukiiruseks 250–300 km/t), siis asula KÕ juht laseb anda signaali „ÕHUALARM!“ See signaal antakse igal juhul ka siis, kui õhuvaenlane on ootamatult ilmunud asula lähedusse või asula kohale ja kui pole jõutud anda õhuvaenlase lähenemisest hoiatusteadet. Eriti tuleb seda pidada silmas piiri läheduses (merekaldal) asetsevate asulate suhtes, kuna neis asulais võib sageli ära jääda hoiatusteade õhuvaenlase kohta.

Õhualarmi signaal antakse normaalselt asula KÕ juhi komandopunktist. Alarmi signaaliks on kiire sagedusega ühtlane heli (kirikukell, veduri- või vabrikuvile, tuletõrje pasun, metallplaat jne.) või sireeni (elektri- või käsi-) tõusev ja kahanev undamine. Õhualarmi signaali on otstarbekohane levitada ka raadio kaudu.

Õhualarmi signaale antakse 3 minuti kestel. Neid on kohustatud edasi andma KVS organid KÕ jaoskonnas, rajoonis, hoonete grupis (kui need viimases olemas), asutuses, ettevõttes ja elamus.

Asula KÕ juhi KP-ist antakse õhualarmi signaal edasi sireeni, telefoni, raadiot ja teisi sidevahendeid kasutades. Alarmi signaali levitamiseks tuleb tarvitada mitut sidevahendit, kuna ei või olla kindel, et ainult ühe või kahe sidevahendi kasutamisel alarmi teate täielik levik võiks olla kindlustatud.

Alarmi levitamine KÕ jaoskonna ja rajooni juhtide KP-st toimub samas korras kui asula KÕ juhi komandopunktistki. Peale tehniliste sidevahendite on otstarbekohane saata KÕ jaoskonna KP-st õhualarmi levitamiseks välja 1–2 mootorratturit, sireeniga kinnitatud rattale, kes sireeni unnates sõidavad läbi oma jaoskonna tähtsamad ning liiklemisrohked tänavad.

KÕ hoonete grupis, asutuses, ettevõttes ja elamus levitatakse õhualarmi teade akustilise sidevahendi (kell, metallplaat, auruvile jne.) abil või virgatsite kaudu. Suuris asutusias ja ettevõtteis, kus ei kasutata aurujõudu, on otstarbekohane tarvitada alarmi levitamise vahendina elektrikellasid.

Õhuohu möödumisel laseb asula KÕ juht anda „LÖPPALARM!“ signaali. See antakse samade vahenditega ja samas korras nagu õhualarmi signaaligi. Vahe on vaid selles, et lõppalarmi signaal tähistatakse aeglase helidega. Lõppalarmi signaali korratakse 2 minuti jooksul.

Õhuohu möödumist võidakse teatada ka teisel teel, nagu raadio, telefoni või virgatsite kaudu. On tarvilik, et KÕ rajooni juhid kontrolliks KVS organite abil lõppalarmi teate edasiandmist nende piirkonnas asuvate hoonete suhtes.

Silmas pidades seda tähtsust, mida omab asula õigeaegne alarmimine, samuti ka seda, et asjata alarm kisub inimesed nende töö juurest eemale ning paneb asula normaalelu seisma mõningaks ajaks, tuleb vaatlus- ja sideteenistuse korraldamisele pöörata väga tõsist tähelepanu. Arvestades nende teenistuste ulatust, teadete edasiandmise raskust ja suurt täpsust, tuleb neid teenistusi lugeda keerukamaiks kodanliku õhukaitse korraldamise alal ja nende korrapärane funktsioneerimine nõuab suuri ettevalmistusi kaadrilt ja hästi organiseeritud sidevõrku.

Esiplaani: Tallinna linna gaasikaitse-auto Tagapool: tuletõrje-auto

Tallinna linna kutselise tuletõrje moodsed löökautod

Raadiotelefonid tuletõrje teenistuses
Ainulaadne tuletõrje-auto

Tallinna Linnavalitsus osutab erilist tähelepanu linna kutselise tuletõrje varustamisele moodsete tegevusvahendite. Äsja varustati üks tuletõrje veoauto raadio-saate- ja vastuvõtuseadmetega ja kesklinna jaoskonna tuletõrjehoones seati üles samuti raadio-saate- ja vastuvõtuseadmed. Tähenähtud seadmeil on võimalik pidada raadiotelefonilist ja raadiotelegraafilist sidet tuletõrjehoones ja väljasõitnud tuletõrjeauto vahel kuni 30 km raadiusega piirkonnas. Paigalise saatejaama antenni võimsus on 200 vatti ja autol olev saatejaama võimsus on 10 vatti. Paigalised saatjad, nagu on näidanud katsed, on hästi kuulda isegi Tartus ja Viljandis.

Raadioseadmed on osutunud tuletõrjele väga kasulikuks, eriti väljasõitude puhkudel, öö ajal ja niisugustesse kohtadesse, kus ei ole käepärast telefoni.

Mitmel korral on olnud võimalik kiiresti põlengukohale järele kutsuda tagavaratuletõrje-

masinaid ja paigutada kiiresti osa kustutusjõude ühelt kahjutule kohalt teise samal ajal puhkenud kahjutulele.

Seadmete soetamiskulud on ammu kaetud mitmekordselt kiire ja hõlpsa sidepidamise võimaluste läbi välditud tulikahjude summadega.

Tähelepanu ajandustele ja tänapäeva tuletõrje ülesandele nii rahu- kui sõjaajal, muretseni linna kutselisele tuletõrjele hiljuti ka ajakohane gaasikaitse löökauto.

Gaasikaitse auto on hall, kinnine omnibuse-taoline töldauto.

Auto töldkere on ehitatud kodumaal „Opel-Blitz“-omnibuse šassiile.

Töldkere on jagatud 3 eri ruumi: 1) juhuriim, kuhu mahub istuma 3—4 inimest; 2) esmasabiruum ja 3) mürkärastamisruum.

Esmasabiruumis on 2 lamamisaset kanderuumel vigastatuile, istmed 3 inimesele, esmasabivahendite tagavarad ja laud esmasabi and-
(Järg lk. 83)

Kodanliku õhukaitse kursus kõrgematele juhtidele

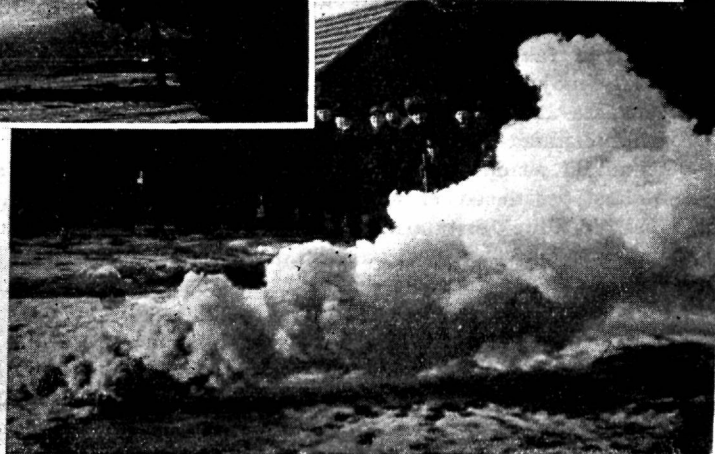

Ülal paremal: siseminister R. Veermäe KÕ kõrgemate juhtide kursust avamas; vasakul: hetk avamiselt, istuvad paremalt: pol.-direktor J. Sooman, KÕ ja tuletõrje juhataja major R. Vaharo j. t. Keskel näeme KÕ juhte tutvumas linna gaasikaitse-autoga, plaanimängudeks valmistatud mudellinna, suitsuküünla süütamist. All: juhid plaanimängu arutlemas. Gaasikaitse-auto kohal näeme KÕ korrastatud „maja“.

6. kuni 11. veebruarini peeti Siseministeriumi korraldusel Tallinnas kodanliku õhukaitse kursus kõrgemaile juhtidele, millest osa võttis peale ringkonna politseijuhtide veel ministeriumide kodanliku õhukaitse juhid, kokku üle 20 isiku. Töö oli intensiivne, kestis iga päev 8 tundi, arvatud välja nädala lõpp-päevad, millal töökestus oli tunni võrra lühem. Kursuse

üldjuhiks oli kodanliku õhukaitse ja tuletõrje juhataja major R. Vaharo, kuna abiks inspektor mag. H. Arro. Selles nädalapikkuses töös leidis aset kodanliku õhukaitse küsimuste teoreetiline käsitlemine kui ka praktilise alaga tutvumine.

Kursuse avasõna ütles politseidirektor J. Sooman ja mainis oma lühikeses sissejuhatavas kõ-

Ülal vasakul: fosforpommi lõhkemine. All: KÕ juhid gaasitorbikuis. Ülal paremal: KÕ juhtidele annab seletusi kol. R. Tomberg. All: süüteküünla põlemine.

nes, et vastav seadus jätab õhu- ja gaasikaitse korralduse teostamise üleriigilises ulatuses Siseministeeriumi hoolde, kusjuures prefektuurid moodustavad üldvõrgu — kodanliku õhukaitse ringkonnad, kuna ministeeriumid teotsevad oma ressooride piires. Esmajoones tuleb õhukaitse õppimisele asuda juhtidel, milleks esimesed alged annab algav kursus.

miseks ning mürgitusproovide analüüside tegemiseks. Ruum on köetav.

Mürkärastamisruumi on paigutatud mitmesuguseid mürkärastamisvahendeid ja aineid (pihustipritse, leekpöleteid, käsisoelu, labidaid, kirveid, kirkasid, harju, plekknõusid, laternaid, kloorlupja, petrooleumi jne.). Tegevusvahendeid on ette nähtud 6 inimese tööle rakendamiseks.

Sama ruumi kasutatakse ka inimeste mürkärastamisruumina. Ruumis on veesoendusseade, mis annab 100 l 40°-list vett 30 minutiga, pesulaud, pesukauss ja käsidušš.

Autol on kaasas hapnikuseadmed, vinguseadmed, gaasitorbikud, valimik mitmesuguseid filterpanuseid, keemilise luure ja mürgitusproovide võtmise paunad, esmasabipaunad, hapnikuraviseade, ipriidikindlad kehakatted, voolikud jne., ühesõnaga kõik hädavajalik varustus töötamiseks ja esmasabi andmiseks mürgitatud piirkonnas.

Auto võimaldab kiiret abiandmist nii rahukui sõjaajal õnnetuskohtadel, kus on tegemist mürgiste ainetega, suitsuga ja vigastustega.

Moodsed välismaa tuletõrjed on varustatud eranditult selliste eriautodega, mis on küll kohaldatud peamiselt neile olukordadele, milledega tuletõrje võib kokku puutuda rahuaegseil põlenguil.

Kõnesolev auto on kohaldatud ka sõjaajal ette tuulla võivaiks rakendusiks.

Seejärele võttis sõna siseminister R. Veermaa, kes rõhutas, et rahumaailmas valitseb mitmete konfliktide oht ja kõik riigid relvastuvad üksteise võidu. Ka gaasi- ja õhurünnakute vastu võitlemise alal käib kõikjal kibe töö ning kodanikke varustatakse gaasikaitse vahenditega.

Meil kodanliku õhukaitse korraldamine, mis lasub Siseministeeriumil, ei ole iseloomult aktiivne, vaid käsitab kodanike julgeoleku eest hoolitsemist õhurünnakute korral. Aktiivset õhukaitset teostab samal ajal Sõjaminesteerium. Passiivne õhukaitse viiakse seejuures läbi kahes harus, üks ametiasutuste kaudu sundkorras, teine osa vabatahtlikul alusel — vastavate kodanlike õhukaitseühingute kaudu, missuguseid seni on ellu kutsutud tosina ümber. Kui vabatahtlikul alusel töötamine ei anna küllaldaselt tagajärgi, on Siseministeeriumil võimalik õhukaitsekursusist osavõttu linnades teha sunduslikuks. Praegu on meil asjatundlikke lektoreid veel vähe ja teiselt poolt on ka kursused osavõtu tahe küllalt suur.

Politsei ja ministeeriumide kodanliku õhukaitse juhtidele on käesolev kursus korraldatud seepärast, et politsei on see selgroog, millele rajaneb gaasikaitse korraldus. Ühe nädalaga ei saa küll omandada suuri teadmisi, kuid vähemalt see saab selgeks, et meil veel liiga vähe teatakse õhukaitse küsimusist. Niivõrd „kroonunimene“ ei taha kursusel viibijaist vist küll keegi olla, et ainult sundkäske ootab, vaid minister R. Veermaa loodab, et tulevikus kõik kõnesoleval alal hoolega edasi töötavad, selleks soovides kõigile head tahet ja edu.

Seejärele asuti töö juurde, kusjuures kodanliku õhukaitse ja tuletõrje juhataja major R. Vaharo andis selge ja piltliku ülevaate kodanliku õhukaitse organisatsioonist ja üldisest kor-

Välisdokumentide hinnangust

Õiguslikud vahekorrad ei piirdu ühe riigi maa-alaga, vaid laienevad ülemaailmselt. Iga riik on sunnitud tunnustama õiguslikke vahekordi ja fakte, mis on toimunud välismaal, ja nende mõju sisemaal tekkinud vahekordadele. Viimaste lahendamiseks on asjaosalised õigustatud esitama kõik dokumendid ja aktid, mida kohalikud seadused võimaldavad.

Eesti seadused ei näe ette mingeid kitsendusi tõendite esitamiseks. Asja otsustamisel vastav ametivõim peab arvestama kõiki andmeid ja kõiki tõendeid, mida asjaosalised esitavad.

On dokument esitatud, peab vastav ametnik, kelle käes on toimik, võtma selle kohta seisukoha. Viimase puhul tuleb lahendada kaks küsimust: kas esitatud dokument vastab vormi suhtes neile nõudeile, mida seadus käsitletavas asjas ette näeb ja kas tema võib evida oma sisuliste tingimuste suhtes seaduslikke tagajärgi.

Raskusi ei tekita dokumendid ja aktid, mis koostatud Eesti seaduste nõuete kohaselt. Kuid BES sissejuhatuses § XXXVI põhjal võib dokumentide ja akti vormi suhtes käsitleda niivõrd täitmise kui ka akti koostamise kohta seadusi. Kuigi ülesvõetuna tsiviilseadustikku, peab seda normi rakendatavust tunnustama ka kõigile teistele õigusvahekorrale.

Dokumendi või akti täitmise kohaks tuleb lugeda seda paika, kus dokumendi või akti alusel olev õigus leiab rakendamist või kus nen-

raldusest. Kursusel käsitleti sõjagaase, kollektiivõhukaitse korralduste, sanitaarkaitse, tulekaitse põhijoont, õhukaitse distsipliini, esmasabi, õhukallaletungi ja kaitsevahendite küsimusi ning praktiliselt tutvuti gaasivarjenditega, õhukallaletungi- ja kaitsevahenditega nii lennuvæes kui ka suurtükivæes, gaasikaitse abinõude ja varustusega, gaasiluure abinõudega, sõjagaaside ja mürkudega, süütepommide kustutamise j. m.

Lõppeks oli huvi-pakkuv plaanmängu arutus, mille lahendamisest võttis iga kursuslane innukalt osa.

Kursuse lõppedes võttis kursuslaste nimel sõna Tallinna-Harju prefekt N. Reimo, kes tänas lektoreid ja mainis, et kõik kursuslased, minnes oma igapäevase töö juurde, rakendavad kursuselt ammutatud teadmised tegelikku ellu.

Kursuse lektoreiks olid: major R. Vaharo, kol. R. Tomberg, mag. H. Arro, mag. E. Umbli, dr. A. Vastalu, arhitekt R. Soider, kapten N. Liiv, instr. J. Ernits ja E. Sihv.

Kursuse töö ja töötulemustega olid nii kursuse juhid kui ka kursuslased täiesti rahul.

dega tahetakse tõendada mõnd õigust. Seetõttu nende toimingute sooritamisel Eestis tuleb dokumenti ja akti ikka arvestada, kui need on koostatud Eesti seaduste kohaselt.

Kuid seadus näeb ette ka nende aktide ja dokumentide kehtivust, mis on koostatud nende koostamise koha seaduste sätete kohaselt. Seadus annab seega asjaosalisile teatud valiku õiguse. Kuid peab mainima, et säärane valiku õigus on ainult eraõiguslike aktide juures. Niipea kui nende koostamisest võtab osa kohalik ametivõimu esindaja, peavad need vastama koostamise koha seaduste eeskirjadele. Ametivõim võib täita ainult oma seaduste eeskirju.

Välismaal koostatud dokument esineb meie seaduste sätete kohaselt välisdokumentina. Liigituse sisemaalise ja välisdokumendi vahel määrab ainult koostamise koht.

Kuidagi ei saa lugeda välisdokumentideks neid akte ja dokumente, mis on koostatud või välja antud Eesti välisesindusis. Kuigi tegelikult need on väljastatud väljaspool Eesti piire, tuleb neid lugeda tehtuiks Eesti ametiasutuste poolt ja säärastena välisesindaja, enamuses konsul, on kohustatud talitama Eesti seaduste eeskirjade kohaselt.

Selle tõttu näiteks käib vastu seaduse mõttele väide, et volikiri, kus väljastaja allkiri on tõestatud Eesti konsuli poolt Eesti notarite suhtes kehtiva vormitõestusega, oleks tühine. Konsulaarseaduse § 62 põhjal konsulid täidavad Eesti kodanike, samuti Eesti kodanike ja välismaalaste vaheliste õiguslike tehingute suhtes kõiki neid ülesandeid, mis seaduste järgi on pandud Eesti notaritele, kuivõrd neile selleks ei tee takistusi asukoha riigi seadused. Seega väide, et konsul võib tõestada ainult kohaliku notari allkirja kohalike seaduste järgi väljastatud volikirjal, leiab toetust seadustes ainult juhtumil, kui kohalik seadus keelab välismaa konsuleile volituste tõestamise ja kohustab välismaalasi pöörduma igal juhtumil kohalike vastavate võimude poole.

Välisdokumendi hinnangul esimene raskus tekib selle seaduspärasuse määritlemisel vorminõuete kohaselt. Sageli seadus ei eelda erilist vormi või väljendust. Säärasel juhtumil vormi hinnang tuleb teha Eesti seaduste üldiste põhimõtete kohaselt, toetudes seaduste üldisile eeskirjadele, nagu seda näevad ette näiteks BES § 2995 jj, Ts. kp. s. § 458, 477, 464 ja teised.

Kuid paljudel juhtumel seadus nõuab kindlate vorminõuete täitmist. On võimatu eel-

dada, et meie ametivõimud oleksid tuttavad kõigi välismaades rakendamisele kuuluvate vorminõuetega. Et hõlbustada seisukohavõttu dokumendi vormi suhtes, näeb seadus ette võimalust, paljudel juhtumel ka kohustust dokumente legaliseerida Eesti välisesindusis. Legaliseerimine on eriline konsulaartoiming, millega tõestatakse, et legaliseeritud dokument on väljastatud kooskõlas selle koostamise kohal kehtivate seadustega ja et dokumendil leiduvad allkirjad on algupärased.

Adm.-menetluse seaduse § 57 põhjal omavad säärastelt legaliseeritud dokumendid avalike dokumentide tõendusjõudu, kui need evivad säärast jõudu nende väljastamise kohal ja kui see pole teisiti ette nähtud rahvusvahelise lepinguis.

Seega legalisatsioon ei anna veel valikudokumendi iseloomu, vaid oluline tähtsus jääb ikka koostamiskoha seadusile. Seda põhimõtet ei ole muutnud ka seni kehtivad rahvusvahelised lepingud. Viimased on lahendanud ainult paljudel kordadel legalisatsiooni ärajätmise juhtumel, kus Eesti seaduste järgi legalisatsioon oleks vajalik, ja on tunnustanud teatavat liiki välismaa dokumente omavat avalikõiguslike dokum. jõudu ka ilma legalisatsioonita.

Raskem on seisukoha võtmine dokumendi sisu kohta. Legalisatsioon selles suhtes tõendab ainult, et dokument evib kõiki seaduses ettenähtud võimeid ning tagajärgi, mida koostamise koha seadused temale võimaldavad. Peale selle tuleb ikka arvestada neid seadusi, mis valitsevad sisuliselt lahendamisele kuuluvat õiguslikku vahekorda. Viimased ei ole alati Eesti seaduste normid, sest kehtivad õiguslikud põhimõtted ei rakenda lahendamise koha seadusi, vaid viimane toimub mõne üldise põhimõtte kohaselt. Nii näeb ette BES sissejuhatus § XXXII eestkoste ja hooldamise asjus nende seaduste rakendamist, mis kehtivad selle kohtu piirkonnas, millele allub isiklikult hooldatav ehk eestkostetav; enamik konsulaarseadusi allutavad välisriigi meeskonna ja kapteni ning nende vahekordi laevaomanikuga laeva lipu seaduste järgi ja juhtumil, kui laev asub Eesti sadamas jne.

Selle tagajärjel dokumendi hinnangul tuleb alati arvestada seda õiguslikku vahekorda, mis on aluseks asjatoimetusele, ning vastavalt sellele ka lahendada dokumendi sisuline külg.

Kaht kitsendust tuleb alati silmas pidada. Kui riik esineb ühe poolena, siis olukord on kergemini piiritletav. Vahekorrad isiku ja riigi vahel alluvad ikka ühele seadusele. Kui ametivõim esineb haldusvõimuna, siis talitab tema alati ainult oma seaduste järgi ja vastavalt nende nõudeile tuleb teha järeldusi esitatud dokumendest.

Teisena tuleb silmas pidada kohalikke seadusi dokumendi ja taotluse üldise esitamise võimalikkuse kohta. Nii näeb Ts. kp. s. § 127S keeldu täita välismaa kohtu otsuseid ilma sellekohase rahvusvahelise lepingu olemasoluta. On sarnane välisdokument esitatud, siis arvestades seaduse absoluutset seisukohta, ei saa võtta seda dokumenti üldse sisulisele arutusele, vaid see tuleb toimikust kõrvaldada puhtvormilisil põhjusil.

*

Välisriigi kohtuotsuse täitmise keeld ei tühistata tema sisulist jõudu tema teisis avaldusis. Välisdokumendina esineb see siiski, seda eriti neis küsimusis, kui väliskohtu otsuse tunnustamine, mittetäitmine, leiab aset. Kuna Eesti seadusis on selles osas seaduse normid võrdlemisi rohkearvulised, käsitleme näitena väliskohtuotsust kui dokumenti.

Iga kohtuotsus evib kolm jõudu: ta on tõendusdokumendiks kõigile toimingule, mis avaldusid kohtu ees. Ta on välisriigi kompetentse võimu poolt koostatud dokument ja säärastena tõendab kõiki fakte, mis otseselt on toimunud kohtu ees.

Tunnustades temale dokumendi jõu, võib tema tõendada ka õiguslikus vahekorras toimunud muudatusi, mis poolte vahel on sündinud kohtuotsuse tagajärjel. Säärases olukorras välisriik arvestab ka poolte vahel järgnenud uut õiguslikku vahekorda.

Kohtuotsus evib veel jõu otsustatud kohtuasjana ja täidesaatva jõu. Kui vaidlus on kord kohtus lahendatud, siis ei saa teda enam esitada arutuseks. Ta on eriseaduseks poolte vahel. Täidesaatev võim on eelmise teine järk; ta on riigivõimu abi kohtuotsuses ettenähtud õiguste saavutamiseks ettenähtud ulatuses ja abinõudega.

Praeguses olukorras Eesti seadused ei tunnusta kaht viimast jõudu väliskohtuotsuseile. Kuid kohtuotsuseid, mis ei omagi täidesaatvat jõudu, tuleb võtta kui poolte vahel tekkinud uut õiguslikku vahekorda ja neid tuleb tunnustada, iseäranis juhtumel, kui see on Eesti seadusis otseselt ette nähtud.

Eesti seadused näevad sääraste kohtuotsusena eriti väliskohtuotsuseid perekonnaõiguste küsimustes.

Väliskohtuotsused lapse õiguslikus seisukorras, näiteks tema seadustamine, lapsendamine jne., abieluõiguses abielu tühiseks tunnustamine, lahutus jne., leiavad teatavil tingimusil tunnustamist Eestis.

Peatume pikemalt väliskohtuis toimunud Eesti kodanike abielu maksvusetuks tunnustamise ja lahutuse juures, eriti kohtuotsuse kui välisdokumendi ja selle vormi ning sisulise jõu

juures, kuna näitena on see juhtum kõige sobivam seaduste normide rohkuse tõttu.

Abielu seaduse § 34 põhjal välismaal sõlmitud Eesti kodanike abielu maksvusetuks tunnustamine ja lahutamine, kui see on toimetatud kohal kehtiva korra järgi, loetakse Eestis kehtivaks, kui seesugune maksvusetuks tunnustamine või lahutamine sündis ühel neist põhjusist, mis on ette nähtud Abielu seaduses abielu maksvusetuks tunnustamise või lahutamise kohta.

Kuna Perekonnaseisuseaduse põhjal kõik perekonnaseisu muudatused kuuluvad registreerimisele sunduslikus korras, siis peab järeldama, et Eesti kodanikud, kelle abielu lahutati või tunnustati väliskohtute poolt maksvusetuks, ja kelle perekonnaseisukirjad peetakse Eestis, on kohustatud esitama edasisaatmiseks kohtuotsuse kohalikule Eesti välisesindusele.

Perekonnaseisuametnik, saades välismaa kohtuotsuse, ei saa selle põhjal otseselt teha sissekannet perekonnaseisuregistrisse, perekonnaseisu muutmise registreerimiseks, vaid peab ka sisuliselt kaaluma väliskohtuotsust.

Vormi suhtes ei ole tal raskusi seisukoha võtmiseks, sest Perekonnaseisuseaduse § 4 ja 50 põhjal peab välisesindus legaliseerima need kohtuotsused.

Arvestades seaduse nõudeid sisu kohta, peab perekonnaseisuametnik vastama järgmisile küsimusile:

1. kas välisametiasutus (kohus) oli kompetentne?
2. kas seaduse nõuded sisu ja asjaajamise kohta on täidetud?
3. kas rakendatud seadus oli kohane?
4. kas dokument (kohtuotsus) pole üldkorra vastane?

Meie seadused näevad ette teatavaid reegleid kompetentsete asutuste kohta. Ei leia vastuvõttu need dokumendid, mis küll on välja antud välismaal kehtiva korra kohaselt, kuid mida meie seadused ei loe kompetentseiks. Sealjuures tuleb eriti mainida, et meie seadused määravad üldise kompetentsi, s. o. missuguse maa ametiasutused on kompetentsed. Näitena määrab meie seadus kompetentse maana abielu maksvusetuks tunnustamise asjus selle maa, kus abielu sõlmiti.

Samuti peab asjaajamine vastama meie seaduste poolt püstitatud üldpõhimõttele. Asjaajamine ei tohi rikkuda ühegi poole õigusi. Selle tõttu näiteks ei tunnustata kohtuotsuseid, kus kostjale pole antud võimalust välja astuda enese kaitseks või kui dokument on välja antud surve all.

Dokument peab vastama ka sisuliselt õigele seadusele. Meie seadused allutavad õigusliku

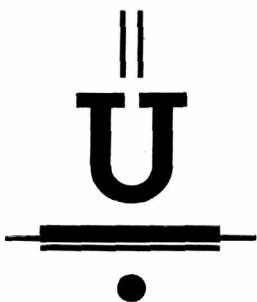
vahekorra mitte ainult Eesti seadusele, vaid paljudel kordadel ka välisseadusele, rakendades kompetentsete seadustena asjaosaliste elukoha seadust, kohustuse täitmiskoha seadust jne. Mõnikord, näiteks Abielu seaduse § 34 alusel, välisdokument peab vastama teatavaile Eesti seaduste sisulisile normele; ainult siis, kui dokumendi aluseks on üks neist tingimustest, mida näevad ette Eesti seadused, võib tema avaldada mõju Eestis olevaile õiguslikele vahekorrale. Välisdokument ei tohi sisaldada norme, mis oleksid vastolus üldkorraga. Kõik seadused ei oma ühtlasi põhimõtteid. Mõned eitavad säärased õiguslike vahekordi, mis teiste seaduste järgi on seaduslikus jõus. Nii näiteks on Eesti kohtud tunnustanud tühiseks lepingu, mille põhjal üks pooltest võttis enese peale salakaubaveo kohustuse, ehkki see selle seaduse järgi, mille alusel tema allus BES sisesejuhatuse § XXXVI põhjal, oli kehtiv. Seetõttu ei saa dokumenti, mis oma sisult on vastolus seaduste üldpõhimõtetega, tunnustada ja see tuleb asjatoimetusest tõendina kõrvaldada.

*

Eesti seadused omavad säärased üksikasjalikke eeskirju ainult väliskohtute puhul abielu maksvusetuks tunnustamise ja lahutamise asjus. Kuid ka teisel juhtumel, kui on tegemist välisdokumendi või aktiga, tuleb viimaseid kaaluda samul põhimõttele nende sisulise jõu poolest. Alles pärast ülaltähendatud küsimusile vastamist võib dokument või akt esineda tõendusena ja tema najal lahendada asjatoimetust.

Ei suuda ametnik ise leida vastust välismaa seaduste mittetundmisel, siis on tal otseselt seaduses ettenähtud võimalused tarviliku selgituse saamiseks. Adm.-menetluse seaduse § 115 põhjal võib tema pöörduda Kohtuministeeriumi poole selgituse saamiseks küsimusis, mis puudutavad Eestis kehtivat rahvusvahelist õigust. Pealeselle Ts. kp. s. § 709 näeb ette pöördumist Välisministeeriumi poole selgituse saamiseks, kui on raskusi välisseaduste rakendamisel. Kuigi norm näeb ette otseselt ainult kohtuid, ei saa siiski tunnustamata jätta ka teiste ametiasutuste õigust kasutada sama teed õiguslike küsimuste lahendamiseks, kui asjatoimetusel tekib raskusi.

A K T S I A S E L T S

ÜHISELU TRÜKIKODA

TALLINNAS, PIKK 42, • KÕNETRAAT 442-04

VALMISTAB MAITSEKALT JA PARAJATE HINDADEGA

IGASUGUSEID TRÜKITÖID

•
RÕTATSIOONITRÜKK, NOODITRÜKK

RAAMATUKÕITMINE

Kuidas kanda au- ja teenetemärke

Senini puudusid meil kindlad juhised au- ja teenetemärkide kandmise viisist ja korrast. Sellest sõltuvalt tuli ette ka ebameeldivaid juhtumeid. Seisund oli pealinlasile selles suhtes parem, sest siinseil kodanikel oli kahtluse korral võimalus pöörduda kompetentsete asutuste ja isikute poole, kes selle küsimuse lahendasid vastavalt protokollile nõudeile. Nüüd ilmub Riigi Teatajas rida juhiseid, mis korraldavad au- ja teenetemärkide kandmise ja teenetemärkide andmise korda. Seaduses on fikseeritud, et kellelgi ei ole oma ametikoha või seltskondliku seisundi tõttu õigus nõuda teenetemärki, vaid seda võidakse anneta, kusjuures on aluseks üksnes isiku teened ja teenetemärkide liigitelu aluseks on riigile ja rahvale osutatud teenete iseloom.

Teenetemärkideks loetakse Riigivapi, Valgetähe, Kotkaristi ja Eesti Punase Risti teenetemärgid. Riigivapi teenetemärke annetakse kõigi osutatud teenete eest kõrgema astmena. Valgetähe teenetemärke annetakse kodanliku iseloomuga ning seejuures üldreeglina riigiteenistuses olles osutatud teenete eest. Kotkaristi teenetemärke annetakse sõjaliste ja riigikaitseliste teenete eest, aga Kotkaristi teenetemärke mõõkadega sõjaajal sõjas osutatud teenete eest ja rahua ajal üldreeglina vaid teenete eest, mis on osutatud riikliku korra kaitsel, teotsedes relvastatud jõuga relvastatud vaenlase vastu. Eesti Punase Risti teenetemärke annetakse seltskondlike, ühiskondlike ja muude üldkasulike teenete eest. Teenete eest omavalitsuse alal võidakse anneta Valgetähe või Eesti Punase Risti teenetemärke.

Riigivapi teenetemärke ei annetata välismaalastele.

Teenetemärkide annetamiseks teeb Teenetemärkide Komitee üldreegli kohaselt esilduse Vabariigi Presidendile, välja arvatud erandjuhtumid, üks kord aastas, Eesti iseseisvuspäevaks, s. o. 24. veebruariks. Teenetemärkide Komiteele võivad esilduse teha teenetemärkide kavaleride suhtes vahetult Sõjavägede ülemjuhataja, peaminister, Sõjavägede juhataja, kui ei ole ametis Sõjavägede ülemjuhatajat, seaduslike kodade esitajad, Vabariigi Valitsuse liikmed, riigikontrolör, õiguskantsler, Riigikohtu esimees, riigisekretär, Vabariigi Presidendi kantseleiülem, Kaitseliidu keskjuhatus, Eesti Punase Risti Peavalitsus, kuna Teenetemärkide Komiteel on õigus oma algatusel teha Vabariigi Presidendile esildusi teenetemärkide annetamiseks.

Esildused välismaalastele teenetemärkide annetamiseks tehakse Komiteele välisministri kaudu, välja arvatud esildused märkide annetamiseks välismaalastele-sõjaväelastele ja sõjaliste teenete eest ka välismaalastele-mittesõjaväelastele. Viimased tehakse Sõjavägede ülemjuhataja või Sõjavägede juhataja kaudu.

K a n d m i s e k o r d :

Au- või teenetemärki võib kanda vaid see isik, kellele on annetatud teenetemärk. Omaniku surma puhul hoitakse Eesti riiklikud au- ja teenetemärgid väärilt alal perekondlikes kogudes või deponeeritakse alalhoidmiseks vastavate eriasutuste kogudesse või Teenetemärkide Komiteesse. Poolriiklike ja eraorganisatsioonide ning välismaalaste au- ja teenetemärkide alalhoidmist korraldatakse vastavalt nende statuutidele.

On üldreegel, et au- ja teenetemärke kantakse ainult pidulikel, riiklikel ja seltskondlikel sündmusil, kuna Vabaduse Risti võidakse kanda igal ajal. Ainuke Eesti aumärk on Vabaduse Rist, seda väljendas ka Sõjavägede ülemjuhataja oma kõnes Vabadusristi-vendade paraadil m. a.

Au- ja teenetemärke kantakse originaalis või miniatuuris, kusjuures viimast moodust tarvatakse vaid õhturiituse juures. Miniatuuris kantakse vasemal rabatil plaadile kinnitatult vastavate miniatuurilintide küljes.

Eesti teenetemärke kantakse: ketti õlgadel, erisuurpaela ja I klassi teenetemärki — suurpaela paremalt õlalt vasakule puusale ja tähte vasakul küljel; II klassi teenetemärki — risti (vappi) kaelas ja tähte vasakul küljel; III klassi teenetemärki kaelas; IV ja V klassi teenetemärki ja medaleid (riste) — vasakul rinnal, kuna Riigivapi teenetemärgi I klassi medalit kaelas. Välismaisi au- ja teenetemärke kantakse vastavalt nende statuutidele.

Au- või teenetemärgi ketti kantakse vaid eriliselt pidulike sündmuste puhul, nagu Vabariigi Presidendi ametisse astumisega ja Riigikogu uue koosseisu avamisega seoses olevail pidustusil, välisriigi pea ametliku külaskäigu puhul, samuti siis, kui selleks on tehtud vastav korraldus.

Ketti kantakse alati koos vastava tähega, kuid ilma sama au- või teenetemärgi suurpaelata. Pidulikel sündmusil, kui on ette nähtud au- ja teenetemärkide kandmine, kuid ei ole ette nähtud keti kandmist, kannavad ketiomanikud sama au- või teenetemärgi suurpaela.

Au- ja teenetemärgi erisuurpaela ning I ja II klassi au- või teenetemärki kantakse alati koos vastava tähega, kusjuures õhturiitusel kantakse suurpaela alati vesti peal.

Mitme erisuurpaela ja I klassi au- ja teenetemärgi omanik kannab ainult üht suurpaela, asetades vastava teenetemärgi juurde kuuluva tähe teisist kantavaist tähtedest kõrgemale.

Kaelas kantavaist au- või teenetemärkidest kantakse õhturiituse juures ainult üht korraga, kusjuures kaelas kantava au- või teenetemärgi täht asetatakse teistest sama klassi tähtedest kõrgemale.

Erandina eelolevast võidakse kaht kaelas kantavat au- või teenetemärki kanda I järgu Vabaduse Risti kandmisel, kusjuures Vabaduse Rist asetatakse kõrgemale teistest kaelas kantavaist au- või teenetemärkidest.

Õhturiituse juures asetatakse kaelas kantav märk võimalikult kõrgele kaelasideme põiksõlme alla, kusjuures au- või teenetemärgi lint katab ümber krae asetsevat kaelasideme osa.

Au- või teenetemärgi omanik, kellele on annetatud sama au- või teenetemärgi kõrgema klassi märk, kannab ainult viimast. Erandiks on Vabaduse Rist, Kotkaristi teenetemärk mõõkadega, Kotkaristi metallrist ning au- ja teenetemärkide medalid. Kõrgema klassi au- või teenetemärk asetatakse madalama klassi au- või teenetemärkidest ettepoole. Vabaduse Rist asetatakse kõigest teistest au- ja teenetemärkidest ettepoole, vaatamata viimase klassile. Kotkaristi metallristi ning au- ja teenetemärkide medalid kantakse põhiklassi märkide järel.

Pikknäpu Peedu püinlik sissekukkumine

— Eemal läheb üks tume ... hüppaks äkki kogu, — vist naisterahvas ja midagi kõlgub küljel — käekotti... Ilus elukekott muidugi. Nüisugune ilus üksik koht, kui...

— A-a-appüü!.. — Pole siin abi vaja midagi, saan sinuga üksi hakkama. Või kohe kahe käega haarad noosi järele ja nüüd kõrvetab, mis?...

— Noh, ära kurvasta, ega see haarang päris tühja ei läinud — väga peent olemist ma sulle pakkuda ei saa, aga prii korteri ja söögi peale võid kindel olla!

Riigivapi V klassi medalit kantakse Kotkaristi raudristi ja teiste pronksmedalite ees, Riigivapi IV klassi medalit — Kotkaristi hõberisti ja teiste hõbemedalite ees, Riigivapi III klassi medalit — Kotkaristi kuldristi ja teiste kuldmedalite ees.

Sama klassi au- ja teenetemärke kantakse üldreeglina annetamise järjekorras, s. o. viimasena annetatut — esimesel kohal. Kohti arvatakse rinna keskjoonest vasakule.

Kotkaristi teenetemärki mõõkadega kantakse teiste sama klassi teenetemärkide hulgas esikohal.

Ka välismaiste au- ja teenetemärkide kandmise kohta on antud kindlad juhised. Neid kantakse üldiselt piiratud juhtumel, nagu pidulikel sündmusil, mis on seoses vastava välisriigiga, või mõne välismaalase juures või juuresolekul.

Piiramatult, s. o. ühiseil aluseil Eesti teenetemärkidega, võivad Eesti kodanikud kanda välismaisi lahingriste, elupäästemedaleid ja au- ning teenetemärke, mis on saadud olles Vabariigi Valitsuse loal välisriigi teenistuses.

Välismaised au- ja teenetemärgid kantakse Eesti au- ja teenetemärkide järel ja need asetatakse omavahel klasside järjekorras, kuna sama klassi märgid nende vastuvõtmise ja kandmise loa saamise järjekorras.

Välismaisi lahingriste võidakse asetada aga ettepoole, vaatamata nende klassile.

Erakorralisil juhtumel, erilise austuse osutamiseks mõnele välisriigile, kantakse selle riigi au- ja teenetemärke kõrgemal kõigist teisist välisriikide au- ja teenetemärkidest, vaatamata viimaste klassile või nende kandmise loa saamise ajale.

Naised kannavad õhturietusel riiklikke teenetemärke: 1) erisuurpaela ja suurpaela 64 mm lauses; 2) tähte üldisel alusel; 3) kaelaristi ja kaelas kantavat medalit — kaela väljalõike ümber või rinnal vasakul küljel põik-sõlme seotult lindi küljes, mille keskkohast ripuvad alla-poolle kaks märgi alt väljaulatuvat lindiotsta; 4) rinnal kantavat rullmärgiga risti — põiksõlme seotud lindi küljes, mis on asetatud põiklehvile; 5) rinnal kantavat rullmärgita risti ja medaleid — põiksõlme seotud lindi küljes ilma põiklehvita.

Eraorganisatsioonide ja välismaisi au- ja teenetemärke kannavad naised vastavalt märkide statuudile.

Senini ei olnud kindlat korda poolriiklike ja eraorganisatsioonide au- ja teenetemärkide kandmise viisis, mistõttu siin tuli ette eksimusi. Nüüd on nende märkide kandmise kohta antud kindlad juhised.

Kodu- ja välismaiste poolriiklike ja eraorganisatsioonide au- ja teenetemärke kantakse üldreeglina ainult pidulikel sündmusil, mis on seoses vastava organisatsiooniga. Teistel pidulikel sündmusil, kui on ette nähtud riiklike au- ja teenetemärkide kandmine, kannavad poolriiklikke või eraorganisatsioonide au- või teenetemärke ainult need isikud, kes esinevad vastavate organisatsioonide esindajatena.

Poolriiklikud ja eraorganisatsioonide au- ja teenetemärgid asetatakse riiklike au- ja teenetemärkide järele, kusjuures nende kandmine toimub vastavalt nende statuudile, kuivõrd käesolevad juhised ei korralda seda teisiti.

Üldiselt olgu mainitud, et au- ja teenetemärke peab väärikalt kandma.

SANGARSÜMFOONIA

Kakskümmend aastat tagasi, kui ilmad olid niisama tujukad kui nüüdki, kui päike tõusis niisamuti hommikust ja loojas õhtusse, kui oli kergel külma, päikesepaistet, tusast ja pilvist äraest kui nüüdki, peeti ügedaid võitlusi meie isamaa eest. Rindel võitlesid meie sangarid, kellest paljud ei saanud enam pärast sõda koju tulla, nad surid seal kanglassurma. Teised võitlesid ja tulid koju ning seltsis nendega oleme teinud kakskümmend aastat riigi ülesehitavat tööd.

Laseme allpool Oskar Lillendalil kanda ette „Sangarsümfoonia“, mis ei ole muud, kui episood sellest, mis leidis aset kakskümne aasta eest. Sellega värskendame vanu mälestusi ja omandame uut võitlusindu.

Istusin koos oma vana tuttava Jüri Kalmusaarega ja ta jutustas mulle need kolm lugu.

„Olen alati rutanud kontsertidele, kui nende kavas on seisnud Beethoveni surematu Eroica. Muusika arvustajad on ammu juba selle teose kohta öelnud oma arvustavad sõnad, sellest teosest on ammu tehtud analüüse ja teatakse, mil puhul Beethoven selle sangarsümfoonia lõi. Mul on aga Eroicaga seotud raskepärane mälestus, mida pole suutnud kustutada kahe aastakümne rahulik äraelamine eesti loovas ühiskonnas, suur edu ja ühiskondlik areng selle tuhandes harus. Minule on Eroica poem, sangaripoem kolmest noorest koolipoisist, kes 1918. aasta detsembris tulid meie soomusrongile. Kuuldes Eroica leinamarsi helisid, kerkib mu silme ette kolm lapse nägu, milles põles väike säde lootust oma rahva suurde tulevikku. Beethoven lõi Eroica Napoleon Bonapartele, mina aga pühendan need suursugused helid oma kolmele väikesele sõbrale, kes, vaatamata sellele, et olid lapsed, tõusid paari nädalaga minu silmis inimlikkuse, sangarimeele ja mehelikkuse ülimaile kõrgusile, kuhu jäidki. Surm katkestas nende elu ajal, millal nad olid küpsemas tavalisiks inimesiks, mis olnud kõigi sangarite saatuse sellest hetkest, kui neis lõdvenenud suursaavutuste kõrgepinge.

Olin tulnud maailmasõjast tüdinenud ja igas tules ristitud sõdurina. Vabadussõda oli minule juba harjumuseks saanud tegevuse jätk pisut kaotanud rutiniiga ja mulle polnud sõda enam midagi erilist. Soomusrongil usaldati mulle ühe dessantüksuse juhtimine. Mul polnud palju valida; mõned vabatahtlikud ja lisaks neile koolipoisid. Mõni aeg hiljem, kui poisid olid juba harjunud sõjaga, pidin enesele tunnistama, et omades pataljoni selliseid sõdureid, oleksin olnud julge üritama iga mõeldavat aktsiooni. Ja mõne kuu kestel võisin täheldada, kuidas poistest said mehed, kes oskasid kannatada, võidelda ja surra. Ma laenasin neilt salaja usku meie retkede kordaminekusse, nende hinge tundma õppides pidin enesele veelkord üleüldiselt kinnitama, et suremine sõjas on kiire paratamatus, mille võitmiseks on kartus viletsaim vahend. Nägin, kuidas kiiresti said teise suuna koolis usuõpetuse tundides õpetatud trafareetsed suure inimlikkuse käsutusnormid, kuidas hävitamisest kujunes poiste juures voores, kuidas unustati jumaluse olemasolu, kuidas usutü satanlikku fatalismi. Aga kui need minu kolm sõpra olid saanud varjudeks selles suures varjude armees, mis loodi 1914. aasta augustis esimeste pussipaukudega, siis sõprade laipade ees seistes tõstsin käe mütsi juurde ja ma kuulsin sisemas Eroica vägevaid

helisid, ma seisin lähedal sellele tunnetusele, mis meisse signaliseerib Vägevaima olemasolust. Sageli on nii, et alles surm teeb lahti meie ees ühinimlikkuse mõistmise kõrged väravad.

See, kes armastanud tantsumuusikat, haigutab reekviemi kuulates. Kuid kord saab ka reekviem selliseile inimesele mõistetavaks. Siis, kui surm on nii lähedalt möödunud, et on puudutanud kergemeelsete põski hoiatava külma paitusega.

Minu kolme noore sõbra surmast saadik oli kogu järgnev sõda suur reekviem, iga lahingretk armulauale minek, iga tapmine Kolgata suure müüdi väike uuestisünd.

Kas pole imelik, et mõni minut pärast seda, kui oled inimesega naljatanud, heitnud mõne sõdurinalja, pakkunud talle suitsu, see inimene kantakse su juurde tagasi sooja laibana, mille sõrmede vahel põleb veel suitsu?

Sõjast eemalolijatele ja eemaloluile on see kahtlemata masendav, sõjas aga kehitatakse vähehitlevalt olgu ja lepitakse paratamatusega.

Beethoven lõi Eroica. See oli tema talendi paratamatus. Sõdur suri sõjas naeratades ja vaikselt. See oli tema paratamatus. Nii võime teoseid ja olukordi näha mitmest vaatenurgast. Kuid olukord, mida kõik inimesed maailmas näevad ühesuguselt, olgu nimetatud eksistentsi absoluutsuse kujutelma kiireks ümbermuuteks inimeses peituva suuruse petlikkuseks. Näib, nagu *paroks soremimo moid pottuma omos ja ka selles inimeses, kes suri.* Mõne sekundi kestel kaob kõik suur ja surmud inimene jätab imelikul kombel järelejääjatele mingi pettumuse. Et: oli elus inimene — mis on ta nüüd?

Eks ole nii?

Hetk hiljem aga transformeerub pettumus kahjutundeks ja kadunud näitavad oma inimlikkuse bilansi aktivas selliseid väärtusi, mille olemasolust meie varemalt ei teadnud midagi.

Olgu nii.

*

1918. a. jõulude eel olid punased pealetungil jõudnud juba võrdlemisi sügavale Põhja-Eestis. Mäletatavasti seisid meie rong kuski Tapa ja Tallinna vahel, kus visalt pidasime rinnet. Juttud soomlaste tulekust olid juba meieni jõudnud ja see andis meestele nagu uut julgust, elu ja pealehakkamist. Need olid pimedad ja tumedad päevad, täis alalisi dessantretki. Rongile tagasi tülles olime alati surmani väsinud. Kõrvus kumises kuidagi ammututtavalt meie rongi veduri tagasikutsuv vile: kolm lühikest ja üks pikk. Mehed löid jälle püssid selga ja tummalt läbi sombuse ja niiske detsembriõhtu hakkasime sammuma rongile.

„Alati üks igavene taganemine,“ surus läbi hammaste pikk ja kõhn Leo Sammelsein kibedalt. „Ükskord peaks sellest juba aitama.“

Väike Rihard Reino viskas oma koolivennale mahedalt etteheitva palgu, kuid ei öelnud midagi. Eerik Lagevälja kohendas villast salli ümber kaela, tõstis siis koolipoisi sineli kaeluse üles ja tähendas: „Eks näi!“

Sellega olid kõik jutud räägitud.

Taandumisel ei räägita kunagi pikki jutte. Ollakse masendatud ja häda sellele, kellel jätuks veel julgust midagi arvata või öelda.

Rongile võis olla maad paari kilomeetri ümber. Sammusime kitsast teed mööda läbi lepa-võseriku, mille keskel kükitas mõni üksik rabamänd ja kuusk. Kaks vabatahtlikku vedas kuulipildujat, mis oli muutunud päris tülikaks riistapuuk. Pärast seda, kui oli lastud välja viimne lask. Padrunid olid meil peaaegu viimse ni otsas.

Jõudnud lagendikule, saime äkki pimedikust tihedat tuld. Kuski ees klähvis kuulipilduja ja ta tuline lärin täitis meid tigidusega.

„Noh, nüüd on kurat lahti!“ kirus Sammelsein ja kohmitses taskuis. Tal oli veel paar pidet padruneid. Surnud punaste maise vara „revideerimisel“ pidas Sammelsein sama palju lugu kerenskitest, kui padrunitest. Ja püss oli tal kah juba kolmas või neljas. Ta lahingvulmus oli eeskujulik.

Meie paarikümmemeheline ahelik oli veninud saja meetri pikkuseks. Käskisin olla meestel laskemoonaga kokkuhoidlik ja hästi sihtida. Kuid nii üks kui teine oli mõttetud. Pimedus kahan-das tabamisvõimalused minimaalseiks. Pidime vastaseid oma tulega seni pidurdama, kuni rongil märgatakse meie kitsikut ja meile abi tuleb. Kindlasti oli rongil juba pandud tähele tule-vahetust.

Lipnik Kannuka tuli mu juurde.

„Lähem paari poisiga küljelt — äkki saab maksimka kätte,“ sõnas Kannuka.

Vastasin, et mingi. Lahtiselt tule all kikitamisel polnud kah mõtet.

Kannuka võttis paar poissi kaasa ja temaga ühines ka Leo Sammelsein. Kuulipilduja tihendas valanguid. Umbes kümne minuti pärast oli kuulda „hurra!“-hüüdeid ja ma andsin mees-tele käsu rünnata rindelt. Kuulipilduja sutsatas veel paar korda ja siis vaikis. Tormasime peale. Punased olid kadunud. Vallutatud kuulipilduja juures askeldas paar meest.

Üks neist tuli minu juurde ja sõnas lühidalt: „Lipnik ja Sammelsein said pihta...“

Nad olid esimesed kuulipilduja peale tormama ja olid nüüd mõlemad samas ka maas. Tõstisime nad üles ja sammusime rongi poole. Raudtee lähedal kerkis meie ette uus ahelik. Sealtpoolt kõlas paar püssipauku.

Karjusin kogu jõust:

„Arge laske — siin omad!“

Nagu kõhklevalt kuuldus vastaspoolle veel mõni lask ja pimedikust eraldus kellegi kogu meie suunas. Nagaaan käes sammusin talle vastu, südames imelik pigistus. Umbes paarikümne meetri kaugusel jäme seisma teineteisest.

„Kes teie olete?“ küsitles mees mu vastas. Häälest tundsin, et see on leitnant Reinap.

„Siin Kalmussaar — mis te jupite!“

„Kurat võtaks — ma aimasin seda kohe. Aga või meie pimedas aru saime. Kas mõni sai pihta kah?“

„Mine tea,“ vastasin. „Hei, poisid,“ hõikasin meestele. „Ajage üles — omad!“

Pikkamisi ajas ahelik ennast üles ja liikus meie suunas. Kohale jõudes selgus, et uusi ohv-reid polnud juurde siginenud. Väike Reino ja Lagevälja kandsid Sammelseina, kuna Kannuka kanti kahe vabatahtliku poolt.

Reinap vangutas pead.

„Tähendab, mõni ikka sai?“

„See juhtus punaste kuulipilduja ründamisel“, vastasin. „Küllalt ka sellest.“

Ruttasin Sammelseina juurde.

„Kuhu?“ küsisin.

Sammelsein koputas rusikaga vastu rindu, seega nagu märku andes, et rinnust saanud haavata. Suunurgist nõrgus verd.

„Tormas püstipäi peale — noh siis ka sai,“ selgitas Lagevälja. Kannuka oli saanud raske haava kubemesse.

Nii kiiresti kui me väsinud suutsime, kannsi-me haavatud rongile. Seal andsime nad üle arstile ja sanitaridele, ise aga läksime süüa otsima. Pole parata — vahest on näljatunne tugevam sõbra hädast...

Kannukaga sain kokku maailmasõjas Karpaatides. Ta oli värskest tulnud Oranienbaumi sõjakoolist ja oli määratud minu roodu nooremaks ohvitseriks. Juba esimesest päevast jättis ta rahuliku ja külmaverelise lahingumehe mulje. Käisime koos lahingust lahingusse ja kui meid saadeti nädalaks rinde taha reservi, oli tema esimeseks mureks leida mõni kameraad, kellega saaks mängida paar partiid malet. Tal olid kaevikus kaasas taskumalendid ja vabadel hetkedel lahendas ta kindunult maleilesandeid. Ta oli Peterburi ülikoolis õppinud matemaatikat ja kui ta mobiliseeriti ja hiljem saadeti sõjakooli, siis elistas ta sattuda jalaväkke suurtükiväe asemel.

Karpaatidest sattusime Rumeeniasse, sealt Lõuna-Venemaale. Vene rinde lagunedes rabelesime mõlemad revolutsiooni kooses, kust väevu pärast pigistusi ja kurnatusi pääsesime tagasi kodumaale, kus sakslaste okupatsioon oma külmad ja raudsed käed oli surunud ärganud eestluse tuksuvale kõrisõlmele. Kuna Kannukal polnud Eestis vanemaid ega sugulasi — ta oli pärit Krimmist ühest eesti asundusest — siis asus ta minuga koos elutsema minu kodutulla. Tegime seal põllutööd ja vabadel tundidel arutasime maailmapoliitilisi küsimusi. Ta tundis suurt koduigatsust, kuid jättis Krimmi mineku ikka järgmiseks nädalaks. Kuni puhkes vabadussõda.

1918. a. novembris tundsime enestes jälle sõja tuttavat kutset, rüetamiseks jälle sineleisse ja ruttasime koos Tallinna. Koos ususime ka soomusrongile...

Tulnud tagasi ettekandega rongiülema juurest, ruttasin Kannukat ja Sammelseina vaatama. Neid seoti parajasti.

„Kuidas on?“ küsisin Sammelseinalt, püüdes lootustandvalt naeratada.

„Kehvasti, härra kapten,“ kostis ta tumedalt. „Eest sisse ja tagant välja — kopsud tuult ei võta — nuta — või naera...“

Ja naeratas mulle vastu.

„Lugu pole nii hull ainult ära räägi nii palju,“ sõnasin.

Sammelsein vastas lootusetu käeliigutusega. Seejärele pööras näo ära.

„Ja mis sinuga, Ruts?“ pöördusin Kannuka poole.

„Olen jõledasti katki. Verd olen kaotanud palju. Üks on kindel — ega elulooma ei saa,“ sõnas ta kõlatult. „Võta mu asjad enese kätte. Saad ehk need kuidagi Krimmi mu vanemaile toimetada. Ei saa — hoi a enesele...“

Ja paarihetkelise vaikuse järele:

„Mis rongiülem ütles?“

„Oli tujust ära, kui kuulis sinust ja Sammelseinast. Mehi nagu nii vähe...“

„Tormasime ise kah otse peale. Pime juhus, et tabas ja muud ei midagi. Ja muud ei midagi...“

Viimast lauset kordas ta ükskõikse rahuga. „Lähen veidi vagunisse ja tulen natukese aja pärast tagasi,“ ütlesin.

Kannuka tõstis käe ja ulatas selle mulle, öeldes:

„Viska ennast, Jüri, pikali. Näid nii kurnatud nagu koer jooksuajal. Head ööd, söber. Ja kui ma vahepeal peaksin ka surema, siis tulen ka ilma sinuta toime.“

Tahtsin talle veel midagi öelda, kuid kahjutunne nõõris mu kõri.

Pöördusin Sammelseina poole. Poiss püüdis ennast püsti ajada.

„Härra kapten, tulge siiski tagasi,“ kähises poiss. „Kuid teistele poistele öelge, et pole viga...“

Lahkusin vagunist vaikselt. Liikuva rongi all tuksusid tumedalt rööbaste jätkukohad. Rong liikus tagasi. Mu kuulmine läks elavaks, vagunirattad nagu oleksid laulnud: surnud rongil — surnud rongil — surnud rongil... — surnud rongil...

Hetkeline värin käis läbi liikmeist. Vagunis valitses pime vaikus. Mehed olid kõverdunud magama.

*

Kui ma veerandtunni järele jälle läksin haavatud sõpru vaatama, siis leidsin ma mõlema palgeilt surmakahvatuse. Kinnisilmi lamasi nad oma asemel, olemuses rahu.

Koridoris suitsetas sanitar.

„Kuidas poistega on?“ küsisin.

„Ikka kehvasti. Koolipoisil oli tugev verejooks kopsust, jäi kohe vaikselt. Lipnik sai tugeva morfiumpipritsi. On kah juba nii — sinnapoole“, vastas sanitar.

Astusin vaikselt haavatute juurde ja mõttes ütlesin neile mõned lahkumissõnad. Katsusin Sammelseina kätt, sellest oli juba elu lahkunud. Kannuka käsi oli veel soe. Sober ja kauaegne lahingukaaslane avas veel silmad ja vaatas mulle suure soojusega otsa. Ma ei osanud talle muud öelda, kui:

„Jää nüüd ilusti magama...“

„Ah, Jüri,“ vastas ta nagu etteheitvalt. „Nii jääme kõik kord magama.“

Pikkamisi pöördus ta vasakule küljele, näoga seina poole ja jäi sellesse asendisse. Sineli ält tilkus põrandale kiiresti suur loik tumedat verd. Nõrgalt põlev lamp levitas petrooleumivõngu, millega segunes vere rasket ja imalat lõhna.

Vagunirattad korrutasid endises monotoonis: surnud rongil — surnud rongil — surnud rongil...

Ma kuulsin kõrvus Eroica leinamarsi helisid, takt ühtsuse rataste lauluga. Mustasilmne, tugevate tiibadega surmaingel lendas kahe hingega üle öiste lahinguväljade.

*

Eerik Lagevälja oli tähelepandavalt hea klaverimängija. Sattunud mõnda mõisa, oli ta esimeseks hooleks otsida üles klaver. Pani püüsi klaveri najale püsti, istus siis muusikariista taha ja alustas Chopini Suure poloneesiga. Sellele järgnes kaksikpolonees Polonia restituta ja Polonia divita, siis Fantasie impromptu ja lõppeks leinamarss.

Irboska all, kus meie rong pidas mitu ügedat duelli punaste soomusrongiga Vashina Gora lähedal ja selle kõrgete seljandike vahel, näitas poiss üles jultunud surmapõlgust. Vashina Gora seljandiku all asetses ka üks veski, mis ligemale tosin korda käis lahinguis käest kätte. Selles veskitalus oli ka klaver. Kui veski oli meie

valduses, käis Lagevälja seal oma kunstilisi impulsse rahuldamas. Läks aga elu ja olu veskis punaste tule tõttu kibedaks, siis oli Lagevälja ikka viimane lahkujate hulgas. Tal oli nii raske klaverist lahkuda. Mitmel korral pidas ta nõu, kuidas kallist muusikariista toimetada rongile. Kuid ta kaaslased leidsid selle toiminguga olevat äärmiselt väikese tähtsusega ja kahetsedes tuli Lageväljal sellest plaanist loobuda. Soomusrong pole tõepoolest mingi konservatoorium.

Teatavate ajavahemike tagant saatis „Ühistöö“ rongile kingituste pakke. Neis leidsid pesu, taskurätte, kindaid, sokke ja muidki tarbeid. Lagevälja oli kahel korral saanud paki, kuid kummalisel kombel ei saanud ta kummalgi korral kindaid.

„See lõhnab juba nõökimise järele“, tähendas ta kord. „Nad peaksid ju ometi teadma, et ma külmanud sõrmedega ei saa ju klaverit mängida.“

„Ega sa kinnastes ometigi klaverit mängi,“ tähendas keegi vastu.

„Seda muidugi mitte,“ vastas Lagevälja. „Kui aga juba kord kõigile saadetakse, siis peetagu ka mind meeles.“

Kuid ta ei vajanud tõepoolest kindaid.

Paar päeva hiljem granaadiplahvatus kiskus tal mõlemad käed otsast. Punaste kiire pealetungi tõttu leidis veel aset see traagiline lugu, et raskelt-haavatu Lagevälja jäi maha. Punased löödi tund aega hiljem küll tagasi, kuid Lageväljat enam ei leitud. Tihe vererada näitas, et ta oli roomanud rongi suunas. Poiss leiti päris raudteetammil lähedalt, vahest paarkümmend meetrit rongi peatuskohast. Seal oli ta jõud lõppenud. Ta toimetati väheste elumärkidega rongile. Siin tuli ta veel mõneks minutiks meelemärkusele ja kui ma läksin teda vaatama, tõstis ta verised käekõndid minu poole ja sõnas vaevaldaval: „Kindad — härra kapten...“

Sain aru, mida ta sellega tahtis öelda.

Siis sulges ta silmad ja paar pisarat valgus ta palgele. Ei ühtki oiet.

See pani meid kõiki sisemiselt nutma. See käristas meid nii, nagu oleks käristatud tugevaimat linast rüet.

Vapustav ja raske elamus.

*

Kui teised koolipoisid lahkusid rongilt, et linnas jälle koolipinke nühkida, siis andsin sedu nõu ka väikesele Reinole.

„Kus mul parem, härra kapten,“ vastas Reino. „Teistel on linnas isad ja emad — mul pole kedagi. Elasin linnus tädi juures ja meil polnud kummalgi süüa. Siin aga mul kõike.“

„Kui sa lähed tagasi linna, siis jääd pataljoni edasi, saad oma toiduportsjoni ja võid ka tädile viia,“ soovitasin Reinole.

„Kõnelete minuga nagu väikese lapsega, härra kapten. Aga kui teile ei meeldi, et ma siin olen, eks siis lähen,“ sõnas poiss nukralt. „Siin veel küllalt teisigi minivanuseid...“

„Kui vana sa siis oled?“

„No ikka oma kuusteist ära,“ vastas poiss iseteadvatult.

„Minugipärast,“ sõnasin. „Jää. Kuid mu jätan sind enese juurde.“

„Ja kui on lahingusseminek, siis on lahingusseminek?“ kauples Reino visalt edasi.

„Olgu.“

„Oleme rääkinud, härra kapten.“

Nii jäigi.

Meie sobisime teineteisega suurepäraselt. Ta vaikin vähenõudlikkus oli helluseni liigutatav. Kui teised tegid „soomust,“ vaatas väike Rihard pealt ja naeris. Harva juhtus seda, et ta enese jaoks midagi kõrvale pani. Kuid mulle näisid need vähenõudlikkuse põhjused peituvat hoopis mujal. See asjaolu, et ta oli minu „adjutant“, pani temas aluse salajas varjatud uhkusele ja eneseteadvusele, mis ei lubanud tal laskuda madalamale ohvitseri auväärilikkusest. Viimaks, ei tea, kuidas, saigi ta nimeks „kapral-adjutant.“ Aegamööda laiendas Rihard oma võimupiiri kõigi soomusrongil asuvate punaväelaste-vangide üle, kes täitsid ohvitseridel isiklike teenijate kohuseid. Ta tegi seda tüie enesestmõistetavusega. Punaväelased respektisid teda täielise teenijatuundega. Puhastasid ta inglise saapaiid samasuguse, vahest veel suurema hoolega kui ohvitseride omi.

Mulle ei jäetud kauaks seda röömu, et oleksin võinud näha ta alaliselt naeratavat nägu ja kuulda ta täismehelikus toonis jutustatud nalju. Rodenpoisi juama juures tabas teda landesveerlaste šrapnelli kild kõhtu. Ma haarasin poisi sülle ja hakkasin jooksuma rongi poole.

„Aega on, härra kapten. Ärge nii hirmsasti raputage — mul kukuvad soolikad seljast välja...“

Ka siin veel nali — väike „kapral-adjutant“...

Surm tuli kürest ja Rihard Reino läks temaga naeratades ühes, olles suutnud veel enne seda öelda mulle: „Mind ei leina keegi!“

See kõlas nagu mingi salajane röömuavaldus, nagu asuks inimene teekonnale, mille lõpppunktis ootavad teda suured röömud.

Viskasin sineli ta laibale ja ütlesin:

„Ma tänan sind, väike ja tubli sõjamees!“

Pole mõtet õilistada suremist, kuid surmas on siiski midagi suursugust ja suurt. Ja kümnekordselt enam on seda vägevust sangarsurmas. Kui meenub mulle mu nelja sõbra surm, tundub mulle, nagu kohiseks läbi universumi tuhandete sõjas hukkunud muusikameeste mängituna Beethoveni sangarsümfoonia, nagu tõuseksid miljonid lahinguväljade mullast, et vastamisi andestada enese tapjaile ja siis marssida lõpmatus rivis kõigi suurte kannatajate ja suurte tegude igavikku.“

Konstaabel Kaarel Kivirand oli äsja saabunud jaoskonda. Kuigi oli alles varane hommikutund, polnud konstaabli energilisel näol enam näha unejälgi. Otsustavalt ta avas portfelli, soris sellesse kuhjunud pabereis ja valmistas tööplaani. Nagu paberid näitasid, polnud see päevane töönorm just põialpoiss: terve virn tulumaksunõudeid ja muid makse, ning igasuguseid väiksemaid ja suuremaid õiendamisi.

Juba oli Kaarel Kivirand portfelli sulgemas ja jaoskonnast väljumast, kui prahvatas üks lahti ja tuppa tormas suurrätis keskealine naine. Kivirand tundis seda tüüpi: oli tema rajooni tülikaim tegelane. Alati oli sellel naisel midagi sekkdamist, norimist, kaebamist.

„Tere hommikust, tere hommikust, aulik konstaablihärra!“

„Tere, tere, mis asi teid siis nii vara minu juurde tõi?“

„Ah, et mis tõi, jumaluke, teie veel küsite, kas te siis minu näost juba ei näe, et on juhtunud midagi hirmsat!...“

Konstaabel Kivirand tundis naise lõputut jutuvadinat ja ütles järsult vahele:

„Palun tehke ruttu ja lühidalt, mul siin ootavad tähtsad tööasjad!“

„Noh, kas siis minu asjad ei olegi tähtsad? Jessakene, niisugune haavamine ja pole tähtis? Teate sellele poekaupmehele peab andma põõna. Kohe niisuguse, et mäletab... igavesti mäletab. Või tema tuleb teotama ausat naisterahvast...“

„Palun, mis ta siis ütles? Kui ta teid haavas, eks andke siis kohtusse!“

„Kohtusse? Noh niisugust asja ta kah ei öelnud. Küll mina seda värki tunnen, mis kohtu alla käib. Lihtsalt plameeris ära. Lähen mina hommikul poodi tooma, noh, teate isegi, piima, leiba ja nii, mis inimesel ikka vaja. Pood rahvast täis, plameerib, ütleb, et ei anna enam võlgu. Just ütleb, et ei anna enam võlgu, kuna mul vanad sotid alles klaarimata. Rahvas, teate lagistab ümber naerda. Nüüd, teate, lõksutavad ringi, et näe Rooste eidele ei anta võlgu, ei usaldata, nagu oleks mina ei-tea-mis viimane pasakaak...!“

„Nojah, ja mis te siis minu käest tahate, et käsen teile võlgu anda, või pean teie eest maksma poevõla?“ küsib konstaabel muiates.

„Kuidas, mis te peate tegema? Vaat' põona peate andma sellele kaupmehele, nii et ägiseb. Kas ei saa“ — eit laseb hääle sosinaks, „kas ei saa nii teha nagu poemes müüks viina, või lit-suks piimale vett sisse, või valekaalud või nii, noh, teate seda ise paremini, kuidas saaks mehe panna vangi... kohe eluks ajaks vangi!“

„Kas teate kindlasti, et kaupmees tegeleb niisuguste asjadega? Teete avalduse?“

„Ei, kus nüüd seda. Ega kuulnud ei ole küll, aga ehk annab sättida, te ju neid nõkse tunnete... võim käes ja kõik... Ja avaldust — ei — ärge seda tehke, kui saab teada, et mina susisin, siis ta mulle hoopis enam võlga ei anna!..“

Vaat' põona peate andma sellele kaupmehele...

„Noh, teate siin ei saa ma teid aidata. Makske võlg korralikult, küll siis saate ka edaspidi arve peale. See on kõik!“ ütleb Kivirand ja hakkab jutu lõpetamise märgiks sulgema portfelli.

„Siis teie arvates kaupmees võib mind kõige rahva ees plameerida ja mina ei saa temale midagi teha?“

„Praegusel hetkel küll mitte midagi muud, kui annan nõu, et tasute oma võla!“

„Seda ma arvasin jah, seda ma arvasin, et ega vaesel inimesel ei maksa õigust otsima tulla. Siin kõik käib ühe mütsi alla. Vaest inimest võib igäüks kas või jalaga lüüa, aga õigust — ära seda küsi!“... ja niimoodi porisedes eit hakkab suurrästi otsad kokku ja kaob ukse taha.

Ei saa veel konstaabel laua tagant tõustagi, kui jälle kostab koputus uksele.

Järgmine külaline on majaperemees Ants Sentik. Konstaabel tunneb tedagi. On mehel paar vana pehkinud majalogu, aga üürid kõrged nagu kullakurss, ning üüriks pole mehele kunagi küllalt head.

„Tere, tere,“ võtab konstaabel vastu mehe muheda „Tere hommikust!“ Mis siis täna kuulub?“

„Ah, et mis täna kuulub? Noh, pisike asi oli ikka kah, ega siis muidu poleks julgenud kons-

taablit tülitama tulla. Asi peab ikka olema, kui ametimeest otsitakse — kuidas siis muidu!..“

„Nojah, mis siis nimelt, teeme kiiresti. Mul siin muud tööd ootavad!“

„Just, just,“ on sellega nõus majaperemees. „Kuidas siis muidu, kui ikka kiiresti. Nojah, kuidas seda öelda... vat' ehk konstaablihärra teab öelda, kuidas ma sellest Kaljuvee kuramusest lahti saaks?“

„Mis siis on, ei maksa üüri või?“

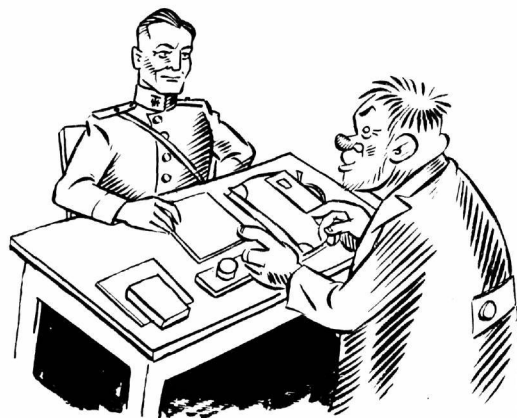
„Ei noh, üüri maksab punkti pealt, aga lapsed, need nigelikud söövad hinge seest!“

„Meie oleme kõik noored olnud ja meidki siis vallutas vahest vallatuspuhang. Oleme leplikud nende vastu, nagu seda meie vastu oldi.“

Majaperemees sügab lõuaotsa ja sõnab: „Ega neil lastel väga viga põlegi, aga näe, noh... vat' keegi nüüd lastega üüriks oma majas ei pea, kuidas siis minagi see kõige tobum olen... Ja vaat' kohtusse — kuidas seda ütelda — lehed siis jälle kirjutavad ja hurjutavad... seda ka ei tahaks. Võib-olla... eh... ehk konstaablihärra teab mõnda nõksu, kuidas seda asja sättida nii ilusasti, et kohe oleks plats puhas. Ja... egas' ma ka niisama taha tühjalt tülitada...“ siin Ants pilgutab kavalalt konstaablile silma.

„Kuulge, ärge minule niisugust juttu ajage!“ saab konstaabel pisut pahaseks. Kui asi puutub minu töösse, siis saab see tehtud, aga praegusel juhul pole minul siin midagi teha, niisugused asjad lähevad kohtu lahendamisele!“

„A... ah sedasi!“ venitab Sentik. „Seda ma mõtlesin kohe, et nüüd kõik ju majaperemeeste vastu, ega neil maksa kusagilt õigust otsima minna. Nemad ju need kõikse hullemad! Teine

Teie neid nõkse tunnete, et läheks asi puhtalt läbi...

võib su majas kõik teha, aga sina ära piiksatagi. Või teie ei taha mind aidata... ei tea kui õige komissarile pisut nimetaks...“ ja hakkab laualt mütsi ning hakkab lohisevate sammudega ukse poole minema.

Valga ja Tõrva politseiüksuste juubelpidustused

Valga ja Tõrva politseiüksuste 20. a. juubelpidustused toimusid 10. ja 11. veebr. Valgas. Juubelpidustused, milledest võttis osa ka politseidirektor J. Sooman, algasid 10. veebr. õhtul aktusega „Säde“ saalis. Tartu politsei-orkestri avamängu järele avas aktuse Valga Politseiametnike Kogu esimees kriminaalkomissar Sergei Kuresoo, millele järgnes kõne politseidirektor J. Soomanilt. Direktor Sooman tõi tervitusi siseministrilt ja andis oma kõnes kujuka ülevaate Eesti politsei arengust, märkides, et Eesti politsei on tõusnud paarikümne aasta kestel oma tasemelt ja organisatsioonilt esiritta teiste Euroopa riikide politseiorganisatsioonide peres, ning võitnud rahva seas lugupidamise ja tunnustuse.

Dir. Soomani aktusekõne lõppes hümniga. Seejärele ütlesid juubilarile tervitusi Valga maavanem V. Velter, linnapea T. Villa, Läti-Valga politseiülem Bredis, prokurör Kompus, K. L. Valga maleva pealik Kulbok, Valga sõjaväeringkonna ülem kol. Trossi, N. K. K. Valga ringkonna esinaine pr. Aaremäe, konsulid Uibopuu ja Hasmanis, Tartu-Valga abiprefekt M.

Aga sellega pole „abiotsijate“ järg lõppenud. Tuleb kõrvaltänava kojamees ja kaebab, et naabermaja ametivend loopinud nende aeda lund — mitu labida täit kohe ja kiuste, et temal oleks rohkem tööd.

Siis keegi mees tuleb ja nuiab konstaablilt, et see passiks pisut peale tema naist ajal, millal mees ise on tööl. Et temal on kuri kahtlus, et naine võtab hommikupoolle vastu külalisi.

Siis tuleb lahendada agulinaiste omavahelisi sõnelusi, paar pesupulga-vargust ja mitu muudki rasket „surmapattu.“

Ja lõppeks, kui aeg juba on jõudnud tugevasse pealelõunasse, taarub jaoskonda purjus mees ja nõuab, et konstaabel koostaks protokoili autojuhile.

„Mille eest siis?“ pärib konstaabel tülpinult.

„V... vaat' alla tahtis ajada, jumala-ees ko... kohe alla ja e... ei midagi muud. Kõ... kõnnin rahulikult kodu poole, aga tema tahab alla ajada, o... otse ke... keset tänavat tahab kupatada otsa...“

„Mis selle auto number oli?“

„Nu... number? mitte ei näinud. Kohe oli niisugune virvendav teisel, e... ei hakand silma. Aga...“ ja mees tahab haarata konstaablilt käe alt kinni, „aga lä... lähme otsime üles, siin linnas ta peab ku... kusagil olema. Kü... küll me ta kätte saame...“

Hämaridub juba, kui konstaablilt õnnestub mehest lahti saada. Nüüd ruttu koju sööma ja siis õhtul rajooni tööle, teisiti ei tule omadega välja.

Laas ja Valga seltskonna nimel dr. Müllerson. Tervitustis tõsteti esile politsei korrektset ja abivalmis käitlemist rahvaga, millega mehe politseipere on võitnud kõigi usalduse. Rohkesti oli tulnud ka telegraafilisi tervitusi.

Aktusele, mida kaunistasid Tartu politsei-orkestri ja Valga Meestelaulu Seltsi ettekanded, järgnes õhtul koosviibimine K. L. Valga Maleva saalis, millest osa võttis ligemale 300 inimest.

11. veebr. õhtul jätkusid juubelpidustused rahvapeoga „Säde“ saalis, mis kujunes lõbusaks ja tujuküllaseks. Rahvapeol esinesid kontsertosas „Vanemuise“ solist prl. Maasik ja viiulikunstnik R. Peenemaa, kellede ettekanded võeti vastu sooja aplausiga ja lisapalade nõudmisega.

Allpool mõni sõna Valga politseiüksuste kuju- ja meenemise-est.

Eesti politsei moodustati Valgas, nagu meil mujalgi, miilitsa nime all. Esimeseks miilitsa-ülemaks Valga linnas oli Hans Sims, kes sellele kohale valiti 10. veebr. 1919. a., milline päev loetaksegi Valga politsei asutamispäevaks. 14. märtsil 1919. a. asutati Valga maakonna miilits, nimetusega „Valga linna ja maakonna miilitsavalitsus“. Miilitsaülemaks sai Valga linna miilitsaülem Hans Sims. Valga linna ja maakonna miilitsavalitsusele allus Valga linn ja maakond, viimane küll mitte praegusis piires. Valga ja Tõrva politseijaoskonna praegused tegevuspiirkonnad kujundati 1921. a. maikuu, millal määrati kindlaks Valga maakonna uued piirid. Maakonna piiride laiendamiseks Viljandimaalt juurdetulnud Tõrva politseijaoskond nimetati Valga maakonna 2. politseijaoskonnaks ning Tartu- ja Võrumaa osadest juurdetulnud piirkonnast moodustati 1. jaoskond. Valga linn allus vahetult Valga maakonna politseiülemale, kuna linnas ei olnud eraldi jaoskonda.

Esimene Valga maakonna politseiülem ja politsei organiseerija H. Sims lahkus sellelt kohalt pensionile mineku tõttu 1. nov. 1924. a. Uueks politseiülemaks k. t. sai politseiülem abi Rudolf Sabbe, kes sellel kohal töötas ainult 10. 12. 24. Uueks politseiülemaks määrati senine Petseri poliitilise politsei komissar Albert Ojasson. 5. veebr. 1925. a. määrati politseiülemaks res.-kpt. Peeter Kraav. Politseiasutuste reformiga moodustati 20. veebr. 1926. a. Valga senise politseiülemasutuse resp. abiprefektuuri asemele Valga politsei jaoskond alluvusega Tartu-Valga prefektuurile ja määrati politseikomissariks Johannes Gnadenreich. 1. apr. 1927. a. määrati komissar J. Gnadenreich Petseri abiprefektiks ja uueks Valga jsk. komissariks Tallinna 6. jsk. komissar Peeter Grünberg (Haljaste), kes töötas sel kohal üle 9 aasta. Tema pensionile mineku puhul 1. juun. 1936. a. määrati uueks Valga jsk. politseikomissariks Ed. Kaljuver, kes sel kohal töötab praegugi.

Valga kriminaalpolitsei osakond asutati 15. jaan. 1920. a. esimese kriminaalpolitsei ülema Gerhard Kastani juhatusel. Hiljem on Valga kriminaalkomissarideks olnud Nikolai Pääbo 1920—1928, Richard Koch 1928—1929,

Vold. Hõbe

Johan Ilves

Gustav Kuusik

Oskar Luik

Meie juubilare

Valga jaoskonna politseiabikomissar Voldemar Hõbe kolmekordne juubel.

20 aastat politseiteenistust, 25 a. riigi- ja omavalitsuse teenistust ja 45 a. sünnipäev.

Voldemar Hõbe sündis 15. veebr. 1894. a. Erastvere vallas Võrumaal vallasekretäri pojana. Hariduse omandas ta Kanepi kihelkonna- ja Võru linnakoolis, mille lõpetas 1912. a. kevadel.

1. juunil 1912. a. astus teenistusse Võrumaa 2. jaosk. talurahva asjade komissari kantsleisse kants.-ametnikuna. 1. aug. 1912. a. lähetati ta Vana-Roosa valla- ja kohtukirjutaja kohuste täitmisele ning sama aasta sügisel valiti tähendatud kohale. 1917. a. täitis Vana-Roosas ühtlasi ka valla tootluskomitee esimehe ja van. militsionääri kohuseid, kus omandaski esimesi kogemusi politseiteenistuse alal. 1. okt. 1917. a. kutsuti ta Võru maakonna tootluskomitee teenistusse asjaajajana, kus töötas kuni Saksa okupatsioonini. Saksa okupatsiooniajal teotse Sarus vallasekretärina ja Vana-Roosas politseinikuna. Võru linna vabastamisel enamlasit saabus ühes Eesti vägedega Võru ja kutsuti Võru maakonna miilitsavalitsuse teenistusse. Algul töötas asjaajajana, siis sekretärina ja viimaks miilitsaülema abina. Omab suuri teeneid Võru maakonna politsei korraldamisel ja organiseerimisel ühes kadunud end. Võru maak.

Robert Hiidma 1929, Konstantin Kirsimägi (praegune politsei abidirektor) 1929—1933 ja Sergei Kuresoo 1933 kuni käesoleva ajani. Valga kriminaalpolitsei töö kujukamaks esiletõstmiseks olgu tähendatud, et ajavahemikul 1931—1939 on jälitatud 5740 süütegu, millede läbi tekitatud kahjusumma on kokku kr. 1.085.098,25. Nende süütegude selgitamisel on üle kuulatud 34.183 isikut ja vahistatud 1133 isikut. Need küllaltki aukartust äratavad arvud olgu väikeseks statistikaks Valga kriminaalpolitsei tegevusest.

Kohapealseid ja olukordadest tingitud raskesti, mis on iseloomustavad olnud meie politseiorganisatsiooni kujunemis- ja organiseerimiseaegadele, on tulnud üle elada ka Valga politseiüksusel. Neist kõigest on üle saadud ja praegu kuuluvad Valga politseiüksused üheväärseina ja teovõimsaina meie politseiüksuste ühtlasele perre.

politseiülema R. Simmiga. 1. sept. 1919. a. politseijaoskondade loomisel määrati ta Antsla jaoskonnaülemaks. Antslast kutsuti tagasi Võru maakonna politseiülema abi kohale. 1923. a. asus Leevi jaosk. ülemaks. Hiljem töötas Rāpina ja Põlva jaosk. komissarina, 1934. a. määrati Võru jaosk. pol. abikomissariks ja 1936. a. 1. sept. Valga jaosk. pol.-abikomissariks.

Kõikjal, kus V. Hõbe teenis, lõi ta tõhusalt kaasa ka majanduslikus ja seltskondlikus elus. Nii oli ta Leevi Majandusühisuse esimeheks 9 a., Leevi tuletõrje asutaja ja esimees, Põlva tuletõrjes esimees ja kaitseliidu malevkonna pealiku abi, Võru linna tuletõrjes, Võru ja Valga Politsei-ametn. Kogu juhatuses, Valga õhukaitse ühingu juhatuses jne.

Juubilar oma siira, heatahtliku vastutuleliku iseloomuga on võitnud poolehoidu kaasteenijate hulgas ja laialdases sõprade ringis, kes kõik teda sel tunnustustväärival tähtpäeval südamlikult õnnitlevad ja soovivad palju kauneid aastaid tulevikus.

Assistent Johan Ilves 20 a. politseis.

6. veebruaril s. a. möödus 55. aastapostist Tartu kriminaalpolitsei assistent Johan Ilves.

J. Ilves kuulub nende politseiveteraanide hulka, kes oma politseilist tegevust alustas meie iseseisvuse ajal ja vahetpidamatult on teeninud Tartu politseis. Võõra võimu ajal pidi ta väljaspool kodumaad viibima, kust ka maailmasõtta kutsuti. Vabanenud Vene sõjaväest, siirdus ta kodumaale, kus astus isamaa vabastajate ridadesse. Vabadussõja lõppedes astus ta korravaivurite ridadesse.

Kaasametnike hulgas on Johan Ilves tuntud korraliku ja vastutuleliku ametnikuna ning kaasteenijad soovivad talle pikka iga ja rahulikku edasitõttamist oma kutsealal ning kogutud kogemuste rakendamisel kodanike julgeoleku ja heakorra kaitseks.

G. Kuusik 20 a. politseiteenistuses.

17. veebr. s. a. täitus Timo rajooni konstaabli Gustav Kuusikul 20 a. teenistust Eesti politseis.

G. Kuusik sündis 22. märtsil 1897. a. Võrumaal Mooste vallas Kuusiku talus. Hariduse sai ta Rāpina kihelkonnakoolis ja erihariduse teenistuse alal rajooniülemate kursusel Politseikoolis.

17. veebr. 1919. a. asus ta Mooste valla van. militsionäärriks, kust ümberpaigutuste tõttu teenis

konstaablina Uue-Antsla, Veriora ja 1935. a. saadik Timo rajoonis, Leevil.

Juubilar teenis Vene väes kaardiväe Ismailovi polgus 1916.—1918. aastani, edasi 10. mereväe polgus ja Eesti väeosade formeerimisel 2. Tartu tagavarapataljoni kantseleis.

Ka seltskonna tegevusest Kuusik võtab osa, olles Isamaaliidu Leevi osakonna esimeheks. Pindi valla Vab. Tuletõrjehingu näitejuhiks ja Noorkotkaste Leevi rühma vanakotkaks.

Kuusik on abielus ja kahe lapse isa.

Kordnik Ralf Paris 10 aastat politseiteenistuses.

18. veebr. s. a. täitus Tartu 3. politseijaoskonna kordnikul Ralf Parisel 10 aastat politseiteenistust.

R. Paris sündis 22. jaan. 1909. a. Mäo vallas Järvamaal. Üldhariduse omandas Paide Ühisgümnaasiumis ja Tartu linna Öhtu-ühisgümnaasiumis, lõpetades viimase 1936. a. Samal aastal astus Tartu Ülikooli õpinguid jätkama õigusteaduskonnas.

18. veebr. 1929. a. astus Politseikooli alamasse klassi, mille lõpetamisel 20. juun. 1929. a. määrati kordnikuks Tallinna 2. politseijaoskonda, kust siirdus Raudteepolitsei teenistusse. 1937. a. teenib juubilar Tartu 3. politseijaoskonnas.

18. juunil m. a. lõpetas R. Paris Politseikooli kõrgema klassi kursuse eksternina.

Juubilar võtab osa ka kaitseliidu tegevusest.

O. Luik 20 a. politseiteenistuses.

28. jaanuaril s. a. pühitses Tartu 1. polijaoskonna v.-kordnik Oskar Luik oma 50 a. sünnipäeva. Samuti on tal täitunud 20 aastat politseiteenistust ja võib tagasi vaadata 10-aastasele sporditegevusele.

V.-kordnik O. Luik sündis 28. jaanuaril 1889. a. Krüüdneri vallas põllupidaja pojana. 1910. a. astus juubilar Vene sõjaväkke, kust vabanes 1914. a. kevadel. Maailmasõja puhkemisel võttis ta osa sõjategevusest, 1915. a. 28. märtsil langes ta Saksamaale sõjavangi. Kodumaale siirdumisel astus 1918. a. 11. detsembril Tartu 1. pol.-jaoskonna teenistusse. 1924. a. määrati juubilar sama jaoskonna vanem-kordnikuks, millisel kohal teenib tänini.

Hinnates juubilari teeneid, annetati temale kaitseliidu keskjuhatuselt 1936. a. 24. veebruaril Kaitseliidu III kl. Valgerist.

Juubilar on tuntud väsimatu ja kohusetruu töömehena ning tahteküllase tegevsporlasena, olles veel tugevaks vastaseks noortele.

Asjaajaja A. Saarva 20 aastat politseis.

13. veebr. s. a. täitus Kuressaare politseijaoskonna asjaajajal Akilina Saarval 20 aastat politseiteenistust.

A. Saarva sündis 13. jaan. 1901. a. Saaremaal Maasi v. kösterkooliõpetaja tütrana. Hariduse omandas Kuressaare 7-kl. tütarlaste gümnaasiumis, kus pidi katkestama õppimise okupatsiooni tõttu kooli lõppklassis. Pärast okupatsiooni astus 13. veebr. 1919. a. teenistusse Saaremaa Miihitsavalitsuse kantseleisse noor.-kirjutajana. Lühikese aja kestel tegi läbi kõik tolleaegsed kantseleiametniku ametiametid ja 1925. a. nimetati Kuressaare politseijaoskonna asjaajajaks, millisel kohal teenib praegugi.

Ametialal on asjaajaja A. Saarva tähelepanelik, kohusetruu ja suure töövoimega ametnik, eraelus tasakaalukas, vastutulelik ja sõbralik inimene, kes

suure hoole ja armastusega on pühendunud oma perekonnale, ühes abikaasaga aga eriti väikese Endeli ja Juta kasvatamisele.

Parimad õnnitlused juubilarile suurel töö-tähtpäeval!

Kordnik Oskar Roosalu 10 aastat politseiteenistuses.

18. veebruaril s. a. täitus 10 aastat politseiteenistust kordnik Oskar Roosalul.

O. Roosalu sündis 24. aprillil 1904. a. Rõngu vallas taluomaniku pojana. Hariduse omandas sama valla kõrgems algkoolis. Sõjaväeteenistusse astus vabatahtlikuna 1924. a. 18. veebruaril 1929. a. astus Politseikooli alamasse klassi, mille lõpetamisel 28. juunil samal aastal määrati teenistusse Valga politseijaoskonda ja hiljem paigutati ümber oma palvel Tartu 3. politseijaoskonda, kus teenib senini.

Oma kutsetöö kõrval võtab ta osa kaitseliidu tegevusest, kuuludes Tartu Maleva V. V. malevkonda. Kaitseliidu tegevust on hinnatud 3. klassi Valgeristi annetamisega.

Kaasteenijad soovivad juubilarile õnne edaspidises töös.

Allkonstaabel A. Jakobson pensionile

15. veebruarist s. a. lahkus politseiteenistusest Tallinna Politsei Arestimaja allkonstaabel Aado Jakobson.

A. Jakobson on üks haruldasi politseiametnikke, kes alates 16. sept. 1922. a. on vahetpidamatult üle kuueteistkümne aasta teeninud arestimajas. Teenistus arestimajas on raske ja närvesööv, kuna tuleb töötada joobnute alalise lärmamise ja määratsemise juures, mis sageli kestab ööd läbi. Säärane olukord nõuab raudset tervist ja eriti tugevaid närve, et vastu pidada nii palju aastaid, nagu seda on suutnud allkonstaabel A. Jakobson.

Oma teenistusaja kestel on Jakobson kohusetruu ametnikuna täitnud oma ülesandeid hoolasti, eeskujulikult ja heasüdamlikult nii käitlemises kaasametnikega kui ka kodanikega, kellega teenistuse alal on alaliselt kokkupuutumist.

Soovime, et A. Jakobson, asudes rahulikku eraellu, võiks parandada oma tervist, mis takistas tema teenistuse jätkamist, ning siis rahuldustundega ja muretuses mööda saata oma elupäevi.

Leipzigi kevadmess

5.—13. märtsini.

Maailmakuulus Leipzigi kevadmess korraldatakse 5.—13. märtsini käesoleval aastal. 23 messihoones toimub muustrimes ning 20 hiigelsaalis, mis asuvad näitusplatsil „Völkerschlacht“ mälestussamba juures, suur tehniline ja ehitusmess. Muustrimes kestab 5.—10. märtsini ning suur tehniline mess 5.—13. märtsini. Läänud aasta kevadmessil esines ümmarguselt 10.000 väljapanijat 32 riigist ning messi külastas 304.000 isikut, sealjuures 35.000 kaupmeest välismailt.

Võistlejaid patrullsuusatamisel

Suusatamisvõistlused Tallinna politseis

30. jaan., 1. ja 4. veebr. s. a. korraldas Tallinna Politseiametnike Kogu Spordisektsioon Nõmme Mustamäel Tallinna-Harju õpperingkonna politseiametnikele võistlused suusatamises. Kavas olid: politseiüksuste vaheline võistlus 10 km patrullsuusatamises, 11 ja 30 km üksiksuusatamine „A“, „B“ ja „vanade“ (üle 35 a.) klassile.

Võistlusist osavõtjaid oli üle poolesaja politseisportlase. Tall. Politseiametnike Kogu Spordisektsiooni poolt oli välja pandud rida üksikauhindu ja Politseiametnike Keskkogu poolt rändauhind 10 km patrullsuusatamise võitjale. Võistlusrada oli valitud erakordselt raske. Rajal oli kümnekond tõusu ja langust, mis nõudsid võistlejailt täit suusatamisoskust ja vastupidavust. Vaatamata raskele ilmastiku-, raja- ja lumeoludele, saavutati võistlusil võrdlemisi häid tulemusi.

10 km patrullsuusatamise võitis prefekti kantselei meeskond, koosseisus: allkonstaabel A. Hütt, v.-kordn. A. Hütt, kordnikud V. Sä-

rak, E. Aruvald ja Vaigur, nettoajaga 50 m. 50 sek., võites teiskordselt Politseiametnike Keskkogu rändauhinna.

Võistlusi oli tulnud jälgima rohkearvuline pealtvaatajaskond kaasametnikke, eesotsas võistlusist osavõtivate üksuste juhtidega.

TEHNILISI TULEMUSI.

- 1) 10 km patrullsuusatamises, ühes laskmisega:

I Prefekti kantselei meeskond, koosseisus: allkonst. A. Hütt, v.-kordn. A. Hütt, kordnikud V. Säarak, E. Aruvald ja Vaigur. Aeg — 50 m 50 sek (56 m 20 — 5 m 30 sek).

II Ratsareservi meeskond, koosseisus: allk. Kivimägi, kordnikud: Aidla, Kaljuste, Känd ja Raag. Aeg — 51 m. 42 sek. (57 m. 42 sek. — 6 m.).

III Politsei 4. jaosk. meeskond, koosseisus: konstaabel V. Püss, konstaabel Nurklik, kordnikud — Helk, Kõlu ja Prodel. Aeg — 53 m. 57 sek. (58 m. 57 sek. — 5 m.).

- 2) 11 km suusatamine A klassile.

I kordnik Säarak, V. — pref. kants., aeg — 48 m. 15 sek., II konstaabel Tarto, J. — Raasiku jsk., aeg — 48 m. 27 sek., III kordnik Tarto, E. — 5. pol.-jsk., aeg — 50 m. 01 sek., IV v.-kordn. Hütt, A. — Tehniline jsk, aeg — 55 m. 12 sek., V kordnik Suuk, E. — Nõmme jsk., aeg — 56 m. 16 s., VI kordnik Aruvald, E. — Pref. kants., aeg — 56 m. 46 s., VII kordnik Põldmaa, R. — Nõmme jsk., aeg — 59 m. 56 s.

- 3) 11 km suusatamine „B“ klassile.

I kordnik Kaljuste, E. — Reserv, aeg 58 m. 05 s., II kordnik Aidla, V. — Reserv, aeg 58 m. 14 s., III kordn. Traks, R. — 2. jsk. aeg 61 m. 03 s., IV kordn. Sarnit, E. — 2. jsk., aeg 61 m. 46 s., V kordn. Raag, A. — Reserv, aeg 63 m. 02 s., VI konst. Nurklik, J. — 4. jsk., aeg 63 m. 22 s., VII kordn. Prodel, H. — 4 jsk., aeg 67 m. 05 sek.

Patrullsuusatajad lasketoimingul

Suusatamisvõistlusi Narva politseis

Narva Politseiametnike Kogu Spordisektsioon korraldas Kogu liikmeile 2. veebr. s. a. Narvas 10 km suusatamisvõistluse ja 8. veebr. s. a. N.-Jõesuus 10 km patrullsuusatamise võistluse, mis olid ühtlasi katsevõistluseks politsei üleriiklikele suusatamise esivõistlusile saadeta-va Narva politsei suusameeskonna koostamiseks.

Võistluse algus ja lõpp oli prefektuuri ees. Võistlusmaa oli valitud üle Narva linna karjamaa, üle Pähklamäe Pritska männikusse ja sealt tagasi. Lumeolud olid võistluseks head, mistõttu saavutati ka paremaid tagajärgi kui eelmisel aastail.

10 km suusatamises oli individuaalselt võistluse parim möödunud aasta võitja kordnik Al-der Nummeste, aeg 41,53 min., 2) allkonstaabel Al-der Kivisto, aeg 42,23 min., 3) v.-kordnik Vladimir Ahas, aeg 47,58 min.

8. veebr. s. a. korraldati N.-Jõesuus 10 km patrullsuusatamise võistlus ühes laskmisega N.-Jõesuu metsas asuval laskerajal, kus lumeolud olid võrdlemisi head, kuna Narvas ja selle ümbruses maastikul oli lumi sulanud. Võistlusel saavutati rahuldavaid tagajärgi ja individuaalselt oli 10 km patrullsuusatamise võistluse parim allkonstaabel Al-der Kivisto, kelle lasketabamuste ajaedu andis lõpliku aja 50,29 min., teiseks tuli kordnik Al-der Nurmeste, aeg 54,28 min., ja 3) v.-kordnik Vladimir Ahas, aeg 58,48 min.

5. veebr. s. a. korraldati traditsiooniline kaitseorganisatsioonide vaheline teatesuusatamine Narva-N.-Jõesuu-Narva, millest võttis osa ka Narva politsei suusameeskond, olles sunnitud alistuma Piirivalve Narva jsk. ja kaitseliidu Narva maleva suusameeskondadele, kellele ridades võistlesid kuulsused, nagu V. Kaaristo, E. Pransa, T. Krassikov j. t. Teatesuusatamise võitis Piirivalve Narva jaoskonna meeskond, koosseisus E. Pransa, P. Munak, P. Vali ja V. Kaaristo. Piirivalve meeskonnale kindlustas võidu V. Kaaristo, kes lõi Kaitse-

Suusatajad lähtel

liidu meeskonna viimases vahetuses T. Krassikovi, kuna kogu aja juhtis võistlust Kaitse- liidu meeskond. Teatesuusatamisele oli välja pandud Narva linnapea nimeline rändauhind, mille võitis Piirivalve Narva jaoskonna meeskond teiskordselt, s. o. sama meeskond, kes võitis käesoleval aastal Tallinn-Valkla-Tallinn teatesuusatamise võistluse. Narva politsei suusameeskonda kuulusid: allkonst. A. Kivisto, v.-kordnik V. Ahas, v.-kordnik J. Villo ja kordnik A. Nurmeste.

Suusatamisvõistlustist Haapsalus

4. veebr. s. a. korraldas Haapsalu Politseiametnike Kogu Lääne-Saare prefektuuri politseiuksuste vahelise 10 km patrullsuusatamisvõistluse Politseiametnike Keskkogu poolt väljapandud rändauhinnale. Peetud võistlus oli ühtlasi valikvõistluseks eelolevaile üleriiklikele politsei suusatamisvõistlusile. Võistlus peeti Haapsalus ja laskmine sündis Troi laskerajal. Võistlusest võttis osa kolm üksust — Haapsalu, Kuressaare ja Märjamaa politseijaoskonna meeskonnad, igaüks 3-liikmelises koosseisus. Ilm oli võistluseks ilus, kuid päeval areneva sula tõttu eriti raske. Aeg seetõttu ei tulnud hea, kuigi kahe esimese meeskonna vahel võistlus oli pinev. Võitis võistluse ja väljapandud rändauhinna esmakordselt Kuressaare politseijaoskonna meeskond, koosseisus: konstaabel A. Kask, konstaabel M. Kitt ja kordnik N. Kitt, aeg 60 m. 25 sek. Teiseks jäi Haapsalu politseijaoskonna meeskond 5-sek. ajavahega, aeg seega 60 m. 30 sek., ja kolmandaks Märjamaa politseijaoskonna meeskond. Pärast võistlust anti üle võitjale meeskonnale rändauhind ja igale võiduka meeskonna liikmele mälestusese.

4) 11 km suusatamine „vanade“ klassile:

I allkonstaabel Hütt, A. — Pref. kants., aeg 64 m. 11 s., II allkonstaabel Kivimägi, J. — Reserv, aeg 70 m. 06 s.

5) 30 km suusatamine „A“ klassile:

I konstaabel Tarto, J. — Raasiku jsk., aeg 2 t. 15 m. 09 s., II kordnik Tarto, E. — 5. jaosk., aeg 2 t. 21 m. 57 s., III kordn. Särak, V. — Pref. kants., aeg 2 t. 29 m. 42 s., IV kordn. Suuk, E. — Nõmme jsk., aeg 2 t. 35 m. 06 s., V v.-kordn. Hütt, A. — Tehniline jsk., aeg 2 t. 40 m. 17 s.

6) 30 km suusatamine „B“ klassile.

I kordnik Aidla, V. — Reserv, aeg 2 t. 41 m. 08 sek., II kordn. Kaljuste, E. — Reserv, aeg 2 t. 42 m. 13 s., III allkonst Hütt, A. — Pref. kants., aeg 2 t. 55 m. 45 s., IV kordn. Traks, R. — 2. jaosk., aeg 2 t. 58 m. 52 s., V konstaabel Nurklik, J. — 4. jaosk., aeg 3 t. 09 m. 50 sek.

Tallinna politsei võistleb välkmales

Tallinna Politseiametnike Kogu Üldharidusliku Sektsiooni poolt korraldatakse talvekuudel viis male kuuvälkturniiri.

Võistlusel arvatakse võitjaks see, kes omab viiest turniirist parima saavutise.

Võistlusist on peetud det.- ja jaanuarikuu turniir.

Esimene turniir 6 osavõtjaga andis võitjaks asjaajaja E. Martma, Nõmme pol.-jsk., 5 punkti (100%), 2) kord. A. Helisalu, Sad.

pol.-jšk., 4 p. 3) v.-ag. E. Tamar, pol. pol., 3 p., 4) konst. P. Okk, 2. pol.-jšk., 2 p. jne.

Teine turniir 17 osavõtjaga andis võitjaks: 1. ja 2. konst. E. Siirma, 2. pol.-jšk., ja E. Martma 14 punkti. 3) A. Helisalu 13 p., 4., 5., 6. konst. A. Pausk, 2. pol.-jšk., assist. N. Radiko, krim-pol. ja konst. P. Okk 12 p., 7) v.-ag. E. Tamar, 10½ p., 8) v.-kord. R. Talve, 2. pol.-jšk., 7 p. 9) konst. A. Puppert, 3. pol.-jšk., 6½ p. jne.

Politsei 9 paremat välkmaletajat saavad mälestusesemed.

Kogu male kuuvälkturniiride juhiks on Sadama jšk. kordn. Aldur Helisalu.

Muudeti ja tühistati sundmäärusi

Riigi Teatajas nr. 6 käesolevast aastast on avaldatud Sõjavägede Ülemjuhataja määrus, millega on muudetud Sõjavägede Ülemjuhataja sundmääruse nr. 17 (RT 1934, 75, 634) § 5 ja tühistatud Siseministri sundmäärused nr. 02596 (RT 1921, 44), nr. 6 (RT 1925, 33/34) ja nr. 9 (RT 1925, 77/78).

Sõjavägede Ülemjuhataja sundmääruse nr 17 § 5 muutmiseks on antud sama sundmääruse § 1 ja 4 tähendatud lubade (ainelist kasu mitte-taotlevate ühingute, seltside ja nende liitude asutamise ning perioodiliste trükitoodete väljaandmise load) andmine Sisekaitseülema võimkonda.

Tühistatud sundmäärused olid vananenud ja seaduste või teiste sundmääruste eeskirjade tõttu muutunud juba tühiseiks. Neist sundmäärus nr. 02696 sisaldas eeskirju sõjariistade ja laskemoona ära korjamise kohta, nr. 6 — julgeoleku kindlustamise kohta Kopli poolsaarel ja nr. 9 — kinolintide ettekandmise ja väljaveo kohta.

Alalised häälekõvendajad Praha tänavaile.

Tšehhoslovakkia pealinnas Prahas kaaluvad julgeoleku-asutused huvitavat kava, varustada kõik tähtsamad linnatänavad häälekõvendajate võrguga häire ja teadete edasiandmiseks. Sookolite-kongressi ajaks seati häälekõvendajad üles selleks, et nende abil juhtida suurte rahvamasside ja sõidukite liiklemist. Liiklemise juhtimine häälekõvendajate kaudu andis nii häid tulemusi, et kerkis mõte, jätta häälekõvendajate-võrk alaliseks kohale, et oleks võimalik elanikke alarmeerida õhukallaletungide puhul, neile anda vajalisi juhiseid jne. Kesksest saatemikrofonist võib kogu linna häälekõvendajate kaudu anda edasi kas suulisi teateid või häiresignaale.

Tšehhoslovakkia Telegrafia vabrikus valmistatud valjuhääldajad võivad aastateks jääda ilmastikumõjude alla, neid ei kahjusta ega takis-

ta nende korrapärast töötamist vihm ega lumi, kuna nende metallmembraanid ja magnetite mähised on impregneeritud.

Praha algatusest on huvitatud ka teised Tšehhoslovakkia linnad, sest kuigi sõjaohu sekkord näib olevat möödunud, peetakse valjuhääldajate võrku vajaliseks mitte ainult julgeolekuks ettevalmistamiseks, vaid paljudel juhtumel, nagu suuremate pidustuste, ulatuslikemate õnnetusjuhtumite jne. puhul.

Määratud autasusid ja avaldatud kiitusi.

Politseiametnike Keskkoogu on „Politseilehe“ väljaandmisel ja toimetamisel seadnud eesmärgiks oma ajakirja kaudu kaasa mõjuda selleks, et rahvas süveneks arusaamine politsei tööst. Selle taotlemisel on olulise tähtsusega, et „Politseilehe“ lugejaks oleksid võimalikult laiemad ringkonnad ka väljastpoolt politseiperet. Sellele kaasa aidates on paljud politseiametnikud osutanud erilist püüdlikkust ja hoolet „Politseilehe“ leviku töstmisel. Politseidirektori käskkirjaga 11. veebr. s. a. nr. 49 on neile ametnikele sel alal ülesnäidatud erilise hoolsuse ja püüdlikkuse eest määratud rahalist autasut Politseiametnike Keskkoogu poolt politseidirektori korraldusse antud summadest järgmiselt:

Tallinna-Harju prefektuurist: politseiabikomissar August Kahvile kr. 40.—, konstaabel Pärtel Ehasalu'le kr. 20.—, konstaabel Julius Maandile kr. 20.—;

Viljandi-Pärnu prefektuurist: konstaabel Karl Amorile kr. 35.—, konstaabel Jaan Niidule kr. 25.—;

Lääne-Saare prefektuurist: politseikomissar Handu Karile kr. 25.—;

Narva prefektuurist: konstaabel Ernst Raudsepp'ale kr. 30.—;

Raudteede prefektuurist: konstaabel Eduard Hõlpus'ele kr. 35.—;

Rakvere kriminaalpolitseist: assistent Johannes Kalvet'ile kr. 30.—;

Haapsalu kriminaalpolitseist: van-assistent Otto Heinlaide'ile kr. 20.—;

Poliitilisest politseist: vanem-assistent Johan Mägi'le kr. 20.—.

Sama käskkirjaga on teenistuse nimel avaldatud kiitust politseiorganisatsioonile ülesnäidatud hoolsuse ja püüdlikkuse eest:

Tallinna-Harju prefektuurist: pol.-komissar Aleksander Randveer'ele, pol.-komissar Mihkel Pikk'ile, pol.-komissar Ernst Jaansoo'le, konstaabl. Alfred Epold'ile, Aleksander Leiste'le, Johannes Nõmm'ele, allkonstaabel Rudolf Täheste'le;

Tartu-Valga prefektuurist: konstaabel Johannes Kaur'ile;

Viljandi-Pärnu prefektuurist: konstaabl. Artur Pärn'ale ja Juhan Tamm'ele, Kristjan Sillaste'le;

Narva prefektuurist: pol.-komissar August Mägiste'le, konstaabl. Roland Haavala'id'ile, Aleksander Pent'ile, Hugo Kukke'le ja August Rand'ile, sekretär Johan Laiuks'ile, kordnik August Raudsepp'ale;

Lääne-Saare prefektuurist: konstaabl. August Hänni'le, Johannes Aksalu'le, Aleksander Nõukas'ele ja Ed. Mursal'ile, p.-kom. August Kurg'ile, konstaabel Johan-Paul Ojala'le;

Tallinna-Harju kriminaalpolitseist: assist. Erich Tooming'ile;

Pärnu kriminaalpolitseist: assistent Hans Väljaots'ale;;

Võru kriminaalpolitseist: assistent Voldemar Kivimäe'le;

Haapsalu kriminaalpolitseist: assistent August Naglas'ele;

poliitilisest politseist: assistent Johannes Tüüts'ile ja vanem-assistent Rudolf Uus'ile.

Tunnustatakse maksvusetuks:

Julius Juhani p. Kirs'i sõjav. vabastamise tunnistus nr. 1362, v. a. s-l. „Lennuki“ komandöriil 6. detsembril 1926. a. (37717)

Küsimusi ja vastuseid

E. O. Küsimus 1. Jaoskonna politseikomissar (Tallinnas) saab Tööstusliku töö seaduse § 372 p. 1—4 ettenähtud ettevõtte juhatajalt sama seaduse § 407 1. lõike põhjal teadaande õnnetusjuhtumite üle. Missuguseiks toiminguiks kohustab see teadaanne politseikomissari?

Vastus 1. Politsei ülesanded sel juhtumil, kui talle esitatakse Tööstusliku töö seaduse § 407 (RT 1934, 104, 817) põhjal sama seaduse § 372 (RT 1936, 45, 364 III) ettenähtud käitise juhataja poolt teadaanne õnnetusjuhtumi üle, on ette nähtud Tööstusliku töö seaduse § 412 (RT 1934, 104, 817). Neljakümne kaheksa tunni möödumisel õnnetusjuhtumist arvates selgitab politsei, kas vahepeal on kindlustusühingu volinik annud vigasaanule või ta perekonnaliikmele tunnistuse õnnetusjuhtumist. Kui seda ei ole tehtud, koostab politsei viivitamata protokoll õnnetusjuhtumi kohta. Kui vigasaanu või ta perekonnaliikmed nõuavad protokoll koostamist enne tähendatud tähtaega, on politsei kohustatud seda tegema. Protokoll koostatakse Tööstusliku töö seaduse § 412 ettenähtud korras ja see peab sisaldama kõik need andmed, mis peab sisaldama kindlustusühingu voliniku poolt antav tunnistus. Mida aga tähendatud tunnistus peab sisaldama, selle määrab kinnituskogu (§ 410).

Küsimus 2. Kas on õige, kui jaoskonna politseikomissar (Tallinnas), saanud Tööstusliku

töö seaduse § 372 p. 1—4 ettenähtud ettevõtte juhatajalt sama seaduse § 407 1. lõike alusel teadaande õnnetusjuhtumist, teeb alluvale konstaablile korralduse protokoll koostamiseks Tööstusliku töö seaduse § 561 ja 562 põhjal ka neil juhtumel, kui vigasaanu või tema perekonnaliige on saanud Tööstusliku töö seaduse § 410 ja 411 ettenähtud tunnistuse ja kui vigasaanu või tema perekonnaliige ei nõua protokoll koostamist?

Vastus 2. Politseil ei ole alust protokoll koostamiseks enne 48 tunni möödumist arvates õnnetusjuhtumist, kui see leidis aset Tööstusliku töö seaduse § 372 ettenähtud käitises ja vigasaanu või ta perekonnaliikmed ei nõua protokoll koostamist enne tähendatud tähtaega.

Küsimus 3. Kas on Tööstusliku töö seaduse § 382 p. 2 alusel arvatud selle seaduse neljanda peatüki määruste alla kuuluvaiks Tallinnas asuvad vähema kui § 372 ettenähtud tööliste arvuga töötavad ettevõtted?

Vastus 3. Tööstusliku töö seaduse § 382 p. 2 alusel on kinnituskogu arvanud sama seaduse IV peatüki alla Tallinnas rohkel arvul käitisi, kus töötatakse alla 5 töölisega. Võiks üldiselt öelda, et õnnetuskindlustuse alla on arvatud suurem osa käitisi, kus kasutatakse mehaanilist jõudu. Kõigi nende käitiste siin loetlemine viiks pikale ja oleks ka asjatu, sest nende koosseis alatasa muutub. Kõige lihtsam viis, kuidas teada saada, kas teatav käitis kuulub Tööstusliku töö seaduse IV peatüki alla, seisneb selles, et pöördutakse järelepärimisega kindlustusühingute poole. Neid on kaks: Eestimaa Tööliste Kindlustusühing (tel. 450-04) ja Tööõnnetuste Kindlustusühing Ühisoma (tel. 446-65). Viimases neist on kindlustatud ühistegeliste ja omavalitsuste käitiste töölised, teises — kõigi teiste õnnetuskindlustuse alla kuuluvate käitiste töölised.

DR. A. E. GRAF,
K. Sõjakooli lektor.

Saksa-eesti sõjaväesõnastik.

Kaastöölised: kol.-lt. K. Tammekand ja major V. Aaviste. 183 lk. K. o.-ü. „Loodus“, Tartu, Tallinn, 1938. Hind 3 kr. 95 s.

Käesoleva esmakordse saksa-eesti sõjaväesõnastiku eesmärgiks on kergendada saksakeelse sõjakirjanduse lugemist. Teosesse on koondatud umbes 10000 sõjaväelist oskussõna, mille tundmine on möödapääsematu igal sõjaväelisel alal teotsevale isikule või sõjakirjanduse lugejale. Sõnamaterjal on valitud mitmekesiselt, hoolikalt ja tihendatud kujul. Uusi sõnu, eriti lennuasjandusse puutuvas osas, on püütud esitada võimalikult rohkesti.

See raamat peaks leidma hea vastuvõtu meie sõjaväelaste ridades.

TOIMETUS JA TALITUS: Toompea loss, Tallinnas. Telef.: toimetus 471-90, talitus 448-92. Jooksev arve Eesti Pangas 543. Posti jooksev arve 377. Postkast 438. **Tellimishind:** aastas Kr. 6.—, poolaastas Kr. 3.—, üksiknumber 30 snt. **Kuulutuste hinnad:** 1/1 lk. Kr. 60.—, 1/2 lk. Kr. 30.—, 1/4 lk. Kr. 15.—, 1/8 lk. Kr. 7.50. Välis- ja esimene sisekaas Kr. 100.—. Tagumine sisekaas Kr. 75.—. Pea- ja vastutav toimetaja: **A. Liit.** Tegev toimetaja: **H. Põldvere.** Väljaandja: **Politseiametnike Keskkogu.**

Edu vaba Eesti ülesehitavaks tööks!

A-S. VALGA PANK

K I N O T E A T E R

„R E X“

Valgas

Valga raudteejaama einelaud

N. HANSEN

Valgas

Liha- ja vorstikauplus

M. Kühl

Valgas, Vabaduse t. 33, tel. 75

Pudukauplus

A. Sanderson

Valgas, Vabaduse tän. nr. 23

Pagari- ja kondiitriäri

O. Pastarus

Valgas, Kesk tän. nr. 31

Pagari- ja kondiitriäri

P. IVERSON

Valgas, Vabaduse tän. nr. 35

Liha- & vorstikauplus
M. NOORMETS
Valgas, Vabaduse tän. nr. 35

Lihatsentraal nr. 54
Valgas, Vabaduse tän. nr. 32

Pagari- ja kondiitriäri
JOH. HOMMIK
Valgas, Vabaduse tän. nr. 36.

Sadulsepatööstus
„RAUDAM“
Valgas, Võru tän. nr. 4

Söögisaal
„KOIT“
OSKAR LEPIK
Valgas, Vabaduse t. nr. 45

Võõrastemaja
„PÄRNU“
OSKAR LEPIK
Valgas, Vabaduse tän. nr. 41

Söögisaal
„KODU“
Om. H. SIILAK
Valgas, Vabaduse tän. nr. 41

Firma O. LEPIK
Valgas

Restoran
„VALGA“
Valgas, Vabaduse tän. nr. 31

Pagari- ja kondiitriäri
K. Pääsuke
Valgas, Vabaduse tän. nr. 7

Pagari- ja kondiitriäri
GEORG IVERSON
Valgas, Kesk tän. nr. 4

Restoran
„PALERMO“
Valgas, Kesk tän. nr. 33

Raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplus
Trüükikoda
„KULTUUR“ – Joh. Meister
Valga — Eesti, Kesk tän. nr. 27, telefon 129

K-m. TH. KAROLIN
Valgas, Vabaduse tän. nr. 34, tel. 175

Toiduainetekauplus
P. LÕHMUS
Valgas, Võru tän. nr. 4

Müsitööstus ja karusnahkade kauplus
L. USATENKO
Valgas, Kesk tän. nr. 19

Söögisaal
LEEPIN
Valgas, Kesk tän. nr. 8

TÕRVA LINNAVALITSUS

HELME ÜHISPANK

Tõrvas, Valga tän. nr. 2, telef. nr. 45

TÕRVA ÜHISPANK

Tõrvas, Tartu tän. nr. 2, tel. 2

O-ü. „Esto-Muusika“

A. ANDERSON
peaesindaja Valgamaal

**Tõrva Linna Vabatahtliku
Tuletõrjeühingu einelaud**

**Riidevärvimise tööstus
F-ma Konstantin ILINE**

Tõrvas, Turu tän. 4 (oma majas)

**Mehaaniline puutööstus
Alfred & Karl LEBEVOHL**

Tõrvas, Kooli tän., telefon 107

TÕRVA VESKI

Tel. 20

Firma „MALCOLM & KO“

Tõrva osakond

Tõrvas, Veski tän. nr. 1

Tõrva kino

„U K U“

Tõrvas, Veski tän. nr. 10

Daamide ja härrade juuksetööstus

A. ja E. HAABLEHT

Tõrvas, Valga tän. nr. 20, tel. 79

Saeveski

A. Lammas

Tõrvas, K. Pätsi tän. nr. 16

K. SIRULI

Pagari- ja kondiitriäri

Tõrvas, Valga tän. nr. 6

Vennad TAUTS, Tõrvas

MEREMAA RESTORAN

Tõrvas, Tartu tän. nr. 3, tel. 64

Võõrastemaja

„REISIJATE KODU“

Tõrvas, Tartu tän. nr. 6, tel. 100

Kohvik & söögisaal „ÕHNE“

Tõrvas, Tartu tän. nr. 5, tel. 50

V.T.K. Aktsiaseltsi õllekauplus

Tõrvas.

S. MARGUSE

Võõrastemaja & mööbleeritud toad

Tõrvas, Valga tän. nr. 3, tel. 94.

Pagari- ja kondiitriäri & kohvik

M. Veeberg

Helme Ühispanga majas Tõrvas

Toidu- ja maitseainete kauplus

Peenviinad

Ernst Soobert

Tõrvas, Valga tän. nr. 1, tel. 97

Koloniaalkauplus

P. PARTS

Tõrvas, Valga tän. nr. 1/11, tel. 91

Segakauplus

A. TERRI

Tõrvas, K. Pätsi tän. nr. 6, tel. 105

Söögisaal

ESTER RAAP

Tõrvas, Valga tän. nr. 14

Segakauplus
J. MADISSON

Tõrvas, Viljandi tän. nr. 12.

Rätsepatööstus
Julius Karjus
Tõrvas

Segakauplus
L. Ots

Tõrvas, Tartu tän. nr. 1

Rohu-, värvi- ja jalgrattakauplus

V. Bergmann

asut. 1905. a.
Telefon nr. 94 Tõrvas

Toiduainetekauplus
Joh. Petlop

Tõrvas, Tartu tän. nr. 7

TÕRVA APTEEK

Tõrva müsitööstus & -kauplus
Karl Pütsepp

Tõrvas, Tartu tän. nr. 4

Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus

Trükikoda

J. Kattus

Tõrvas

Firma „TULU“

Tõrvas, Valga tän. nr. 4

Juuksetööstus

A. Räästas

Tõrvas, Valga tän. nr. 12

Saapakauplus

L. Siigardt

Tõrvas, Kaubahoov nr. 4

Daamide ja härrade juuksetööstus

Kristjan Hurt

Tõrvas, Valga tän. nr. 2

ANTSLA ÜHISPANK

Antsla Tarvitajate Ühing

Liha-, vorsti- ja delikatesskauplus

A. Viirok

Antslas, Jaani t. 4, tel. 43

J. N. DUBININ

Antslas, Jaani t. 4, tel. nr. 37

**Riide-, pudu-, pesu-, valmisriiete-,
mütsi-, koloniaal-, saapa- ja
nahakauplus**

**Rohu- ja värvikauplus
Proviisor GLÜCK**

Antslas

**Antsla Linna Vabatahtliku
Tuletõrjeühingu einelaud,
pidaja L. Abel**

**Restoran „EDEN“
Jaan Udras**

Antslas, Jaani tn. nr. 7, tel. 71

Firma SCHEIN

Antslas

Firma KARL KIVI

Antsla, Jaani t. nr. 2, tel. 7

**Restoran
„GENF“**

Antslas, Veski t. nr. 3, tel. 34

Mehaanika- & lukusepatööstus

A. KUUS

Antslas, Jaama tn. nr. 3, tel. 53

Segakauplus

A. MUST

Antslas, Jaama tän. nr. 1

Pagari- ja kondiitriäri

O. LEHTME

Antslas

Segakauplus

A. Käpaso

Antslas, Jaama tän.

Kosmeetika-, rohu- ja värvikauplus

J. AVEN

Antslas, Jaama tän. nr. 6

Segakauplus

August Laas

Antslas, Jaama tän. nr. 6

Pudukauplus

E. LÜÜS

Antslas, Jaama tän. nr. 2

Raadio-, jalgrataste- ja
kirjutusmaterjaliäri

Ants Püvi

Antslas, Jaama tän. nr. 4

Liha- ja vorstikauplus

K. TAAL

Antslas, Uueturu tän. nr. 4, tel. 17

Segakauplus

P. Treumuth

Antslas, Jaani tän. nr. 3

Segakauplus

K. Parts

Antslas, Jaani tän. nr. 9

Möbleeritud toad

M. NÄÄR

Antslas, Jaama tän. nr. 1

Pagari- ja kondiitriäri & kohvik

A. MUSTO

Antslas, Jaani tn. nr. 3

Segakauplus

A. Prääts

Antslas

K. PRISKO

Antslas

Söögisaal ja möbleeritud toad

Antslas, Jaama tän. nr. 12, tel. 21

Omanik M. Kikas

Segakauplus

E. Haug

Antslas, Jaama tän. nr. 18

Naha- ja saapakauplus

Alf. Taukar

Antslas, Jaani tän. nr. 2, tel. 36

MÕISAKÜLA ÜHISPANK

Mõisakülas

MÕISAKÜLA ÜHISKAUPLUS

A-S. LINAPRODUKT
MÕISAKULA VABRIK

**Pärnu-Tallinna Raudteelaste
Tarvitajate Ühisus**
Mõisakülas

J. Sepa
Pagari- ja kondiitriäri
Mõisakülas, Kesk tän. nr. 7

Pagari- ja kondiitriäri
A. Pastarus Mõisakülas

Liha- ja vorstikauplus
Karl Sark
Mõisakülas, Kesk tän. nr. 3, tel. 7

Segakauplus
A. Pääsuke
Mõisakülas, Kesk tän. nr. 1, tel. 6

Rohu-, värvi-, kosmeetika- ja koloniaalkauplus
R. Hänilane
Suure-Jaanis

SUURE-JAANI ÜHISPANK

RESTORAN
„SAKALA“
Suure-Jaanis, Pärnu tän. 9, telefon 66

Liha- ja vorstikauplus & -tööstus
J. JAANHOLD
Suure-Jaanis, Viljandi tän. nr. 2, tel. 71

SUURE-JAANI
PIIMATALITUSE ÜHISUS

Raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplus

A. Mutli

Suure-Jaanis

Auruvärvimise töökoda

J. Thomson

Suure-Jaani., Viljandi tän.

Riide- ja jalanõude kauplus

R. Mäeberg

Suure-Jaanis

Sega- ja peenviinade kauplus

K. Leppik

Suure-Jaanis, Pärnu tän. nr. 5, tel. 70

Bensiin ja mootoriõlid

M. Mikkor

Suure-Jaanis, Jaama t. nr. 4, tel. 41

Pagariäri

O. Lanna

Suure-Jaanis, Pärnu tän. nr. 8

Riide- ja segakauplus

J. Loigu

Suure-Jaanis, Tallinna tän. nr. 1, tel. 35

Saapakauplus

J. Simonlatser

Suure-Jaanis

Talurahvakauplus

H. Pääsuke

Suure-Jaanis, Tallinna tän. nr. 14, tel. 55

Pagariäri

A. Rõuk

Suure-Jaanis, Viljandi tän. nr. 1

Koloniaalkauplus

Adamson

Suure-Jaanis, Viljandi tän. nr. 7

Pagariäri

J. Kipper

Suure-Jaanis, Viljandi tän. nr. 2

Segakauplus

Th. Kaasik

Suure-Jaanis

Pesu- ja pudukauplus

A. Ruubel

Suure-Jaanis, Viljandi tän. nr. 9

Restoran

„CENTRAL“

J.-Jaanis

K-M. J. BLAUART & KO

telefon 19

J.-Jaanis

Valmisriiete ja segakauplus

A. Altof

J.-Jaanis, telefon nr. 40

Nahaparkimise tööstus

J. Sark

Järva-Jaanis

VILJANDI ÜHISPANK

ABJA OSAKOND

ABJA ÜHISKAUPLUS

TELEFON 22

Harukauplused:

Uue-Kariste asund. Vana-Kariste Kamali
Sosi Vana-Kariste Saapaküla Penuja alevik.

Pagari-, kondiitriäri ja biskviiditööstus Abja-
Paluoja. Kontokorrentarve Viljandi Ühispanga
Abja osakonnas

Abja restoran

Telefon 16

Abja-Paluoja apteek

Proviisor Joh. Sõrmus

Segakauplus

J. Saul

Abjas, Pärnu tän. nr. 15, tel. 51

Segakauplus

V. Aibel

Abjas, Pärnu tän. 8

Rohu- ja värvikauplus, laskeriistad,
jalgrattad jne.

M. ARRO

Abja alevik, telefon nr. 21

Pagariäri

J. SOOSAAR

Abjas, Pärnu tän. nr. 9

Segakauplus
J. SOSSI
Abjas

Pagariäri
H. LOND
Abjas, Pärnu tee nr. 4

K-m. Ernst Kirikal & KO
ABJA OSAKOND

Mütsi- ja valmisriiete äri
K. KASK
Abjas, Pärnu tee 39

Reisijate Kodu
Abjas, telefon nr. 32

Toiduainetekauplus
A. Jänes
Abjas, Pärnu tee nr. 41

Liha- ja vorstikauplus
K. Teearu
Abjas, Pärnu tee nr. 37-a, tel. 11-b

Toiduainetekauplus
O. Pudet Abjas, Pärnu tee nr. 2

Pagariäri
J. Lehiste
Abjas, Pärnu tee nr. 29

Segakauplus
Ants Rist
Abjas, Pärnu tee nr. 20

1914 – 25 – 1939

Vesivarustuse, keskkütte, pumpade ja
elektri erifirma

A. TÕNISSON & Ko

Kontor ja müügiosakond: Tallinnas, Rüütli 28/30,
oma telefoni keskjaam 416-00.

Tööstus: Siimoni 3. Telefon 310-07.

Möödunud 25 aasta kestel omandatud kogemused tagavad Teie soovide
täpset ja kiiret täitmist.

A-S. TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

Peapank: TALLINNAS Osakond: TARTUS

*Toimetab kõiki
pangaoperatsioone.*

Pangaühendus Londonis:

THE BRITISH OVERSEAS BANK, LIMITED.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osaiühisus

ASUTATUD 1857. A.

VABRIK:
KREENHOLM, NARVA KAUDU

VALITSUS: TALLINN, PIKK 68, TELEFON 426-63

LEIPZIGI KEVADMESS 1939

ALGUS 5. MÄRTSIL

Kõiki andmeid annab

Leipzig messiamet

LEIPZIG, Saksamaa või

Tuntud hinna-
alandus kõigis
kodu- ja välismaa rei-
siühendustes.

Herbert E. Renter

Tallinn, Lai 29—6

Telefon 478-35; Telegr. „Shiprenter”, kl. 11—2

K. Siitani *bensiinijaam*

TALLINN, PÄRNU MNT 131 A

Telefon 420-48

Lgp. autoomanikud ja -juhid!

Teatan, et olen Tallinnas, Pärnu mnt. 131-a, avanud moodsa bensiinijaama, mis seatud sisse täielikult välismaa bensiinijaamade eeskujul ja on suuteline rahuldama kõik Teie nõuded. Bensiinijaamas on saadaval kõik kodu- ja välismaa bensiinid, õlid, määrded, rasvad j. m. Bensiinijaam on varustatud tõsteliftiga, mis võimaldab masinaid põhja alt pesta ja pulveriseerida. Sõidukite pesemine sünnib vee- ja õhusurvel. Külmal ajal on võimalik sõidukeid pesta ja määrada soojas ruumis. Määrimine sünnib kõrge-
surve kompressori abil, spetsiaal määrdega. Tagan kõigi tööde kiire ja korraliku täitmise.

Palun kõiki lahkesti külastada ja sisse-
seadega tutvuda.

Austusega O M A N I K.

Cognac

Meukow

Whisky

John Baig

Champagner

Lanson

nõutavaimad joogid igas lokaalis ja kodus pidulaul.

Esindus Eestis:

K.-k. Joh. Tusti

Tallinn, Vene tän. 4. Telefon 446-18

Moodsaim kirjutusmasin

URANIA

POLITSEILE ALANDATUD HINNAGA!

Peaesindaja: K/k Arnold Ungerson

Tallinn, Pärnu mnt. 21. Telefon 428-55

E. LERENMANN

TALLINN

SUURKARJA 10

TELEF. 446-43

Soovitab

kleidiriiete alal hooaja uudiseid

ja rikkalikus värvivalikus

voodivaiba atlast.

MÜÜK VÄIKESEL JA SUUREL ARVUL

Triikpesu- tööstus

valmistab meeste
pesu tellimisele:

*päevasärke,
frakisärke,
kraesid,
veste,
pidžamide,
supelmantleid*

j. n. e.

DIPLOM. MEISTRI

L. Krupkini

juhatusel

Tallinn, Sauna t. 8. Telefon 459-59

Degea

AUERGESSELLSCHAFT

AKT.-GES.

BERLIN

Esindaja

IVAR REINWALDT

Tallinn, Harju 45.

Telefon 448-44

A.-s. E. J. M.

„Dancing Pariis“

• Tallinn, Müürivahe 2

Mugavaim ja moodsaim öölokaal Tallinnas

VALMISRIIETEARI

M. KAPLAN

Suurimas valikus:

meeste ja naiste valmisriideid; maitse-
kaid ülikondi ja talvmantleid. Must-
riikas valik. Töö esmajärguline.
Tartu, Uueturu 24, telef. 15-05

Daamide valmis-
riiete spetsiaaläri

Fma Zimblér & Ko.

Tellimiste vastuvõtt

Tartu, Aleksandri 6. Telefon 858

SUURIM

rohu-, värvi-, kosmeetika
ja kummikauba ladu

K-m. Joh. Peep, Tartus

Võidu tän. 10. Telefon 11-86

*PUDU-, MOE- ja PESU-
KAUBAD suures valikus*

B. Genss & Pojad

Tartus, Võidu t. 8. Telefon 5-17

Suitsetage tervishoidlikult . . .

DENICOTEA PITS-FILTER

Kaitseb Teie kopse, hambaid, kurku ja sörimi.

Müügil vastavates eriärides

ESINDUS A-S. Prov. JULIUS LILL

Tähelepanu!

Käesolevaga annan teada, et alates 1. jaanuarist s. a. olen oma kaupluse üle viinud oma
majja Jaani tän. nr. 14, postkontori juurde, vastu restorani.

Ühtlasi olen oma kauplust kaupadega täiendanud ja sealjuures hindu tunduvalt alandanud.
Jään ootama kõigi ärisõprade lahkete külastamist.

KARL LAAS Antslas, Jaani tän. nr. 14.

KÜLASTAGE Rakvere parimat

hotell- restoran- öölokaali „DU NORD“

Rakveres, Pikk tän. nr. 2, tel. 1-55

TARTU EESTI MAJANDUSÜHISUS

PEAKAUPLUS JA
KONTOR: TARTUS, HOLMIT. 12-18

OSAKONNAD: Tartus, Võru tänav 4 ja
Suurturg 9

MAAL: Räpinas, Kambjas,
Pukas, Lähtes,
Puhjas, Varal,
Võnnus, Melistes.
Kavastus,

Ühisus on suurim ja vanim majandus-
ühing Eestis.

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL.
Oma autotransport.
Liikmeile erisoodustused.

ESTICO

EESTI KAMMIVABRIK M. REICH & KO

Tartus, Teguri tän. 26/28
Telefonid: 11-58 ja 15-79

*

VALMISTAB:

kunstsarvest, tselluloidist ja kõvakummist
kamme, suitsupitse, tualettasju jne.

,

Kaubad kvaliteetsed
ESTICO, Eesti kammivabrik

Mugava kodu sisusta-
miseks valmistame
suures toonidevalikus

vaiba- ja käsitöölõnga

Algavaks kevadhoo-
ajaks toodame pari-
mast inglise lõnga-
ja villasortidest üli-
konna-, mantli,
kostüümi- ja klei-
diriideid hooaja
moevärvides.

Meie riidesordid alati
saadaval üle Eesti —
kõigis suuremates riie-
deärides.

Villavabrik „ESTONIA“
TARTU, RIIA TN. 3, TELEF. 10-05.

Jahipüsse
jahimoona
jahitarbeid
fotokaameraid
fototarbeid
elektrimaterjale
„Maico“ väike-
mootorrattaid

Vidrik Särg & Ko

TARTU, Võidu 10, telef. 78.

Soodsad järelmaksu tingimused.

F-a Kull & Deutsch

Välisesindused

Tallinn, Harju 48

Telefon 461-40

Tartu Juudi Ühispank

Tartus, Poe tän. 3.
Telef. 305.

Toimetab
kõiki
panga-
operatsioone.

**Maha
tint ja sulg!**

Sest nüüd kirjutatakse

„Erika“

„ERIKA“ ostavad ärimed ja teised, seepärast, et väike „ERIKA“ on loodud suure töö jaoks ja ta iga on inimpõlve pikkune!

„ERIKA“ on ajakirjanike, matkajate ja teiste truuks kaaslaseks reisil ja kodus, sest ta ei kaalu, vaatamata oma täiuslikule mehhanismile, isegi ühes kohvriga 5 kg!

„ERIKA“ on truuks abiliseks eluteel nii vaime- ja tegelelastele kui ka teistele, sest pole enam käsikirjade kõrvaldamist segase käekirja pärast ega asjatut ärakirjade mahakirjutamise tööd ja kulu.

„ERIKA“ võrdlemisi odav hind ja kõrge kvaliteedi juures teeb ta kättesaadavaks igaühele, mida tõendab ta suur ülemaaline levik.

Kr. Saar & Ko.

Tartus, Raekoja tän. 2. Kõnetraat 6-94.
Tallinnas, Viru tän. 3. Kõnetraat 461-20.

Nõudke kõikjal
tuntud inglise jalgrattaid

PHILLIPS

Ainusuurmüük Eestis
Sch. BAKSCHT & Pojad
Tartu, Poe 3, kõnetr. 698.

Peegleid,
ehitus- ja
mööbliklaase
klaasist vitriine

Suur valik

Odavad hinnad

A. Loderaud

Tartus, Uue turu 11. Telef. 501.

EESTI MEHAANILISE PUUTÖÖSTUSE
AKTSIA-SELTS

A. M. LUTHER

Saaduste müügikohad:

TALLINNAS: V. POSTI 9, TELEFON 446-16

„ PÄRNU MNT 69, TELEF. 482-60

TARTUS: ÜLIKOOLI T. 2, TELEFON 7-88

Eesti Paberi Aktsiaselts, Tallinn

Kasti- ja puukiutööstus „STANDARD“

Tallinn, Siimoni tän. 1. Tel. 314-19

Valmistab soodsate hindadega igasuguseid pakk-kaste sise- ja välisturu tarbeks. Eriala eksportkastid: õuna-, kartuli-, jõhvika- ja munakastid.

Samuti ostab tööstusele tarvisminevaid propse ja laudu.

«KARU»

RIIDEVÄRVID

Soojale ja külmale veele

Proteiin-mineraal-
maalrivärvid

ilma värnitsata majade jne. värvimiseks.

Nahavärvid, tõkat jne.

on kvaliteetkaup. Nõudke igalt poolt.

M. Alperowitsch & Ko

Majatarvete,
tapeetide,
riidevärvide ja
ahjupottide ladu

Tallinn, Tatari 6. Telefon 452-98.

Th. Stempel

Asutatud 1867. a.

Tallinnas, Pikk 15. Telef. 437-37

Linane ja pesuriided

Kardinad Vaibad

Masinaehitusvabrik

A-s. Franz Krull

Tallinn, Kopli 68.

Tel. 415-35.

Valmistab võistlemata headuses iga seltsi:

Masinaid, seadeid, aurukattaid ja põllutööriistu. Tõstetoole-
lifte, tekstiiltööstusmasinaid, ristikkeina-seemnepeksuseadeid.
Kõrgeväärtuslik malm ja vasevalu. Keskküttekattaid ja radiaa-
toreid. — Nõudke hinnakirju ja eelarveid.

Osakond Tartus,
Narva m. 19. Tel. 17.

A-S. Krediit Pank

Tallinn.

Osaühisus „Mootor“

Tallinn.

R. S. T.

K. GRAUDIN

MALMI- JA VASEVALAMISVABRIK

Kontor:

Tallinnas, Sakala 39. Telefon 430-34.

Vabrik:

Tallinnas, Endla 75. Telefon 435-35.

Luscher & Matiesen

Tallinn.

Kvaliteetsukad

*Alfa
Corona*

Sukatööstus *Jlka*

HOTELL-RESTORAN „IMPERIAL“

TALLINN, NUNNE T. 12. TEL. 437-53

K-M. A. GORBATSCHEV JA KO.

Tallinn, Veneturg 5. Telefon 307-34.

Igasugust nahakaupa, hobuseriistu.

Moodsaid ja vastupidavaid „Flamingo“ vabriku jalanõusid.

Firma M. Jänes

ON KODU- JA VALISMAA

UUDISRIIETEGA

IGAL HOOAJAL JUHTIVAL KOHAL,

PARIM JA RIKKALIKEM VALIK MOODSAIST

*mantli-, palitu-, ülikonna-,
kostüümi- ja kleidiriideist.*

KVALITEETKAUP — MÖÖDUKAD HINNAD

MÜÜK POLITSEI KOGU ORDERITE VASTU

Firma M. Jänes, Tartus,

KAUBAHOOV 8-9-10-11-12. TELEFON 5-91

Tartu Linnapank

Tartus, Raekojas.

Telefonid 2-32 ja 11-32.

Arvete seis 31. detsembril 1938.

Aktiva.		Passiva.	
Kassa	92.514.—	Põhikapital	324.546.38
Hoiuarved	617.907.60	Tagavarakapital	66.763.35
Väärtpaberid	390.866.37	Amortisatsioonikapital	12.679.85
Väärtused	9.790.57	Hoiusummad	5.579.889.59
Diskonteeritud vekslid	4.006.218.25	Võlad teistes krediitasutustes	196.712.10
Tähtajalised laenud	103.850.—	Korrespondendid	91.747.67
Kontokorrent laenud	1.123.350.53	Väljaantud garantiid	93.041.50
Korrespondendid	117.418.01	Mitmesugused kreditorid	2.000.—
Garantii deebitorid	93.041.50	Tuleva aasta tulud	48.960.31
Mitmesugused deebitorid	2.000.—	Muud passivad	69.756.43
Vallasvara	17.294.15	Puhaskasu	102.951.22
Muud aktivad	14.797.42		
	Kokku: 6.589.048.40		Kokku: 6.589.048.40

Teinetaab kõiki pangasooperatsioonone.

Külastage **B. RUBANOVITSCHI VALMISRIIETEÄRI**

Tallinnas, Harju 22/24. Telefon 436-95.

Alati rikkalikus valikus naiste ja meeste valmisriideid.
Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult. Soodsad ostutingimused.

Köie- ja nõõritööstus **Georg Hendrikson**

Tööstus Pärnu mnt. 129.
Telefon 459-27.

Tallinn.

Ladu V. Karja 6.
Telefon 445-29.

ASFALTBETOONTEEDE E HITUS

Insenerid **J. CLAUSEN & O. AMBERG**

Tallinn, Pärnu mnt. 28, tel. 478-77

TH. GRÜHN & KO

KULLA- JA KELLASEPAÄRI

Tallinn, Harju 28, telefon 436-03

Esimene Eesti Sooltetööstus

Tallinn

Kõige suurem valik *tiibklavereid, pianiinosid, harmooniume,*

KARL JÜRGENSON

Täisvastutus. Osamaks. Üüriladu.

Asutatud 1880.

Kuninga 5. II korral. Telefon 436-89.

NAHAVABRIK

„LINDA“

Omanik J. SUSI.

Tallinnas, Pärnu mnt. 132.

Asut. 1920 a.

Kõnetraat 459-74.

Valmistab tuntud headuses ja võistlemata väärtuses oma uue, viimase tehnika nõuete kohase sisseseadega iga sorti nahku, alates tallanabast kuni kõige peenema sordini. Vabrik võtab nahku parkida, vahetab valmisnahku toornahkade vastu. Ostab toornahku, paju- ja kuusekoort ja müüb valmis nahatooteid.

Töö kiire ja korralik. Hinnad võistlemata odavad.

TAPETEID

parimaist vabrikuist

FR. MARTINSON

Tallinn, Tartu mnt. 1 Kõnetraat 314-00

ÜHISTEGELINE KINDLUSTUSSELTS

«EESTI»

ASUTATUD 1907. AASTAL

Suurim kodumaa ühistegeline kindlustusettevõte

Tasutud kahjusid üle

Kr. 3.500.000.—

Vastutuskapitalid üle

Kr. 1.400.000.—

VALITSUS: TARTU, SUURTURG 8

Põllumajanduse Pank.

Asukoht: Tartus, Suurturg 9, omas majas. Telefonid: kodukeskj. nr.nr. 50, 10-65, 16-99.

Aktiva.	Arvete seis 31. detš. 1938. a.	Passiva.	
	Kr.	Kr.	
Kassa ja j. arv. teist. pank.	815.420.81	Osa- ja muud kapitalid	279.419.17
Väärtp. ja osamaks teist. as.	201.564.60	Hoiusummad:	
Väärtused	55.141.36	tähtajal. kr. 1.352.471.63	
Laenud	2.249.164.63	jooksvad kr. 1.666.346.88	3.018.818.51
Korrespondendid	21.851.59	Võlad teistes krediitasut.	164.318.95
Garantii deebitorid	17.765.—	Korrespondendid	70.682.33
Vallasvara	32.893.98	Väljaantud garantiid	17.765.—
Kinnisvara	250.000.—	Tulud	246.488.91
Kulud	148.725.44	Muud passivad	17.633.77
Muud aktivad	22.599.23		
	Kr. 3.815.126.64		Kr. 3.815.126.64

Pank võtab raha hoiule ajakohase protsendiga, annab hääde kindlustuste vastu takistuseeta laenu, ostab E. V. Riigikassa pantkirju ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohdades.

Pank ostab ja müüb välisvaluutat.

Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühised ja omavalitsused.

Panga juures E. O. ja Ü. A. Kindlustusselts „OMA“ agentuur.

Juhatus.

On kindlakstehtav tõsiasi, et kodumaa tekstiilkaupade tarvitamisega aitame kaasa kodumaa tööstusliku toodangu edenemisele ja võimaldame tööd suuremale tööliste hulgale, seepärast tarvitame ainult kodumaa tekstiiltooteid.

NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

toodete headuse tagab tema

100 - aastane edurikas tegevus

Esto

populaarsemad
salatid:

*konservitud puravikud,
riisikad,
pohlakeedis,
kreegisalat*

MÜÜGIL:

„LIHATSENTRAALIDES”
JA TOIDUAINETEKAUPLUSIS

*Populaarsemad
sordid
tubakaturul!*

*Isetoppimiseks nõudke
ETK kahekordse
vatiga paberossikesti,
mis annavad paberos-
sidele eriti võluva
maitse.*

A S T E K L A
R I I D E K A U P L U S E D

TALLINN. S. KARJA 15.
 PÄRNU MNT. 6. ESTONIA PST II.

HAAPSALU, KURESAARE,
 MUSTVEE, NARVA, PETSERI, PÄRNU,
 RAKVERE, VALGA, VILJANDI, VÖRU

ERA

